

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**ŞİDDETİN SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN YAYILMASI: EMİNE
BULUT CİNAYETİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda YEMEN

Enstitü Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Cengiz ERDAL

MAYIS – 2021

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**ŞİDDETİN SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN YAYILMASI: EMİNE
BULUT CİNAYETİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Seda YEMEN

Enstitü Anabilim Dalı : Halkla İlişkiler ve Reklamcılık

**“Bu tez sınavı 17/06/2020 tarihinde online olarak yapılmış olup aşağıda isimleri bulunan
jüri üyeleri tarafından oybirliği ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Neda ÜÇER	BAŞARILI
Doç. Dr. Cengiz ERDAL	BAŞARILI
Dr. Öğr. Üye. Çiğdem ÇALAPKULU	BAŞARILI

 SAKARYA ÜNİVERSİTESİ	T.C. SAKARYA ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ TEZ SAVUNULABİLİRLİK VE ORJİNALLİK BEYAN FORMU	Sayfa : 1/1
Öğrencinin		
Adı Soyadı	:	Seda YEMEN
Öğrenci Numarası	:	Y186064003
Enstitü Anabilim Dalı	:	Halkla İlişkiler ve Reklamcılık
Programı	:	☒ YÜKSEK LİSANS ☐ DOKTORA
Tezin Başlığı	:	Şiddetin Sosyal Medya Üzerinden Yayılması: Emine BULUT Cinayeti
Benzerlik Oranı	:	%15
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE,		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi beyan ederim.		
27/05/2021 İmza		
☒ Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Tez Çalışması Benzerlik Raporu Uygulama Esaslarını inceledim. Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen öğrenciye ait tez çalışması ile ilgili gerekli düzenleme tarafımda yapılmış olup, yeniden değerlendirilmek üzere sbe@sakarya.edu.tr adresine yüklenmiştir.		
Bilgilerinize arz ederim.		
27/05/2021 İmza		
Uygundur		
Danışman Unvanı / Adı-Soyadı: Doç. Dr. Cengiz ERDAL		
Tarih:		
İmza:		
☐ KABUL EDİLMİŞTİR ☐ REDDEDİLMİŞTİR EYK Tarih ve No:	Enstitü Birim Sorumlusu Onayı	

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: ŞİDDET	5
1.1. Kavramsal Olarak Şiddet.....	5
1.2. Şiddetin Türleri.....	6
1.2.1. Fiziksel Şiddet.....	6
1.2.2. Psikolojik Şiddet	7
1.2.3. Cinsel Şiddet	8
1.2.4. Ekonomik Şiddet.....	9
1.2.5. Siber Şiddet.....	9
1.3. Şiddetin Farklı Boyutları ile İncelenmesi	12
1.3.1. Şiddetin Toplumsal Boyutu	13
1.3.2. Şiddetin Sosyolojik Boyutu	18
1.3.3. Şiddetin Psikolojik Boyutu	21
1.3.4. Şiddetin Bireysel Boyutu	23
BÖLÜM 2: SOSYAL MEDYA ve ŞİDDET	25
2.1. Sosyal Medyanın Gelişimi	25
2.2. Sosyal Medya Etkisi	28
2.2.1. Baudrillard Yaklaşımı	29
2.2.2. McLuhan Yaklaşımı.....	30

2.2.3. Teknolojik Determinizm ve Yeni İletişim Teknolojileri	31
2.2.4. Sosyal Medya ve Kayıp Kimlik Sendromu	32
2.3. Sosyal Medyanın Kullanım ve Doyum Göstergeleri.....	35
2.4. Küreselleşme Sürecinde Teknoloji ve Sosyal Medya Bağımlılığı	38
2.4.1. Sosyal Paylaşım Ağlarının Etkisi Bağlamında Twitter	41
2.5. Aracı Olarak Sosyal Medya ve Şiddet.....	49
2.6. Sosyal Medyadaki Şiddet İçeriklerinin Etkilerine İlişkin Teoriler.....	50
2.6.1. Sosyal Öğrenme Teorisi.....	51
2.6.2. Uyarma Teorisi	53
2.6.3. Duyarsızlaşma Teorisi	54
2.6.4. Katharsis Teorisi	54
2.6.5. Kısıtsızlaştırma veya Engelleme Hipotezi	55
2.7. Şiddetin Yaygınlaşmasında Sosyal Medyanın Rolü.....	56
2.7.1. İfade Özgürlüğü	58
2.7.2. Klavye Aktivizmi	59
BÖLÜM 3: ŞİDDETİN SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN YAYILMASI: EMİNE	
BULUT CİNAYETİ	61
3.1. Metodoloji	61
3.1.1. Örnek Olay Özeti	61
3.1.2. Araştırmanın Amacı.....	61
3.1.3. Araştırmanın Önemi.....	62
3.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi	63
3.1.5. Araştırmanın Soruları.....	63
3.1.6. Araştırmanın Yöntemi	63
3.2. Bulgular ve Yorum	64
3.2.1. İstatistiksel Veri Analizi.....	64

3.2.2. Twitter Etkileşimlerine Dair Söylem Analizi	67
3.2.3. Cinayet Videosunun Göstergelim Açısından İncelenmesi.....	88
SONUÇ VE ÖNERİLER	92
KAYNAKÇA.....	97
EKLER	107
ÖZGEÇMİŞ	108



KISALTMALAR

API	: Application Programming Interface
BM	: Birleşmiş Milletler
GPS	: Global Positioning System / Küresel Konumlama Sistemi
IGF	: Internet Governance Forum
IRC	: Internet Relay Chat / İnternet Aktarmalı Sohbet
SMS	: Short Message Service
STGM	: Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
TV	: Televizyon
WHO	: World Health Organization
WWW	: World Wide Web

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: 18 – 25 Ağustos 2019 Arası Etkileşim Metriği.....	65
Tablo 2: Twitter Üzerine Söylem Analizi Tablosu.....	68
Tablo 3: @HazalKaya110 Hesabı ile İlgili Bilgiler	69
Tablo 4: @srkninci Hesabı ile İlgili Bilgiler	72
Tablo 5: @meral_aksener Hesabı ile İlgili Bilgiler.....	77
Tablo 6: @conjuring2019 Hesabı ile İlgili Bilgiler.....	81
Tablo 7: @lordsinov Hesabı ile İlgili Bilgiler.....	85
Tablo 8: Şiddet Edimine Ait Anlatısal ve Teknik Göstergeler.....	89

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1: Kullanım ve Doyum Modeli Ögeleri (Mcquail & Windahl, 2005, s. 168).	36
Şekil 2: İlk Özgün Tasarım	42
Şekil 3: Jack Dorsey’in İletisi	43
Şekil 4: James Buck’ın İletisi.....	45
Şekil 5: 2020 Türkiye Twitter Kullanım İstatistikleri.....	47
Şekil 6: İleti 1 ile İlgili Görsel.....	70
Şekil 7: İleti 2 ile İlgili Görsel.....	73
Şekil 8: İleti 3 ile İlgili Görsel.....	78
Şekil 9: İleti 4 ile İlgili Görsel.....	82
Şekil 10: İleti 5 ile İlgili Görsel	86

Sakarya Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Özeti

Yüksek Lisans	☒	Doktora	☐
Tezin Başlığı: “Şiddetin Sosyal Medya Üzerinden Yayılması: Emine BULUT Cinayeti”			
Tezin Yazarı: Seda YEMEN		Danışman: Doç. Dr. Cengiz ERDAL	
Kabul Tarihi: 17/06/2021		Sayfa Sayısı: ix (ön kısım) + 106 (tez) + 2 (ek)	
Anabilim Dalı: Halkla İlişkiler ve Reklamcılık			
Türkiye’de ve dünyada, gün geçtikçe artan ve çözülmesi oldukça güç bir sorun haline gelen şiddet, sosyal medyanın etkisi ile birlikte yazılı ve görsel olarak kendini gösteren, görünürlüğü ve bilinirliği ifşa olan bir döneme girmiştir. Neredeyse her gün sosyal medyada yerini bulan şiddet haberleri; toplumun bir bölümünü, yaşanan şiddete karşı normalleştirmeye, kayıtsız kalmaya iterken bir bölümünü yaralar ve harekete geçer hale getirmiştir. Oluşan görünürlük bulunduğumuz çağ içerisinde teknolojik gelişmelerin ve iletişim yöntemlerinin ilerlemesi ile yeni bir kültüre evrilmiştir. Bu kültür var olan düzeni ekarte ederek her konuşulanan her söylenenin bir alt metni olduğunu görmemize neden olmaktadır. Bu araştırma üzerinden de şiddetin sosyal medya üzerindeki etkisini gözlemlemek, sosyal medya kullanıcılarının şiddeti alımlama biçimlerini, algı düzeylerini tayin edebilmek ve şiddet içerikli iletilerin toplumsal boyutunu görmek amaçlanmıştır. Kullanımı en çok tercih edilen sosyal medya platformlarından biri olan Twitter aracılığıyla yayılmış olan Emine Bulut cinayeti örneklem seçilmiş, bir haftalık istatistiksel veri analizi yapılmıştır. Aynı zamanda bu süre zarfında en çok beğeni ve yorum alan 5 tweetin popülerlik etkileşimi bağlamında söylem analizi yapılmış, yayımlanan cinayet videosunun görünen anlamın dışında hangi anlamları barındırdığı ve iletildiği göstergebilim (semyoloji) açısından incelenmiştir. Bu araştırma ile Türkiye’de sosyal medyaya yansıyan şiddet olgusunun toplumdaki şiddet varlığını harlayıp harlamadığı, şiddete yönelten bir yörüngeye girip girmediğini görmek amaçlanmaktadır.			
Anahtar Kelimeler: şiddet, sosyal medya, şiddetin yayılımı, söylem analizi			

Sakarya University
Institute of Social Sciences Abstract of Thesis

Master Degree	☒	Ph.D.	☐
Title of Thesis: “Spreading Violence Through Social Media: The Murder of Emine BULUT”			
Author of Thesis: Seda YEMEN		Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Cengiz ERDAL	
Accepted Date: 17/06/2021		Number of Pages: ix (pre text) + 106 (main) + 2 (app)	
Department: Public Relations and Advertising			
Violence, which has become an increasingly difficult problem to solve in Turkey and around the world, has entered a period of visibility and awareness that manifest itself in writing and visually with the influence of social media. Almost every day, news of violence on social media, it has made some of the society injured and mobilized while pushing some to normalize and indifferent to the violence experienced. The visibility that has occurred has evolved into a new culture with the advancement of technological developments and communication methods in our age. This culture ignores the existing order, causing us to see that everything that is spoken is a subtext of everything that is said. Through this research, it is aimed to observe the effect of violence on social media. Emine Bulut murder sample, which was spread through Twitter, one of the most preferred social media platforms to use, was selected and a week of statistical data analysis was performed. At the same time, discourse analysis was carried out in the context of the popular interaction of the 5 most liked and commented tweets during this time and meanings of the published murder video other than the apparent meaning were examined in terms of semiotics. With this research, it is aimed to see if the phenomenon of violence reflected on social media in Turkey has harrowed the presence of violence in society and entered a violent trajectory.			
Keywords: violence, social media, the spread of violence, discourse analysis			

GİRİŞ

Şiddet olgusu, iletişim araştırmaları açısından değerlendirildiğinde; sosyal medya araçları vasıtasıyla kullanıcılar üzerindeki etkilerinin ölçüldüğü ya da etkileşim kritiklerinin derinlemesine incelendiği pek çok çalışmanın odak noktası olmasına rağmen net bir çıkarımın yapılamadığı, geçmişten günümüze dek tartışma alanı oluşturan önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Mevzu bahis çalışmalar, şiddetin insan yaşamı ile eş varlığının olmasına ve iletişim teknolojilerinin gelişim sürecinin değişimlerine bağlı olarak yetersiz kalabilmektedir. Şiddetin insanlık tarihi kadar uzun bir geçmişe sahip olması ve şiddetin seyirlik bir hale gelmesindeki ilk emareler, bireylerin birbiri ile olan ilk etkileşimlerine kadar dayandırılabilir. İnsanın kendi türüne yönelik uyguladığı şiddet, iktidarın gücü, gücün ispatı, ikame bir doyum duygusu yaratımı veya basitçe eğlence amaçlı olagelmıştır. Eski çağlardaki yüz yüze yapılan savaş oyunları ya da yarışmaların izlerkitleye sunulmasından, günümüz denetimi ve kontrol edilmesi güç sosyal ağlarında sınırsız bireye ulaşan gerçek ya da sanal şiddet öğelerine değin, insanlık tarihi sayısız kez şiddet görsellerine, edimlerine ya da işaretlerine tanıklık etmiştir. Bu noktada birey şiddete bağlı olarak ya şiddeti tatbik eden ya maruz kalan ya da şahidi olan bir yapıda bulunagelmıştır.

21. Yüzyılda ise gün geçtikçe artan ve çözülmesi oldukça güç bir sorun haline gelen şiddet, sosyal medyanın etkisi ile birlikte yazılı ve görsel olarak kendini gösteren, görünürlüğü ve bilinirliği ifşa olan bir döneme girmiştir. Bilgi iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, gerçek ya da spekülâtif, sayısız şiddet temelli sosyal medya içeriğinin geniş kitlelere yayılmasına neden olmuştur. Bu duruma, sosyal medyanın sunduğu haberleşme ağı ve enformasyon ile birlikte verinin üretimi, dağıtımı ve yaygınlaşması noktasında etki düzeyinin yüksek olması sebep olmaktadır. Öyle ki her gün sosyal medya aracılığıyla nefret, hakaret, argo söylem içerikleri, şiddet, cinayet gibi pek çok şiddet iletimi alımlanabilmektedir. Bu nedenledir ki son yıllarda toplumda şiddet olaylarının ivme kazanmasıyla birlikte geniş toplum kesimlerinde sosyal medyanın şiddet olgusunu yönlendirmede rolünün olup olmadığı tartışılmakta ve sosyal medya mecralarının farklı kapsamaları ile şiddetin sosyal hayattaki tutum ve teamüllerimizi etkileyip etkilemediği sorgulanmaktadır.

İçtimai ve ferdi yaşamda önemli sorunlar oluşturması açısından oldukça mühim bir etkiye sahip olan şiddetin sosyal medya üzerinden yayılmasının etkisini tespit etmek amacıyla tasarlanan bu çalışma ise; sosyal medya aracılığıyla sunulan şiddet verilerinin bireylerdeki potansiyel şiddet temayülünü ortaya çıkarıp çıkarmadığı, gerçek yaşam koşullarında görülen şiddet eylemlerini etkilemede bir unsur olup olmadığı ve şiddete yönelik algı ve duyarlılığımızı biçimlendirip biimlendirmediği görülmek istenmiştir. Sosyal medya üzerinden üretilen, dağıtılan ve yayılan şiddet içeriklerinin, kutuplaştırıcı bir etki oluşturmasına, ortak bir bilincin kurulmasına ya da toplumsal reaksiyonların ortaya çıkmasına sebebiyet verebilmesi nedeniyle önemli bir araştırma alanı oluşturduğu düşünülmektedir.

Araştırmanın Konusu

"şiddetin Sosyal Medya zerinden Yayılması: Emine BULUT Cinayeti" başlıklı çalışma; şiddet ediminin gerçek olmasına bağlı olarak hakikat eşiği yüksek bir araştırma alanı oluşturduğu düşünülmektedir. şiddetin farklı boyutlarını ve yeni medya kullanım dinamiğini alt kavramları ile ele almakta ve şiddetin sosyal medya aracılığı ile kolektif ya da bireyci etki düzeyini ortaya koymaktadır. Bu araştırma ile şiddetin sosyal medya üzerindeki etkisini gözlemlemek amaçlanmaktadır. Kullanımı en çok tercih edilen sosyal medya platformlarından biri olan Twitter aracılığıyla yayılmış olan Emine Bulut cinayeti örneklem seçilmiş, bir haftalık istatistiksel veri analizi yapılmıştır. Aynı zamanda bu süre zarfında en çok beğeni ve yorum almış 5 Twitter paylaşımının söylem analizi yapılmış, yayımlanan cinayet videosunun görünen anlamın dışında hangi anlamları barındırdığı ve iletildiği göstergebilim (semyoloji) açısından incelenmiştir.

Araştırmanın Amacı

şiddet olgusu bağlamında seçilen örnek olay ile sosyal medya kullanıcılarının şiddet içeriklerini alımlama biçimleri, algılama düzeyleri ve bu döngü içerisinde sosyal medya platformlarının fonksiyonunu, rolünü, olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemek, şiddet içerikli paylaşımların toplumdaki şiddet varlığını destekleyip desteklemediğini ortaya koymak amaçlanmaktadır. Çalışmanın üzerinde durduğu esas mesele, sosyal medyadaki kullanıcıların şiddeti tüketim hızı, kullanılan ifadelerin, paylaşılan içeriklerin toplum üzerindeki etkisi ve sosyal medyanın şiddet olgusunu şekillendirip şekillendirmediğidir.

Sosyal medya platformlarında istihsal edilen ve akışa bırakılan paylaşımların toplum nezdinde nasıl değerlendirildiği, geliştirilen bakış açısı, şiddet içeriğinin bir yanda gösterilerek gündemde tutulması ve şiddet iletilerinin sosyal medyada yeniden üretilme sürecinde ortaya çıkan veriler ele alınmakta, içinde şiddet barındıran teamüllerin artışında bir etkisinin olup olmadığı incelenmektedir.

Araştırmanın Önemi

Sosyal medya üzerinden üretilen, dağıtılan ve yayılan içerikler, pek çok konu çerçevesinde ortak bir bilincin kurulmasına ve toplumsal reaksiyonların ortaya çıkmasına sebebiyet verebildiğinden önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. İfade özgürlüğünün, hızlı ve kolay etkileşimin kısıtlanamaz olması, sosyal medya paylaşımlarındaki şiddet edimlerine yönelik bireysel ya da içtimai bakış açısını belirleme noktasında mühim bir husustur. Bu nedenle sosyal medyanın şiddet olgusunu şekillendirip şekillendirmediği sorgulanması gereken önemli bir konudur.

Kullanıcı eksenli oluşturulan ve herhangi bir süzgeçten geçmeden paylaşılan iletiler, kolektif ya da bireysel olarak şiddete karşı toplumun yaklaşım tarzını ortaya koymaktadır. Bu nedendir ki sosyal medya üzerindeki şiddet içeren olay ve durumların paylaşımının, edimlerinizi ortaya koyduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bireyler arasında ve toplum alt yapısında şiddetin sosyal medya üzerindeki etkisi hangi safhadadır ve bu edimler teamülleri ne düzeyde etkilemektedir gibi temel sorunlar, bu araştırmanın değerini oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında sosyal medya ve şiddet arasındaki ilişkinin boyutları ortaya koyularak bireyler üzerinde şiddet içerikli paylaşımlar konusunda bir duyarlılık oluşturmak, şiddetin varlığına karşın iletişimsel yeni politikalar geliştirilmesiyle topluma yarar sağlamak ve sosyal bilimlere katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

Araştırmanın Yöntemi

Sosyal medya iletişim araştırmalarında en çok analiz edilen platformdan birisi olan Twitter'da etkileşimi çözümleyerek anlamlandırmak için kullanılan popülerlik etkileşimi yöntemi, beğeni sayıları gibi duygu durum bildirimleri, paylaşım yapıları yorum sayıları, paylaşımı yapanın takipçi sayıları, paylaşımın duvar yazısı uzunluğundan oluşan metriklerin ölçülmesi ile gerçekleştirilmektedir (Perreault & Mosconi, 2018, s. 3573).

Bu araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden amaçsal örneklem tekniği ile seçilen Emine Bulut cinayeti üzerine en çok etkileşim yaratan 5 Twitter paylaşımı popülerlik etkileşimi açısından analiz edilmekte ve bu etkileşime neden olan söz konusu paylaşımların içerikleri ise söylem analizi yöntemi ile çözümlenmektedir. Araştırmada, popülerlik etkileşimi yöntemine ek olarak paylaşım sayısı metriği de analize dahil edilmektedir. Ayrıca Roland Barthes'in anlamlandırma biçimi baz alınarak cinayet videosunun görünen anlamın dışında hangi anlamları barındırdığı ve ilettiği göstergebilim (semiyoloji) açısından incelenmektedir.



BÖLÜM 1: ŞİDDET

1.1. Kavramsal Olarak Şiddet

Şiddet insanlığın var olduğu süre boyunca toplum genelinde ve birey özelinde farklı biçimleriyle yaşam içerisinde kendine yer bulmuştur. Bu yönelim hayatın değişmez bir modülü olarak bazen psikolojik zaman zaman fiziksel, cinsel, siber ya da ekonomik şiddet olarak farklı görünümlemler ile gün yüzüne çıkmaktadır. Şiddetin altında yatan neden açıklanırken günümüzde en yaygın kullanılan model; “ekolojik model”dir. Bu model, şiddete neden olan kişisel, duruma ilişkin ve sosyokültürel etkenlerin açıklamasını temel almaktadır. (Oğuz, 2016, s. 17) Bu modele göre; herhangi bir varlığa karşı uygulanan şiddet sosyal çevrenin farklı düzeylerindeki etkenlerin birbiriyle etkileşimlerinden kaynaklanmaktadır. Erten ve Ardalı’ya göre şiddet "Saldırganlık, hâkim olmak, yenmek, yönetmek amacı ile güçlü, şiddetli, etkili bir hareket, fiil, işlem: bir işi bozma engelleme, boşa çıkarmaya karşı düşmanca, yaralayıcı, hırpalayıcı veya tahrip edici (yıkıcı, yok edici) amaç taşıyan bir teamüldür (akt. Özerkmen & Gölbaşı, 2010, s. 23-37).

Şiddet günümüzde hala tanımı yapılırken zorlanılan kavramlardan biri olarak görülmekte ve şiddetin sebepleri çeşitli nedenlere bağlı olarak değişmektedir. Dünya Sağlık Örgütü şiddeti şu şekilde tanımlamaktadır: “Fiziksel güç ya da kuvvetin, amaçlı bir şekilde kendine, başkasına, bir gruba ya da topluluğa karşı fiziksel zarara ya da fiziksel zararlar sonuqlanma ihtimalini artırmasına, psikolojik zarara, ölüme, gelişim sorunlarına ya da yoksunluğa neden olacak şekilde tehdit edici biçimde ya da gerçekten kullanılmasıdır” (akt. Zara Page & İnce, 2008, s. 82) Bu anlamda şiddet kavramı; sosyoloji, biyoloji, psikoloji, felsefe, din, suç bilimleri, hukuk, siyaset, eğitim, sağlık, kriminoloji, iletişim gibi pek çok farklı disiplin içerisinde araştırma konusu olarak yer bulmaktadır. Her bir disiplin şiddeti; kendine has, özgün bakış açısına göre tarif etmektedir. Bu da her bir tanım alanının doğuşunu ve sınır alanlarını belirlemektedir. Farklı araştırma alanları gözlemlendiğinde, şiddet için her bir bilim dalının kendi evreninde oluşturduğu bir şiddet tanımı mevcuttur. Fakat bu çalışma kapsamında iletişim bilimi üzerinden şiddet incelenecek ve sosyal medya ile bağlantısı ortaya koyulacaktır.

Şiddetin farklı tanımlarında karşılaşılan ortak özellikler şunlardır: Tehdit, kişide korku yaratmak, Türkiye Cumhuriyeti yasalarına ters düşen davranışlarda bulunmak, herhangi

bir varlığın canına kast etmek, orantısız güç kullanımı, kasti olarak mal ya da cana zarar vermek, fiziki, psikolojik, cinsel, ekonomik ya da duygusal güç kullanımı, kırmak, incitmek yahut yok etmek, ahlak kurallarına aykırı davranmak, yapılan eylemi meşrulaştırmak, kabul edilebilirliği ihlal eden yaşam sınırlarını aşan zorlama hareketler bütünüdür.

Araştırmacılar tarafında şiddetin özel bir ilgi alanı oluşturmasının nedeni, dünyada çok boyutlu araştırmalar yürütülmesine karşın günümüze dek elde tutulur, net bir sonuca varılamayan ciddi bir sorun olmasından kaynaklanmaktadır. Uzmanlar şiddetin kaynağını farklı nedenler etrafında toplamakta, bazıları şiddeti içgüdüsel, bazıları ise şiddetin niteliğini toplumsal olarak kabul etmektedir (Akkaş & Uyanık, 2016, s. 32). Şiddet geçmişten günümüze farklı düzeylerde ve şekillerde devam eden bir olgu olması ile birlikte şiddetten en çok etkilenenlerin kadınlar, çocuklar ve hayvanlar olduğu görülmektedir.

1.2. Şiddetin Türleri

Ferdi ya da kolektif olarak negatif bir yapısı olan şiddetin çeşitli algılanış biçimleri bulunmaktadır. Şiddet; olay ve olguların yapısal durumu, var oluş nedenleri, tesir ettiği yaşam alanları, altında yatan sebepler doğrultusunda farklı sınıflandırmalar içerisine alınmaktadır.

En yaygın sınıflandırma grubu; fiziksel, psikolojik ya da duygusal, cinsel, ekonomik ve siber şiddet biçimleridir. Maruz kalındığında ciddi tahribatlara sebebiyet verebilecek her bir şiddet türü, aslında spesifik çalışma alanı oluşturulabilecek geniş kaplamalara sahiptir.

1.2.1. Fiziksel Şiddet

Fiziksel şiddet, şiddet türleri içerisinde en çok öne çıkan hatta ilk akla gelen şiddet türüdür. Bu şiddet türünün zarar ve yıkımlarının görünürlüğünün yüksek olması ve yaşamsal döngüde sıkça karşılaşılmaması toplum tarafından bilinirliğini artırmaktadır. Mikro anlamı ile güçsüz olanın vücut tamamıyetine zarar veren, acılı, sert ve dışarıdan gelen fiili bir eylemdir. İnsanların bedensel bütünlüğüne yönelik sert ve acı verici edimler denildiğinde ilk akla gelen fiziksel şiddet eylemleri; tekmeleme, tokat atma, yumruk atma, sopa ile vurma, bıçaklama, silah kullanımı, yakma, işkence gibi insanlara acı veren,

yaralayıcı veya ölümle sonuçlanan eylemlerdir. Bahsi geçen eylemler bütünü güçlü birey ya da toplulukların güçsüz tarafa uyguladığı dünyayı kapsamaktadır.

Şiddet, insanın kendi kendisine yöneltmiş olduğu bir biçime de bürünebilmektedir (intihar ya da "gönüllü" ötanazide olduğu gibi) ve bütün bir grubun ya da bazı bireylerin ciddi yaralanmalarla sonuçlanan bilinçli ya da yarı bilinçli cesaret gösterileri, birey ya da grupların kurumsal kaynaklı ihlalleri gibi aşırı uç örneklerine de rastlanabilmektedir. (Keane, 1998, s. 68). Bireyin kendi benliğine gösterdiği zararını belirten intihar eylemi, Nilüfer Oktik tarafından ‘modern şiddet’ olarak tanımlanmaktadır. Modern şiddet bireyde oluşan belirsizlik nedeni ile özbenliğine uyguladığı sosyal hakikat olarak açıklanabilir. Hayati döngünün bir savaşı andırdığı dönemimiz içerisinde bireyin tutunması zorlaşmakta ve kuralsız- kaidesiz yaşama yabancılaşmasına sebep olmaktadır. Bilhassa modernizmin kamuya sunduğu yalnızlık, maddi sıkıntı, geçim problemleri, iş sorunları, muhaceret gibi farklı kollar bireyi değersiz hissettirmekte ve çaresiz modern şiddete yöneltmektedir.

Bireyin özbenliğine uyguladığı modern şiddet ya da bir güç tarafından başka bir bireye uygulanan fiziksel şiddet eylemleri genel hatları ile hasar verici, acımasız ve dışsaldır. Fiziksel şiddetin var olduğu eylemlerde bireyler, mesuliyet yönelimlerini kaybetmekte kontrol mekanizmalarını yıkmaktadır. Yaşanan şiddet olaylarının toplumdaki yaş, cinsiyet, kültür, eğitim seviye oranlarına göre değişiklik gösterdiği bilinmektedir. Farklı alt kolları bulunsa da topluluklarda şiddet kapsamı, fiziksel şiddet ile örtüştürülmektedir. En çok bilinen ve en sık karşılaşılan şiddet biçimi fiziksel şiddettir.

1.2.2. Psikolojik Şiddet

Duygu, düşünce ve bireysel ihtiyaçların istismar edilmesi, gözdağı olarak bir yaptırıma dönüştürülmesi psikolojik şiddet olarak adlandırılmaktadır. Duygusal şiddet olarak da belirtilen psikolojik şiddette; şiddeti yönelten tarafın gayesi, kurbanın şahsiyetine zarar vermek, öz saygısını kaybetmesini sağlamak, değersiz, aciz ve bağımlı halde hissetmesine / olmasına neden olmaktır.

İçsel ve soyut yönü ile psikolojik şiddet oldukça karmaşıktır. Psikolojik şiddet içinde görünmeyen birtakım kontrol mekanizmalarını barındırmaktadır. Bu şiddet türü kişiye zihinsel, duygusal ve ruhsal açıdan zarar veren söz, tavır ve teamülleri içermektedir

(Kurşun, 2017, s. 13). Fiziksel ya da cinsel şiddette olduğu gibi somut, ispatlanabilir etkilerinin olmaması, belirli bir farkındalık sonucu algılanabilecek olması sebebi ile psikolojik şiddet ‘olağan’ görülen bir içtimai yapı ile karşılaşmaktadır. Nesilden nesile normal, olağan bir durum olarak aktarılan tinsel (duygusal) şiddete maruz kalan kurban belirli bir süre sonunda durumu kabullenip içselleştirmekte hatta hatayı kendinde aramaktadır. Bu yapılanma psikolojik şiddeti meşru kılmakta ve sıradanlaşmasına sebebiyet vermektedir.

1.2.3. Cinsel Şiddet

İsteği ve iradesi dışında kurban seçilen canlıyı zorlayıcı davranışlara sürükleyen, aktif ya da pasif olarak maruz bırakılan eylemlerle bireyin boyun eğmesini, utanmasını sağlamayı amaçlayan bir saldırdır cinsel şiddet. Genel olarak kadın, çocuk ve hayvanlar üzerinde daha çok uygulandığı gözlemlenen bu şiddet türü fiziksel, zihinsel ya da sağlıksal durumlarında etkisi ile farklı boyutları ile göz önüne çıkmaktadır.

Cinsel şiddet, fail tarafından seçilen canlının objeleştirilerek kendi güdülerini dayattığı bir dünyayı göstermektedir. Kalra ve Bhugra tarafından; cinsiyete bakılmaksızın kişiyi psikolojik ve sosyolojik etkilerle travmatik bir yaşama sürükleyen ve kişide utanma gibi olumsuz duygulara yol açan bir şiddet türü olarak tanımlanmaktadır (akt. Özer, 2019, s. 13). Bedensel ve zihinsel zarar odaklı, kurbanın cinsel ilişkiye zorlanması, sözlü olarak rahatsız edilmesi, başkalarına izlettirilmesi, röntgencilik, bedene kişinin rızası olmadan dokunma, bekaret kontrolüne zorlanma, cinsellik üzerinden ceza- mükafat sistemi oluşturma, evlilik içi zorla ilişki kurma, teşhir etme, hamileliğe ya da hamile kalmamaya zorlanma, taciz, tecavüz gibi değişik şekilleri ile ortaya çıkan her yaştan ve her cinsten varlığa uygulanan ya da uygulanabilecek bir tür olarak tanımlamak da mümkündür.

Ülkemizde içtimai yapı nedeniyle cinsellik, geri planda tutularak konuşulmaması gereken bir kusur/ayıp olarak vasıflandırılmaktadır. Bu kodlama cinsel şiddete maruz kalan bireyleri; yaşanan trajedinin bedensel, duygusal ya da mental açıdan sonuçları ne kadar vahim olursa olsun, yaşananları anlatmasına engel olan bir tabuya dönüştürmektedir. Bundandır ki en çok dile getirilmekten korkulan şiddet türü cinsel şiddet olmaktadır. Cinsel şiddete maruz kalan kurbanın durumu açıklaması, şikayette bulunması sonucu göz

altına alınan faile karşı hukuki ve içtimai olarak gerçek bir yaptırımın uygulanmaması da cinsel şiddetin önlenememesinde önemli rol oynamaktadır.

1.2.4. Ekonomik Şiddet

Ekonomik şiddet, bireyin iktisadi özgürlüğünü ve referanslarını kısıtlayarak üzerinde yetkin bir denetim oluşturulması olarak tanımlanmaktadır. Maddi üstünlük oluşturma, ceza vermek, güç odaklı ve kontrolör yaklaşım oluşturmak, ekonomik kaynakların kullanımının kısıtlanması ya da tamamen engellenerek el koyulması, kuvvetli tarafa muhtaç edilmek, ekonomik şiddetin yaygın tanımlama şekillerinden bazılarıdır.

Toplumun kültürel ve sosyal yapısı, dini inançlar, sosyal izolasyon, katı içtimai roller, fakirlik, kadın-erkek eşitsizliği, kendi kendini kontrol etme yetersizliği ve zayıf kişilik gibi kişisel karakterler ekonomik şiddet riskini artırmaktadır (Gürkan & Coşar, 2009, s. 125). Aynı zamanda yüksek enflasyon oranları, işsizlik düzeyi ve yetersiz sosyal güvenlik olanakları da bir çeşit ekonomik şiddet olarak değerlendirilmektedir. Çok düşük düzeydeki ücretler ve kronik enflasyon insanca yaşamı tehdit etmektedir. Bu durum, insanları daha sorunlu ve gerilimli yaptığı için, olağan şiddete de katalizör etkisi yapmakta ve saldırgan davranışları artırmaktadır (Işıker, 2011, s. 13).

Ekonomik şiddetin farklı pencerelerden bakıldığında birçok alanda var olduğu görülmektedir. Bazen bir eş tarafından uygulandığı gözlenirken bazen akrabalar ya da ebeveynler tarafından olabilmekte, bir diğer yanı ile iş yerlerinde yaşanabilmektedir. Çalışan maaşlarının ödenmemesi ya da eksik yatması, emek hürriyetine saygısızlık etmek ve başkasının ekonomik getirilerine, kaynaklarına el koymak da ekonomik şiddet kapsamına girmektedir.

1.2.5. Siber Şiddet

Teknolojileşme ve yeni medya her bir yeni gelişme ile günümüz insanını bir devinim içerisine sokmaktadır. Bu gelişmeler ışığında var olan üretim ve tüketim döngüsünün yansımaları ise insan yaşamını etkiler hale gelmektedir. Dijital medyanın etki alanının genişlemesi, bireyleri hem üretici hem tüketici olarak bu dünya içerisinde aktif rol almaya itmekte, kullanıcıların tutum ve davranışları buna göre şekil almaya başlamaktadır. Bu

transformasyon bireyler için çekici bir dünya ortamı oluştururken üyelerin sınırlarında temelden etki oluşturmaktadır.

Hızlı bilgi paylaşımı ve ulaşılabilirliği, farklı platformlarda yer edinme özgürlüğü ve internet kullanım bilincinde oluşan düzey değişiklikleri, internetin faydalarının yanında zararlı, tehlikeli yönlerini de ortaya çıkartmaktadır. Dijital iletişim platformlarında yer alan verilerin gizlenmesinin basit, dağılımının ve yayılımının ise seri olması “siber şiddet” tanımının türemesine sebep olmuştur. İngilizcede “cyberbullying” olarak geçen siber zorbalık yani siber şiddet olarak adlandırılan bu şiddet türü, ilk olarak; ağa bağlı bilgisayarların ve cep telefonlarının gençler arasında kullanımının artmasıyla ortaya çıkmıştır (Özer A. , 2019, s. 16).

Yeni iletişim teknolojilerinin kirli tarafını yansıtan bu şiddet türü; dijital zorbalık, çevrimiçi şiddet, siber zorbalık / şiddet, elektronik şiddet gibi farklı tanımlarla karşımıza çıkmaktadır. En basit anlatımı ile maruz bırakılan birey ya da grupları yeni iletişim teknolojileri aracılığıyla ekonomik, sosyo-kültürel, tinsel ya da cinsel açıdan hasara uğratmayı amaçlayan şiddet türü olarak açıklamak mümkündür. Gerçekleştirilen araştırmalar sonucunda görölmektedir ki yeni iletişim teknolojilerinin art niyetli bireylerce kullanılması özellikle adolesan çağdaki gençler için makro zarara sebep olabilecek kritik bir noktadadır.

BM kanaatinde gerçekleştirilen İnternet Yönetişim Forumu, “ Toplumsal Cinsiyete Dayalı Şiddet ve Çevrimiçi / Online İstismar” konusunu ele almıştır. Ortaya çıkan rapor ile siber zorbalık tanımı kategorilere ayrılarak 6 başlık olarak belirtilmiştir (Internet Governance Forum, 2015).

Gizlilik İhlali:

- Fotoğraf ya da videoları bireyin izni dışında alma, manipöle etme, erişme, kullanma veya dağıtma,
- Kişinin izni olmadan özel verilere erişilmesi, kişisel hesapların ele geçirilmesi, şifrelerin alınması, kimliklerin kullanılması ya da alınması, bir kullanıcının hesaplarına giriş yaparken bir başka kullanıcının bilgisayarına erişmek vb.

- Sanal ortamda kişisel bilgiye ulaşma (doxing), taciz ya da başka amaçlarla bireyin rızası olmadan bir kişi hakkında şahsi olarak tanımlanabilen bilgileri araştırmak ve yayınlamak,
- Kişinin bilgisi dışında veya onayı olmadan (pornografik) görüntüler, ses klipleri veya video klipler de dahil olmak üzere özel içerikleri paylaşma, yayma.
- Bir kullanıcıyla temas kurmak için onun çocuklarına, ailelerine, meslektaşlarına ulaşma ve onları taciz etme.

Gözetim ve izleme:

- Çevrimiçi ve çevrimdışı etkinliklerin gözetlenmesi,
- Israrlı takip.
- Kullanıcının izni olmaksızın klavye kaydedicilerin, casus yazılımların kullanılması,
- Bir kadının rızası olmadan hareketlerini izlemek için GPS ya da yazılımların kullanılması,

İtibara / güvenilirliğe zarar verilmesi:

- E-postaları ya da bir içeriği onay almadan silme, gönderme, değiştirme,
- Bireyin itibarına zarar vermek amacıyla gerçek dışı kişisel veriler, çevrimiçi hesaplar, sosyal medya hesapları oluşturma / paylaşma,
- Sahte fotoğraf, video düzenleme, kimlik hırsızlığı
- Bir kişinin itibarını zedelemek üzere rahatsız edici, aşağılayıcı ya da yanlış bilgi içeren yorumlar yapma ve özel bilgileri yayma,

Taciz:

- İstenmeyen mesajlar gönderme, dijital zorbalık ya da tekrarlanan taciz ile dikkat çekme,
- Cinsiyetçi ya da cinsiyete bağlı yorumlar yapma,
- Cinsel veya fiziksel şiddet tehditleri de dahil olmak üzere doğrudan şiddet tehditleri,
- Bir bireyden ziyade bir grup insan tarafından mobbing uygulanması veya taciz amaçlı bir hedef seçme,

- Cinsel içerikli materyallerin istenmeyen şekilde gönderilmesi veya alınması, küfürlü yorumlar,
- Fiziksel şiddete teşvik
- Kadınları cinsel nesneler olarak gösteren online içerikler,

Doğrudan tehditler veya şiddet:

- Cinsiyetleştirilmiş şantaj, gasp,
- Kimlik, para, mülkiyet hırsızlığı,
- Mağdur seçimi
- Fiziksel saldırıya neden olan kimliğe bürünme.

Topluluklara yönelik hedefli saldırılar:

- Bazı kuruluşların ve toplulukların web sitelerini, sosyal medya hesaplarını ya da e-posta hesaplarını ele geçirilmesi,
- Sığınma evi adresleri gibi gizli bilgilerin açıklanması
- Topluluk üyelerine şiddet tehditleri,
- Faaliyetlerin gözlemlenmesi ve izlenmesi,

Rapor analiz edildiğinde siber şiddette, şiddet uygulayan kişi; sosyal ağlar, mesajlaşma uygulamaları, GPS destekli uygulamalar, akıllı telefonlar veya e-mail kullanarak şiddete maruz kalan bireyin kendi güvenliğinden endişe etmesine neden olmaktadır. Çevrimiçi kötüye kullanım ve cinsiyete dayalı şiddetin büyük bir kısmı adsız hesaplar veya takma adlar / sahte isimler içeren hesaplar kullanarak gerçekleştirilmektedir ve bu da olayın faillerini belirlenmesini zorlaştırmaktadır (Şener, Dirini, Temur, Ahi , & Uyanık, 2019).

1.3. Şiddetin Farklı Boyutları ile İncelenmesi

Şiddetin var oluş nedenleri ve türemesindeki etkenler çok çeşitli ve karmaşıktır. Şiddet ve saldırganlık olgusal olarak biyolojik, psikolojik, sosyolojik, hukuksal, bireysel ve toplumsal olmak üzere birden fazla unsur ile yapılandırılır. Şiddeti ortaya çıkaran, üreten ve yaygınlaştıran birçok etkenin varlığı şiddet olgusunun çok sayıda değişken tarafından çözümlenmesini gerektirmektedir. Anlaşılabilirliğini ve doğuş sebeplerini ortaya koymak

için her bir disiplin farklı çalışmalar yürütmekte ve kendi ilkeleri doğrultusunda şiddetin boyutlarını ortaya koymaktadır.

1.3.1. Şiddetin Toplumsal Boyutu

20. yüzyıldan 21. yüzyıla geçerken değer yargıları çok hızlı bir şekilde değişime uğramıştır. Fütürist Manifesto ‘da Goethe’nin bir sözü şöyle açıklanmaktadır: “Atalarınızdan miras aldığınız şeylere sahip olmak durumunda iseniz ilkin onu tahrip etmelisiniz” (Türkdoğan, 2012, s. 161). Bu belirtme göre modernizm geçmiş değerleri bir yıkım sonucu dönüştürerek yeni dünyası içerisine itmektedir. İdeolojik, siyasal, sosyo-kültürel ya da çevresel devinimlerin yeni yayılım biçimleri ve toplumdaki algılanış şekilleri bu yüzyılın “sosyal problemleri”ni ortaya çıkarmaktadır.

Toplumsallaşma süreci içerisinde, insan, ortak sosyal davranış kalıplarını, belirli ilke ve kuralları öğrenmekte, bireysel gayeleri ile sosyal amaçlar arasında bağlantı kurmaktadır. Ortak değerleri benimsemektedir. Bireysel yeteneği ve becerisi ile toplumda rol ve yer edinmektedir. Durumunu korumak için çaba sarf etmektedir. İnsanın ruhsal yapısı ve hayatı toplumda gelişmekte, oluşmakta ve var olmaktadır (Balcıoğlu, 2000, s. 52). İnsanoğlunun yer edindiği topluluklarda, bu toplulukların beraberinde getirdiği alt kültür, kolektif kitlelerde saldırganlığın ve yeğinliğin ortak değerler arasında yer alması, onaylanması, uygun görülmesi ve önemsenmesi; bireyler arasında husumet, çekişme, kıskançlık, nefret gibi ihtisasların yükselmesine yol açmaktadır.

Var oluş sürecini gerçekleştirmiş bir toplulukta fert ile toplum konstrüksiyonu ve kültürün maddi- manevi öğeleri arasında sağlam bir bağlantı bulunmaktadır. Çarpık kentleşme, işsizlik düzeyi, dengesiz nüfus yükselişi, bilgi kirliliği, ekonomik yoksunluk gibi problemler bu birliği esnetmekte ya da bağı tamamı ile koparmaktadır. İdeolojik belirsizliğe neden olan bu durumlar sonucu oluşan boşluk ağır problemlerin kaynağı olarak görülmektedir. Yani kültür yozlaşmasına sebebiyet verdiği gözlemlenmekte ve toplumsal çözülmenin başlangıcı olmaktadır.

İçtimai şiddet temelde toplumun yapısal kimliği ile bütünleşmektedir. Geçişli toplum, istikrarlı ve dengeli bir kimliği olan geleneksel toplum ile iş bölümü sonucu farklılaşmış ve kendi içinde bütünleşmiş modern toplum yapısı arasında sıkışmış, henüz dengeli bir

kimliğe sahip olmayan kalabalıklardır. Bu yüzden şiddete açık toplumlardır (Balcıoğlu, 2001, s. 95).

Şiddet, hasar düzeyine bakıldığında üniversal bir yapı olmasına karşın, nedenleri ve varoluş biçimleri göz önüne alındığında her toplumun kendi yapısal özelliklerine göre şekil aldığı görülmektedir. Her sosyal örgüde değişik formlarla kendini göstermektedir. Bu nedenle ele alınan şiddet içeriği incelenirken içinde bulunulan topluluğun özerk yapısı, alt öğretilerini belirten işlevsel alanı, karşıt grupların görüş ve bilgileri, bireysel yapılanması ve simgesel etkileşim düzeyi kontrol edilmelidir. Aynı zamanda şiddetin toplumsal boyutu incelenirken; toplumun kültürel değerleri, ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesi, inanç yapısı, aile oluşumu, kitle iletişim araçlarını benimseme şekli, çevre gibi birden fazla faktörün belirleyici olduğu göz önünde bulundurulmalıdır.

Kültür ve şiddet bağı: Kültür, örf- adetler, gelenek-görenekler, dil, dini inanışlar ve değer oluşumları ile bir topluluğun temel yapı taşlarını oluşturmaktadır. Kişiler var olma ve sosyalleşme aşamasında toplumun bir parçası olabilmek için toplumun kültürü ile benliklerini şekillendirmeye çalışmaktadır. Ve benliklerini oluşturan bu etkenlere karşı yapılan ataklara belirli savunma sistemleri geliştirmektedir. Bunlardan biri de şiddettir ve kültürün etkisi ile her toplumda farklı yapılanmaktadır. Yani bir olay ya da olgunun şiddet olarak kabul görmesi yahut meşru sayılması yine kültürün belirleyiciliğine bağlıdır.

Şiddet pratiklerini kültürel temelde açıklayan en kapsamlı kuramlardan biri, Wolfgang ve Ferracuti (1982) tarafından geliştirilen “şiddet alt-kültürü” kuramıdır. Wolfgang ve Ferracuti; sorunların şiddet kullanılarak çözümünü öngören değerlerin revaçta olduğu bölgelerde şiddet alt-kültürünün var olduğunu ileri sürerek; şiddet pratiklerinin temelinde bir kültürel yapıyı görmektedir. Bu kültür aynı zamanda kişiler arası sorunların çözümünde bireyleri şiddet kullanmaya yöneltmekte veya teşvik etmektedir (Kızmaz, 2006, s. 255). Aynı zamanda bireylerin kendilerini eşleştirdiği bir grup veya arkadaş ortamında, şiddeti öğrendiğini varsaymaktadır. Bu kuram, bir anlamıyla çete oluşumlarını başarılı düzeyde çözümleyen ender kuramlardan biridir. Buna göre; topluluk içerisinde farklı bölgelerde farklı grupların benimsediği ideolojiler, dini görüş, inanç ve değerler alt kültürü var etmektedir. Alt kültürler, topluma hâkim olan genel kültürün bazı özelliklerini paylaşmakla birlikte genel kültürden farklı özellikler ve kurallara sahiptir. Alt kültür bireysel ya da kolektif olarak aidiyet sonrası diğer kişi / gruplara karşı başkalaşma ve

yabancılaşmayı da beraberinde getirmektedir. Bu yapılanma içinde bulunan alt kültürün etkisi ile farklı kişi / gruplara karşı herhangi bir durum içerisinde nefret, kin, kızgınlık, öfke problemine sebebiyet verebilmektedir.

Türkiye genel kültür ve alt kültür yapılanmasına baktığımızda onur, haysiyet, namus, erklik, töre, saygı görme gibi şiddeti yücelten, kuralları kendi belirleyen kavramların varlığı göze çarpmaktadır. Nitekim toplumumuzda “din ve namusu için yaşamak”, “erkeklige laf söyletmemek”, “şeref ve saygınlığı ayaklar altına almak” gibi yaygın söylemlerin temelinde kültürümüz tarafından bu olgulara yönelik yüceltilmiş anlamlar vardır (Kurşun, 2017, s. 21). Bahsi geçen değer yargılarını ayakta tutabilmek ve benliğini kanıtlamak için kişi ya da gruplar şiddete başvurmakta ve şiddeti meşrulaştırmaktadır. Aynı zamanda toplumun bakış açısı deyim, söyleyiş ve atasözlerinden de çıkartılabilmektedir. “Dayak cennetten çıkmadır”, “Nus ile uslanmayı etmeli tekdir, tekdir ile uslanmayanın hakkı kötektir”, “ Kızını dövmeyen dizini döver”, “Tabak beğendiği deriyi yerden yere çalar” gibi çıkarımlar şiddetin bir çözüm aracı olarak görülmesine yol açmakta ve toplum tarafından meşru birer davranış biçimi olarak kabul görmesine neden olmaktadır. Kültür ya da alt kültür içerisinde nesilden nesile aktarılan, baskı, gereklilik ve yaşam standardı olarak belirlenen keskin kurallar toplumlardaki şiddet içeriğini çoğaltarak olağan bir duruma dönüştürmektedir.

Aile ve şiddet bağı: Aile toplumun en küçük yapı taşıdır. Toplumun sosyal yanını en yalın hali ile ortaya koymaktadır. Nitekim aile iki temel işleve sahiptir. Soyunun sürekliliğini sağlamak ve içinde bulunduğu toplumun medeniyet ve değer ölçütlerini yaşatarak diğer nesillere aktarım yapmak.

Bireyin ilk sosyal ortamını oluşturan aile olduğu için şiddetin de öğrenildiği ilk yer aile birimidir. Aile, çocuğun dünyayla tanıştığı, diğer bireylerle ilişkiye girdiği ve öğrenme sürecinin başlangıcını oluşturan bir kurumdur. Kişi var olduğu birimin kültür ve değer yargılarını toplumsallaşma sürecinde ailesinden öğrenmektedir. Aile içerisinde ebeveynlerin tutarsız disiplin anlayışları, aile içi sağlıklı bir iletişim kurulamaması, iletişim kopukluğu hatta iletişimsizlik, sevgi ve ilgi eksikliği, merhamet duygusunun öğretilmemesi, şiddete maruz kalınması ya da tanık olunması şeklindeki olumsuz etkenler şiddeti aile vasıtasıyla öğrenilmiş bir davranış örüntüsüne dönüştürmektedir (Karagöz, 2019, s. 27).

Aile içerisinde şiddete tanıklık etmiş ya da şiddete maruz kalmış bireylerin ilerleyen yaşam süreçlerinde şiddet eğilimlerinin yüksek olduğu ve normal yetişen bireylere oranla şiddet davranışını daha çok nümayiş ettikleri görülmektedir. Bireylerin çocukluk dönemlerinden itibaren rol model edinme ve taklit etme yetilerinin oluşması gelişim sürecinin önemli bir parçasıdır. Toplumsal öğrenme kuramına göre etrafını analiz eden, gözlemleyen çocuğun her türlü eylemi ve olayı kodlama gizil gücü vardır. Bundandır ki aile içi şiddeti gözlemleyen bireyler saldırgan davranışı, baskın gelmenin şiddetle orantısını, kötü yol izlenimini doğru bulacak, olağanlaştıracak ve bir çözüm aracı olarak şiddetin uygulanma ihtimali artacaktır.

Çevresel faktörler ve şiddet bağı: Şiddet ve saldırganlığı tetikleyen çevresel faktörler gürültü, çarpık kentleşme, hava kirliliği, trafik yoğunluğu, kalabalık olarak belirtilmektedir. Prof. Dr. Hakan Türkçapar ve Prof. Dr. Erol Göka yapmış oldukları çalışmada saldırganlığa yol açan çevresel faktörleri şu başlıklar altında açıklamaktadır.

- “Hava kirliliği: Kimyasal ve endüstriyel ürünler tarafından üretilen kötü kokulara maruz kalma, bireylerin uyarılabilirliklerini arttırarak saldırganlığın ortaya çıkmasına yol açabilmektedir.
- Gürültü: Birkaç çalışmada yüksek ve rahatsız edici derecede gürültüye ve sese maruz kalmış insanların böyle bir durum yaşamayan insanlara göre daha fazla saldırganlık gösterdikleri belirtilmektedir.
- Kalabalık: Bazı çalışmalar, aşırı kalabalığın saldırganlık düzeyini yükseltebileceğini göstermektedir. Kalabalık diğer ortam belirleyicilerinin olumsuz olduğu durumlarda (örneğin engellenme, uyarılma ve sıkıntı hallerinde) saldırganlık patlamaları çıkmasını kolaylaştırmaktadır” (Göka & Türkçapar, 2009).

Kitle iletişim araçları ve şiddet bağı: Globalleşmenin etkisi ile gelişen teknoloji hareketleri beraberinde hızlı dönüşen toplumları getirmiştir. Bu değişim; şiddetin görüngelerini, aracı yolunu da değiştirmiş ve tarihten bu yana çeşitli boyutları ile var olmuş şiddetin temsilini farklılaştırmıştır. Eski dönemlerde göz ardı edilen, olduğu bölge içinde kalan şiddet unsurları kitlesel medyanın doğuşu ile görünür, ifşa edilir hale gelmiştir. Şiddet bireysel ve içtimai bir olgu olarak psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlar ile kitle iletişim araçlarında yer alırken söz konusu araçlarda yer

verilen şiddet unsuru da toplumsal yaşamda yansımaları bulmakta ve toplumsal yaşamı etkilemektedir (akt. Kurşun, İstanbul, s. 46).

McLuhan'a göre kitle iletişimi, duyularımızın ve işlevlerimizin uzantılarıdır: Tekerlek, ayağın; yazı, gözün; giysi derinin; elektronik donanımlar, 'merkezi sinir sistemi'nin vb. uzantılarıdır (Guiraud, 2016, s. 32). Bu tanımlamanın ışığında duyularımızın ve işlevlerimizin perdesi olan kitlesel iletişim, modernlik etkisi ile kültürün önemli bir parçası olarak, içtimai algıya etki etmekte bireysel ya da kolektif değişimlere yol açmaktadır. Toplum koşullarının, kişisel değerlerin bu kanallara göre şekillenmesi ve rol model izlenimlerinin oluşması önemli birer göstergedir. Okumanın, sohbet etmenin yüz yüze paylaşımın azaldığı bir dönem olan 21. Yüzyıl gündelik yaşamda televizyon, internet, dijital medya odaklı yaşayan Z ve Alfa Kuşağına sahne görevini üstlenmektedir. Yeni kuşakların aktifleşmesinde kitle iletişim araçları çevreden daha etkili bir alan olmaktadır.

Kullanım şekli bireylerin ihtiyaç ve kişisel tercihlerine göre şekillen alan kitle iletişim araçları, kamusal yargıların pozitif yönde işlevsellik kazanmasına etki edebileceği gibi haber, sunum ve yorum vasıtası ile kamusal yargıları yeniden oluşturabilme etkisine de sahip olabilmektedir. Buna göre şiddet içerikli olayların giderek artış göstermesi, medyanın şiddet sorunsalını yönlendirip yönlendirmediği çeşitli toplum kesimlerince tartışılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının iletim gücü, devrim gösteren dünya şartları içerisinde bir kenara atmak mümkün değildir. Fakat var olan etkisel boyutun hangi yönde olması gerektiği araştırılmalı ve tartışılmalıdır.

Kitle iletişim araçları ile kendine geniş bir yayılım alanı bulan şiddetin, toplumsal şiddetin öncüsü olduğu 20. Yüzyıl itibarı ile birçok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. 1970- 80 itibarı ile ise şiddetin medya üzerinden yayılımı kadar bu sorunun çözüm yolunu bulmak, önlenmesi ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması adına da katkı sunması tartışmaları farklı bir boyuta taşımıştır. Bu görüş bildirimlerinin etkisi ile şiddet üzerine yapılmış olan birçok araştırma ve düzenleme, kitle iletişim araçlarının şiddetin yayılmasının toplum üzerindeki etkisi, rolü ve önlenmesi adına düşen mesuliyet ve yaptırımların altını çizmektedir.

Şiddetin farklı disiplinlerce yorumlanması çeşitli yönlerinin görülmesini sağlamaktadır. Yapılan bazı araştırmalar açısından bakıldığında psikoloji, iletişim kanalları ile sunulan şiddet içeriklerinin topluluklarda şiddete yönelim eğilimini oluşturduğunu söylemektedir. Sosyoloji ise toplumun yaşam koşullarından tekil yapıya kadar tüm alanlara etki ederek birçok faktörü (aile, sosyalleşme, yaşam biçimi vs.) içerisinde barındırdığını ifade etmektedir.

Söz konusu araştırmalar, kitle iletişim araçları vasıtası ile yayılan şiddetin yoğunlukla temsiline saldırganlığa karşı hoşgörüyü arttırdığına, şiddetin sorunları çözmede bir araç gibi algılanmasını güçlendirdiğine, vahşeti izlemenin saldırgan davranışlar üzerinde nedensel bir yardımcı faktör olduğuna vb. dikkat çekmektedir. Eleştirel medya çalışmalarında ise varılan nokta, “toplumun şiddete dayalı davranışı teşvik ettiği ve bu davranışın sürekli o toplumda temsil edilip sunulduğudur” (Ardıç Çobaner & Vuran Doğan, 2012, s. 29).

1.3.2. Şiddetin Sosyolojik Boyutu

Sosyoloji; içgüdüsel ve çevresel etkilerin beslediği bir insan eylemi olarak şiddeti sosyal kurumlar tarafından şekillenen bir olgu olarak görmektedir. Bu bağlamda şiddete yol açan psikik, kültürel, ekonomik, sosyal, politik birçok etken vardır ve şiddeti bu etkenlerle birlikte değerlendirmek gerekmektedir.

Şiddet, çok yönlü yapısalılığı ortaya koymaktadır. Tek bir bağlama odaklanmak gerçekliğin bilimsel olarak açıklanmasını zorlaştırmaktadır. Hayat formunu tanımlayan değer yapısı, sosyalleşme prosesi, sosyal ve kurumsal yapılanma, birey ve gruplar arası etkileşim sosyoloji açısından şiddetin irdelendiği bazı konu başlıklarıdır. Bundandır ki şiddet işlevlerinin nedenlerine ilişkin araştırmalarda sosyologlar birden fazla müteahvil üzerinde durmaktadır.

Şiddet olgusu genel hatları ile iki farklı açı ile ele alınmaktadır. İlki bedene yönelik biyolojik tarafı ile şiddet, diğeri ise siyaset, kudret/güç, medeniyet, kültür, devlet ve ekonomi hükümleri ile oluşan şiddettir. Sosyoloji, şiddetin bedene yönelik olan kısmıyla değil, daha çok semboller ve kültür aracılığıyla yapılan şiddet ile ilgilenmektedir (Walby, 2013, s. 95-111). Bu bilgiler eşliğinde sosyal bilimciler tarafından gerçekleştirilen farklı çalışmalar, literatüre sunulan araştırmalar ışığında şiddet değerli bir olgu haline gelmiştir.

Algılanış biçimi, ele alınış şekli göz önünde bulundurularak birkaç bakış açısını irdelemek şiddet kritiğini anlamada önemli olacaktır.

Collins'in bakış açısı ve şiddet tüneli: Sosyolog Randal Collins şiddet kavramını, yetersizlik umarsızlık ve tükenmişlik olarak ifade etmektedir. Şiddetin tahakkuk etmesinde bireyin geçmişi, sosyal/ kültürel ortam, içinde bulunulan koşullar ve etkileşimin önemli olduğunu vurgulamaktadır. Collins, şiddetin farklı türler (duygusal, fiziksel vs.) üzerinden irdelenebileceğini öne sürmektedir.

Mikro-sosyolojik açıdan şiddeti yorumlayan Collins, duygusal ve davranışsal devinimler sebebi ile şiddetin kolay bir kavram olmadığına bilinci ile hareket etmektedir. Görsel ve işitsel (fotoğraf ,video vs.) ögeler üzerinden incelemeler yaparken olay içerisindeki kişilerin mimikleri, jestleri kısaca yüz ifadelerinde, tavır ve davranışlarında yüksek bir gerilimin olduğu gözlemlenmektedir. Şiddet içeriği ile karşı karşıya gelen kişilerin ruhsal ve fizyolojik tepkiler verdiği görülmektedir. İncelemeler sonucunda şiddete maruz kalan bireylerin vücut fonksiyonlarını yerine getirmekte zorlandıkları, el- ayak – baş kontrolünde sıkıntı yaşadıkları, stresli oldukları ve kalp ritminde bozukluklar olduğu tespit edilmiştir. Kimisi hareket etmeden tepkisiz dururken kimisi öfkesini yumruk savurarak göstermektedir.

Collins şiddeti aktarırken korku bariyeri kavramından bahsetmektedir. Korku bariyerinden kaçınmanın yollarını şu şekilde belirtmektedir. (Collins, 2012, s. 132-151).

1. Duygusal yönden güçlü olan bir kurban belirleme
2. Şiddet belirleyicilerine cesaret veren bir izleyici belirlenmesi
3. Hasım ile karşı karşıya gelmemek için uzaktan ateş açmak
4. Son dakikaya kadar çatışma yokmuşçasına davranarak örtülü şiddet uygulama.

Bu kaçınma yollarından 3. ve 4. maddede belirtilenler en yüksek gerilimi ifade edenlerdir. Çünkü yüz yüze iletişim içeren şiddetten kaçınma, savunma yolu bulmak olanaklıdır. Ancak örtülü yani gizli şiddette tehlikenin nereden geleceği bilinmemekte ve çoğu zaman şiddeti uygulayan, kimliğinin açığa çıkmaması için insancıl ve barışçıl davranışlar sergilemektedir.

Sosyal bilimci Collins ‘‘şiddet tüneli’’ mecazını kullanarak şiddet çeşitlerini ele almıştır. Bireyin ya da grupların yaşadıkları şiddet türlerinde geçirdikleri zaman aralıkları bulunmaktadır. Kişinin ne kadar süre ile şiddet tüneline kaldığı kontrol edilerek şiddet türü ortaya koyulmaktadır. Kısa, orta ve uzun olmak üzere belirli süreli şiddet tünelleri bulunmaktadır. Kısa şiddet tüneli, az süreli ya da birkaç dakikalık şiddetin belirtimi için kullanılmaktadır. Örnek olarak polis ile çatışma, kısa süreli hengameler, kavgalar verilebilmektedir. Bu şiddet türü tünelin giriş kısmı olarak belirtilmektedir. Gerilimin söndüğü an itibari ile de tünelden vazgeçiş meydana gelmektedir. Orta şiddet tüneli kişi ya da grupların birkaç saat aralığında içinde bulunduğu duygu durumudur. Orta şiddet tünelleri, suç işleyenlerin eylemini muhafaza etmesine imkan veren, tekrarlayan şiddetin içinde şiddeti dönüştüren ya da yüz yüze geline gerilimin üstesinden gelen daha güçlü mekanizmalara bağlıdır. Futbol fanatizminin sonuçları, işyeri ve kamusal alanlardaki katliamlar, yıkımlar, küçük düşürücü eylem içerikleri bu şiddet türüne örnek olarak gösterilebilir. Uzun şiddet tüneli ise haftalarca yahut en az birkaç gün sürelidir. Bir grup ya da oluşum tarafından (en az iki kişi) gerçekleştirilen eylem, saldırı, suikast, tecavüz, gasp etme, soykırım gibi fiiller bütünü örnek olarak gösterilebilmektedir. David Riches şiddeti uygulayan bireyden önce şiddet içeriğini yaşayan kişilere dikkat çekilmesi gerektiğini dile getirmektedir (Riches, 1989). Collins’te Riches’in bahsettiği şekilde ilerlemiş şiddeti uygulayan kişi ya da gruplara odaklanarak oluşan psikolojik ve fizyolojik durumları ele almış ve ‘‘şiddet tüneli’’ yaklaşımını ortaya çıkarmıştır.

Bourdieu bakış açısı ve sembolik şiddet: Bourdieu şiddeti açıklarken genel bir tanımlama yaparak şiddetin her yerde ve her alanda olduğunu söylemekte ve ‘‘Sembolik Şiddet’’ yaklaşımını şu şekilde açıklamaktadır. Belli belirsiz, temassız, maruz kalanlarca fark edilmeyen, tekrar edilebilir, görülmeyen, şiddetin kibar halidir. Egemen güçler ve yönetim birimlerince uygulanan bir kuvvet ile aynı zaman içerisinde kültür ve sembolleri ele almaktadır. Görünmez şiddeti içermesi nedeniyle genellikle algılama, bilgilenme, iletişim ve hislerin kanalları ile kullanılmaktadır.

Bourdieu’ya göre simgesel şiddet egemenlik altında bulunanların habitusunu meydana getiren yapılar ile bunların uygulanmış olduğu egemenlik ilişkisi arasında gerçekleşmektedir ve bu iki yapı arasındaki uyuma dayanmaktadır. Simgesel şiddeti algılama şekli şu biçimdedir; egemenlik altında bulunan egemen olanı, egemenlik

ilişkisinin ürettiği ve bundan ötürü de egemen olanın çıkarlarına uygun şekilde kategoriler aracılığı ile ifadesinin mümkün olduğu algılanmaktadır (Bourdieu, 2015, s. 210).

Pierre Bourdieu'nun bakış açısına göre içtimai yapılar, doğal, kesin, tutarlı ve sabittir. Sembolik şiddet ise toplumsal yapı içerisinde var olan ve yalnızca rıza yöntemi ile oluşturulan bir baskı şeklidir. Sembolik şiddet; sosyal / içtimai sisteme dayanan önemli bir düzenektir. Egemen kuruluşları ve düzenlerini devam ettirerek zaman içerisinde bir devinim ile yeniden üretilmektedir. Simgesel şiddeti uygulayanlar bakımından bu süreç doğallaştırılmıştır. Sürecin doğallaştırılmış olması etkinliği ve sürekliliği açısından garantisi olarak ifade edilmektedir. Egemen pozisyonda bulunan eyleycilerin bir şartı, tabi olanların sürece aktif biçimde katılımları ile yeniden üretme sürecine dahil olmaları şeklinde ise diğeri de sürecin doğallığının yerleşik biçimde kabul görmesidir (Yardımcıoğlu & Kaplan, 2018, s. 621).

Bourdieu, simgesel şiddeti kitle iletişim araçları içerisinde televizyon, kurumsal değerler açısından eğitim aracılığıyla ve birçok farklı alan üzerinden açıklamaya çalışmaktadır. Ve ona göre televizyon sembolik şiddetin varlığını sürdürmesindeki en önemli dinamiklerden biridir. Elitlerin, üst kıdemdekilerin ya da egemen bölümdeliklerin kendi çıkarları doğrultusunda kamuoyu oluşturabilmelerinde güçlü bir şiddet aracı, yardımcısıdır. Dayatılmış düşüncelerin belirlenen zahiri entelektüeller (fast thinker) tarafından sunulması, tekrar edilmesi simgesel şiddetin yinelenmesini, tekrarlanmasını sağlamaktadır. Bu düşüncelerin empoze edilmesi ile farklı düşünce yapılarının varlığı reddedilmekte ve belirli fikirler etrafında tekrarlanan güç sistemi oluşturulmaktadır. Bourdieu'ye göre oluşturulan mekanizma sayesinde gücü elinde tutanlar düşünce özgürlüğü, eşitlik ve medya bağımsızlığını yok etmektedir.

1.3.3. Şiddetin Psikolojik Boyutu

Psikolojik kökenli çalışmalara göre şiddete yönelik geliştirilen yaklaşımların bazıları şiddet ya da saldırganlığın içgüdüsel olarak doğuştan geldiği tezini savunmaktadır. Bazıları şiddetin farklı sebeplerle negatifliğe dönüştüğünü aktarırken kimileri ise şiddetin dış kaynaklardan öğrenildiği kanaatindedir.

Psikolojik şiddetin insanın doğasında var olduğunu belirten içgüdüsel yaklaşımın en önemli temsilcisi Sigmund Freud'dur. Freud'a göre içgüdüler, zihin üzerinde somatik ve

biyolojik talepleri temsil etmekte, yaşam içgüdüğü ve ölüm içgüdüğü olmak üzere iki kategoride toplanmaktadır. Freud, içgüdülerin bireysel yaşamın ve insan ırkının sürekliliğini sağladığını belirtmiştir. İnsanın kendi kendini yıkıcı ve yok etmeye çalışan içgüdüleri ise, ölüm içgüdüğü olarak tanımlanmıştır. İnsanda saldırganlığın da ölüm içgüdüğüne dayandığını ileri sürmüştür. Ölüm içgüdüğü organizmanın kendine yönelmiş ise, intihara yol açmakta, dışa yönelmiş ise düşmanlık, kavgacılık ve saldırganlık biçimini almaktadır (Bilgin, 1988, s. 43). Freud'a göre açlık, cinsellik gibi saldırganlık da tatmin edilmesi gereken bir içgüdüdür. Freud'un saldırganlık konusundaki bu içgüdüsel yaklaşımı insanı adeta içgüdülerinin hizmetkarı haline getirdiği için farklı kesimlerce eleştirilmiştir.

Şiddetin farklı nedenler ile olumsuzluğa dönüşmesi konusunda fikir beyan eden Fromm insanın dünyaya etki etme ve dönüştürme arzusu olduğunu belirtmektedir. Bu arzu ile insan hedefini belirlemekte ve hedefine ulaşabilmek adına kendini geliştirmektedir. İlerlediği yolda karşılaştığı endişe, güçsüzlük, beceriksizlik gibi etkenler sonrasında ise hedefinden uzaklaşabilmekte ve bunun sonucunda özünü aciz hissederek acı çeker hale gelmektedir. Yaşam dengesinin çöküşünün en temel nedeni budur. Bu süreçte birey kendini yenilemeye, sıkıntıyı yok etmeye ve ortaya çıkan istikrarsızlığı dönüştürmeye çalışmaktadır. İlk olarak bir grubun ya da kudretli bir bireyin boyunduruğu altına girerek aynılaşmayı tercih etmektedir. Bu Fromm için bir galatıdır. İkinci seçenekleri ise yok etmek için saldırganlıktır. Bunun nedeni ise bireyin iç dünyasında oluşan nevrotik yönelimlerdir. Fromm negatif, olumsuz şiddetin yanında pozitif şiddetin varlığından da söz etmekte ve şiddeti aşağıdaki kategoriler kapsamında sınıflandırmaktadır.

- **Oyuncu şiddet;** şiddetin en normal ve hastalıklı olmayan şeklidir. Bunu, şiddetin yıkım amaçlamayan, nefret ve yıkıcılıkla güdülenmeyen, daha çok hünerlerini gösterme çabasında görürüz. Örneğin; ilkel kabilelerin savaş oyunlarındaki gibi.
- **Tepkisel şiddet;** oyuncu şiddetten daha büyük bir pratik öneme sahiptir. Tepkisel şiddet, kişinin kendisinin veya başkalarının yaşamını, özgürlüğünü, onurunu, mülkiyetini korumak için başvurduğu şiddettir.
- **Kinci şiddet;** tepkisel şiddetle ilgili olup, hastalık doğrultusunda bir adım daha ilerlemiş olan başka bir şiddet biçimidir. Tepkisel şiddette amaç, zarar görme tehlikesini bertaraf etmektir. Kinci şiddette ise zarar zaten verilmiştir ve bunu

şiddetin hiçbir savunma işlevi yoktur. Bunun amacı yapılmış (olmuş) bir işlevi yapılmamış (olmamış) kılmaktır.

- **Dengeleyici şiddet;** güçsüz bir insanda üretken etkinliğin yerine konan şiddettir (akt. Erdal, 2012, s. 41-42).

Şiddetin dış kaynaklardan öğrenildiği yani davranışsal yaklaşımı savunanlar ise bireylerin var oluş süreci içerisinde iyi ve akıllı olarak doğduklarını, kötü eğitim – öğretim, olumsuz örnek ve davranışlar bütününe bireyi nevroitik yönelimlere ittiğini açıklamaktadır. Bu yaklaşıma göre birey yaratılıştan gelen eğilimlerle değil, salt çevresel etkiler ile tavır ve davranışlarını biçimlendirmektedir. Davranışsal yaklaşımı benimseyen psikologlar tekrar ve pekiştirmenin saldırganlığın öğrenilmesi ve uygulanmasındaki temel taşlar olduğunu belirtmektedir. Sosyal çevredeki şartlanmalar, yaşam koşulları, ödüller ve cezalandırmalar da saldırganlığı öğrenmedeki önemli kriterlerdir.

Nevzat Tarhan davranışsal yaklaşıma şu şekilde bir açıklama getirmiştir. Davranışçılar insanın tutkularını göz ardı etmekte ve her şeye akılcı bir şekilde yaklaşmaktadırlar. Fakat öğrenmenin yüksek düzeydeki türlerin teamülünde daha büyük rol oynadığı çok belirgindir. Aşağı gelişmişlik düzeyindeki canlılarda öğrenmeden çok içgüdüsel teamüller yönetmektedir. (Tarhan, 2000, s. 112).

1.3.4. Şiddetin Bireysel Boyutu

Doğal ve toplumsal ortamlardan gelen uyarılar, iletiler, mesajlar açık, haberdar, uyanık bilinç durumunda duyuları oluşturmaktadır. Duyular bilişsel alanda bulunan bellekte depolanıp, saklanan kavramlarla birleşip bütünleşerek algılanmakta, açıklanmakta ve anlaşılmaktadır. Algılanan durum bilişsel süreç içinde akıl, mantık aracılığıyla değerlendirilmektedir. Değerlendirme sonucu bedensel, tinsel, içtimai olarak birey için tehdit, tehlike olduğu sonucuna varıldığında acı, kaygı, korku, nefret, kızgınlık, öfke, kin, düşmanlık gibi duygu durumları ortaya çıkmaktadır (Köknel, Şiddet Dili , 2013, s. 36).

Kişilik, üstbenliğin meydana getirdiği korku ve kaygıya karşı benliğini korumak amacı ile şiddet eylemlerine başvurmakta; kırıcı, yıkıcı, yok edici, olumsuz, rahatsız edici teamül göstermektedir. Sosyal değerlerce meydana getirildiği kabul edilen üst benlik ne kadar bastırıcı, katı ve sert ise, saldırgan davranışların ortaya çıkması da o denli kolay ve şiddetli olmaktadır (Balcıoğlu, 2000, s. 68). Çocuk ve genç, üstbenliğini meydana getiren,

özdeşleşmesinde etkili olan ana- babası ile birlikte bulundukça bu tür saldırgan teamüllerini başka nesnelere, kişilere yöneltmektedir. Onların baskısı, etkisi kalkınca ilke, kural ve yasa tanımayan bireyler ortaya çıkmaktadır. İnsanların doğuştan gelen yakma, yıkma, yok etme içgüdüsünün varlığından da söz edilmektedir. Bu Freud'un bahsettiği ölüm içgüdüğü ile bağlantılıdır.



BÖLÜM 2: SOSYAL MEDYA ve ŞİDDET

2.1. Sosyal Medyanın Gelişimi

Sosyal medya; bireylerin iletişim halinde olduğu ve etkileşim içerisine girdiği web 2.0 tabanlı dijital ortamların genel adlandırmasıdır. Çevrimiçi topluluk oluşturulabilen, kullanıcılar hakkında bilgi sahibi olunabilen, kişisel mesaj, video, fotoğraf, ses kaydı, haber gibi farklı içerik paylaşımları yapılabilen, çift yönlü ve anlık iletişim kurulabilen, birey, topluluk ya da kuruluşlar arası veri ya da hizmet alışverişinin yapıldığı elektronik iletişim platformları olarak tanımlanabilmektedir. Web 2.0, web 1.0 adı ile bilinen erken dönem materyallerinden farklılık göstermektedir. Web 1.0 birkaç kişi tarafından oluşturulan ve tek yönlü iletişimi olan durağan bir yapıdayken, web 2.0 bireysel ya da kolektif olarak içerik üretimini desteklemeye, paylaşımını yapmaya ve sınırları ortadan kaldırmaya odaklanmaktadır.

Cahpman, sosyal medyanın tarihçesini; ilgi alanı odaklı, arkadaş odaklı, iş odaklı, statü odaklı, fotoğraf ve video temelli altı ana kategoride, on bir ana başlıkta incelemektedir (Kuşay, 2013, s. 7). Sosyal medya kronolojisine bakarken ilk bahsedilmesi gereken 1979 yılında “UseNet” uygulamasının geliştirilmesidir. Jim Ellis ve Tom Truscott, Duke Üniversitesi’nde yaptıkları çalışmalar ile UseNetwork uygulamasını geliştirmiş, herkesin mesajlarını paylaşabilecekleri, kullanıcılarına yayın imkanı sunan bir tartışma sistemi oluşturmuşlardır. Usenet’den hemen sonra, 1988 yılında bireylerin internet bağlantılı bir bilgisayar üzerinden diğer bireylerle iletişim kurabilmelerinin yanı sıra, bilgisayarlar arası görsel, metinsel ve işitsel ileti paylaşımlarını gerçekleştirebildikleri, ilk anlık mesajlaşmanın atası olarak kabul edilen “İnternet Aktarmalı Sohbet (Internet Relay Chat)” teknolojisi olan IRC teknolojisi geliştirilmiştir (Özkök, 2019, s. 22).

1991 itibari ile World Wide Web (www) olarak adlandırılan ağın halk değerlendirmesine açılması sosyal medyanın kavramsal temellerinin atılmasını sağlamıştır. 1990’lı yılların sonuna doğru oluşturulmaya başlanan, odağını ilgi üzerine kuran forumlar ile birlikte bireyler artık kendi fikirleriyle ilgili aktif olarak konuşmaya ve bu fikirlerini diğer bireyler ile paylaşmaya başlamışlardır (Kara & Özgen, 2012, s. 218). 1997 yılında kullanıcılarına profil, kimlik oluşturma ve arkadaş listeleme imkanı tanıyan, 1998 yılında ise arkadaş listelerini inceleme olanağı sunan “sixdegrees.com” sitesi ise sosyal medyanın modern

ilk modeli olarak kabul edilmektedir. Bu gelişmeler doğrultusunda kullanıcının aktif olarak katılımını gerçekleştiren ve faaliyet alanını genişleten “sixdegrees.com” uygulaması kısa bir zaman diliminde popüler hale gelmiştir. Fakat benzeri sitelerin, uygulamaların artması sonucu düşüşe geçmiş ve 2001 yılında kapatılmıştır.

Yine 90’ların bitimine yakın blog ve webloglar, yavaş bir başlangıç yaparak ortaya çıkmış ve zamanla yükselişe geçerek popülerlik kazanmıştır. Sunucuları üzerinde yayım olanağı veren ve o dönemde kişisel günlük olarak işlev kazanan blogların ilk örneği Open Diary şirketidir. 1998’lerde etkinliğine başlayan site, kullanıcılarına çevrimiçi günlük yazma ve oluşturulan mesajlara yorum yapabilme imkanı sunarak öncülük etmiştir. Open Diary’in peşi sıra 1999 yılında temelini sürekli yenilenebilen bloglar üzerine oturtan LiveJournal kurulmuştur (Dağıtmaç, 2015, s. 34). Bu uygulama sayesinde kullanıcılar, üyeler arası etkileşimi kolaylaştırma, birbirlerini takip edebilme ve topluluk oluşturma sürecinde etken rol almaya başlamıştır.

1998 yılında MoveOn uygulaması ile devam eden sosyal ağ gelişmelerini 1999 yılında AsianAvenue, Black Planet, müzik odaklı çevrimiçi destek veren Napster, Third Voice, Blogger, tüketici inceleme sitesi olan Epinions, 2000 yılında gençlerin iletişim kurabilmesi adına oluşturulan LunarStorm, 2001 yılında kaliteli iş bağlantıları kurmak ve arkadaşlar ile iletişim kurmak için Ryze, reklam ve kar amacı gütmeyen kullanıcıları tarafından farklı birçok dilde ansiklopedik bilgi oluşturmuna olanak tanıyan Wikipedia, 2002 yılında Fotolog uygulamalarının geliştirilmesi takip etmiştir. Bu uygulama ve sitelerden bazıları kullanıcılarına hizmet vermeye devam etmektedir. 2002 yılında Jonathan Abrams tarafından Malezya merkezli oluşturulan Friendster kullanıcılarca ve kimi kesimlerce sosyal medyanın ilk hakiki örneği olarak kabul edilmektedir. Ve günümüze kadar etkin olarak gelmiştir.

2000’li yıllara kadar gelen gelişmelerle birlikte bilinirliği artan, ilgi odağı haline gelen sosyal medyaya günümüze kadar pek çok önemli uygulama, site dahil olmuştur. Bunlardan bazıları şu şekildedir. 2003 yılında uluslararası misafirperverlik ortamı sağlayarak evde konaklama hizmeti sunan Couchsurfing, arkadaş odaklı Myspace, internet radyoculuğu yapan LastFm, adres defteri olarak tasarlanan Plaxo, Reid Hoffman tarafından geliştirilen ve yalnızca iş odaklı faaliyet gösteren LinkedIn, arkadaş edinme sitesi Hi5, üyelerine sanal bir dünyanın kapılarını açan Second Life, depolama yapmak

ve yeni siteleri keşfetmek için sık kullanılanlar hizmeti tanıyan DeLicio.us sosyal medya serüveninin birer parçası olarak yerini almıştır. 2004 yılında ise video, fotoğraf ve barındırma hizmeti sunan Flickr, sosyal arkadaş uygulaması Orkut, üyelerinin paylaştığı içerikleri gerçek dünya ağları ile buluşturan Multiply, Mixi, Dodgeball, genç kullanıcılar için tasarlanan Piczo, dünyanın farklı yerlerinde faaliyet gösteren aktivistleri sorumlu işletmeler ve kuruluşlarla birleştiren Care2, bireyler ya da kuruluşlar için spesifik sosyal ortamlar oluşturma amacı ile kurulan çevrimiçi platform Ning, bilimsel bilgilerin, politik detayların, internetteki yönelimlerin paylaşılıp, oylandığı, yorumlandığı platform Digg, BiggerPockets, bir diğer arkadaşlık sitesi olan Hyves ve ASmallWorld, Facebook uygulamaları süreci devam ettirmiştir. 2005 yılında kişisel iletişim aracı olan Yahoo!360, video paylaşım sitesi Youtube, dostluk sitesi Cyworld, Xang, Bebo, bir haber sitesi olan ve kullanıcılarının içerik üretmesine izin veren, oylamalar ile içerikleri yayında tutan Reddit, 2006 yılında ise Mychurch, mikroblog sitesi olarak kurulan Twitter, Stylehive, Fabulously 40 dikkati çekmektedir (Hazar, 2011, s. 156).

Gerçek kimliklerin sanal dünya ile temas ettirildiği, dönemimizin en çok kullanılan sosyal kanalı olan Facebook, 4 Şubat 2004 tarihinde Mark Zuckerberg ve üniversite arkadaşları tarafından ‘‘sanal okul yıllığı’’ mantığı ile Harvard Üniversitesi bünyesinde kurulmuştur. İlk çıkış aşamasında akademik bir alana, kapalı bir kitleye hitap ederken hızlı bir ivme yakalamış ve amacının ötesine geçmiştir. (Irak & Yazıcıoğlu, 2012 , s. 16). 11 Eylül 2006 tarihinde bazı yaş sınırlamaları olmakla beraber herkese açılmıştır (Liebert, 2011 , s. 16). Basit grafiklerin kullanılması, reklamın yer almaması, seri ve kolay anlaşılır olması diğer uygulamalar arasından sıyrılarak tutulmasını sağlamıştır. Günümüz itibari ile global erişim sağlayan, yüksek aktif kullanıcı sayısı ile en büyük sosyal medya platformudur. 2006 yılında kurulan ve yine döneminin yüksek kullanıcı oranına sahip olan Twitter, pratik yapısı ile kısa sürede popülerite kazanmıştır. Mikrobiyolog mantığı ile kurulan, kısa cümle yapıları ile kullanıcılarının iletişim kurmasını amaçlayan bu site daha çok genç bireylere ve ünlü camiasına hitap etmektedir. Devam eden bu süreçte 2007 yılında gerçek zamanlı haberleşme sitesi FriendFeed, GlobalGrind, Tumblr, Osmosus, 2008 yılında Kontain, 2009 yılında NetLog, Posterous, 2010 yılında ise mikroblog ve mesajlaşma aracı Google Buzz ile Sportpost ön plana çıkmıştır (Hazar, 2011, s. 156).

Her dönem belirli yenilikler ile karşımıza çıkan birçok uygulama, sosyal ağlar sayesinde sosyal medya insanların hayatında vazgeçilmez bir yer edinmiştir. Böylelikle sosyal medya her an sınırsız etkileşimin gerçekleştiği iletişim platformlarına evrilmiştir. Gittikçe kapsamını ve kullanıcı potansiyelini artırması da birçok araştırmaya konu olmasını sağlamıştır. Şu anda 4,5 milyardan fazla insan internet kullanırken, sosyal medya kullanıcı sayısı ise 3,8 milyarı geçmiştir. We are social ve Hootsuite sitelerinin günümüz için yaptığı ortak çalışmaya göre kullanıcılar tarafından rağbet gören ve en popüler olarak adlandırılan kanallar; Facebook, Youtube, Twitter, Instagram, Tiktok, QQ, Snapchat, Pinterest, Reddit, SinaWeibo, QZone uygulamalarıdır. Kısıtlı sosyal mecralarda ise WhatsApp, Facebook Messenger ve WeChat'tir (Digital 2020, 2020).

2.2. Sosyal Medya Etkisi

Teknolojik ilerlemeler, internet medyasının gelişimi, iletişim teknolojilerindeki yeniliklerin bir meyvesi olarak sosyal medya, yerkürenin en bağımsız mecrası olma özelliği ile insanlara sınır tanımaz bir etkileşim alanı oluşturmaktadır. Bu etkileşim aracılığı ile yeni medya, geleneksel iletişim ortamlarına oranla ideaları özgür bir biçimde iletebilme fırsatının beraberinde bireylere topluma ilişkin konulara da dahil olma fırsatı vermektedir.

Yeni iletişim teknolojileri ve sonucunda gelişen yeni medya, bireylerin kullandıkları sosyal ağlarda kendilerine oluşturdukları yeni kimlikler ve sanal alemin zaman ve mekan sınırı tanımayan yapısı ile evrensel ağ toplumunu oluşturduğundan bahsedilmektedir. Hans Enzensberger ağ toplumunun oluşmasında etkili bir güç olan sosyal medyayı, üreticisi ve tüketicisinin yatay bir biçimde birbirleriyle iletişim kurabilmesi açısından kamusal alanı yeniden oluşturma potansiyeline sahip demokratik bir form olarak tanımlamaktadır (akt. Toruk & Sine, s. 460).

İletişim ortamlarının yani alternatif medyanın bireyler, gruplar ve toplum üzerindeki etkisi ve kuvvetini araştırmak için McLuhan ve Baudrillard'ın bilhassa teknolojik determinizm üzerindeki fikirleri, medyanın kudreti ve sanal dünya hakkındaki düşünce evrenini irdelemek gerekmektedir. Bu noktada teknolojik gelişmeler, yeni medya ve kişilerin yarattığı sanal kimlikler ile gerçek kimlikleri arasındaki farklılık üzerine

geliştirilen kayıp kimlik sendromu ve dahi ifadenin farklılaşması konularından söz edilmektedir.

2.2.1. Baudrillard Yaklaşımı

Baudrillard'ın sosyal medyaya olan bakış açısını medya analizlerinden, simülasyon kuramı, tüketim toplumu kuramından ve kitle kuramından derlemek mümkündür. O gerçeklik kavramının varlığını simülasyonlara bıraktığından söz etmektedir. Alternatif medya gerçeklik unsurunu, hakikatini yitiren bir toplumsal hayatın sanal teknolojiler aracılığıyla bir çeşit sanal yaşama dönüşmesi olarak tanımlamaktadır (Adanır, 2016, s. 53).

Baudrillard'ın medya kuramı, kitle iletişim araçlarının bir iktidar alanı oluşturduğuna dair tüm düşünceleri reddetmektedir. Simülasyon devrinde kitle iletişim araçlarının zihinleri uyuşturmasından değil, medya çevrelerinin özlerini uyuşturma süreci içerisinde olduğundan bahsedilmesi gerektiğini öne sürmektedir. Bir başka deyişle Baudrillard günümüzdeki sanal teknolojilerin yükselişinden, sınır tanımaz ve önlenemez gücünden söz edenlerin bir yanılgı içinde olduklarını, medyanın esas gücü ile salt çevresini değil, eş zamanlı olarak kendi kendisini de uyuşturduğunu belirtmektedir. Baudrillard'ın tanımlaması ile birey bir simülasyon dünyası içerisinde simülarkların (gerçeklik olarak algılanmak isteyen görünüm) tasarladığı ortamı yaşamaktadır. Bu dünya içerisinde birey, kendisine biçilen rolü farkında olarak ya da olmayarak üstesinden gelmeye çalışmakta, rollerin gereğini yerine getirilmesi için bir çaba sarf etmektedir. İşte bu medya ya da iletişim araçlarının etkisinin hem hissedilir hem hissedilmez göstergesi olmaktadır (Büyükaslan, 2015, s. 17).

Baudrillard, gerçek ve imge arasındaki sınırların yok oluşunu ve hipergerçeklik evrenine girilmesini tekniğe ya da medyaya bağlamamakta, aksine ‘‘bütün teknolojilerimiz gerçekliğin artan zayıflığından kaynaklanmaktadır’’ çıkarımını yapmaktadır (Baudrillard, 2001, s. 147). Günümüz dönemi için simülasyon benzetmesini uygun gören Baudrillard medyanın gerçekliğin hipergerçekliğe evrilmesinde ancak bir araç olarak etki edebileceğini tek başına yetersiz kalacağını aktarmaktadır. Düşünüre göre medya ve iletişim teknolojileri simülasyon çağında ancak hipergerçekliğin yaratılmasında genetik bir kod olabilmektedir (Balaban, 2012, s. 59).

2.2.2. McLuhan Yaklaşımı

McLuhan yıllar öncesinde teknolojik ilerlemelerin iletişim ve etkileşim şekillerini uçtan uca evrilteceğini söylemiş, medya kavramına döneminin çok ötesinde manalar yüklemiştir. Tüm söylemleri ile medyayı odak noktası haline getirmiştir. Marshall McLuhan, ‘‘ Araç Mesajdır’’ önermesi ile kitle iletişim araçlarını yaşamın gerçekçi birer unsuru olarak görmektedir. O her bir yeni kitle iletişim teknolojisinin yeni bir dünya sunduğunu belirtmiş, yaşamın düzenini ve dizemini tamamıyla dönüştürdüğünü iddia etmiştir. McLuhan’ın medya kuramına göre; kitle iletişim teknolojileri ‘‘bağımsız değişken’’ olarak değerlendirilmektedir. McLuhan için kitle iletişim teknolojileri kendi iktidar alanını oluşturabilecek kadar kuvvetli, otonom, belirleyici, faal ve etkin bir özne hükmündedir.

McLuhan o dönem klasik iletişim sürecine hakim olan ‘‘içerik’’ kavramını sorgulamaya başlamıştır. Kitle iletişim araçlarının esasında taşıdığı anlam biçimlendirmelerinin mesajı ve mesaj içeriğini belirlediğini ön görmektedir. Yani doğuşu itibari ile mecralar/araçlar iyi ya da kötü sıfatıyla ayrılmamış olsalar dahi kullanılan aracın, içeriğin gerçekliğini oluşturduğunu belirtmektedir (Rigel, 1993, s. 135).

Araç mesajdır önermesinde; iletişim araçlarını kullanan bireylerin iletileri, sunulduğu mecranın filtresinden süzerek aldığını belirterek, mecraların elinde bulundurduğu etkinin güçlü ve derin olması kaynaklı değişimlerin beklenmedik bir hale girdiğini ve bu nedenle evrensel köy ortamına dönüşen sosyal ilişkiler inşasının oluştuğunu ileri sürmektedir. Yine McLuhan, ‘‘araç mesajdır’’ teorisinde, mesajın hiçbir öneminin olmadığını söylemediğinin altını çizmektedir. Ancak teknolojinin insan üzerindeki etkilerini inceleyebilmek ve anlamlandırabilmek adına aracı anlamının, ne kadar değerli olduğuna önemle vurgu yapmaktadır (Çelik Varol & Varol, 2019).

Başlangıçta teknolojinin insanlar tarafından şekillendirildiğini ancak belirli bir süre sonra teknolojinin insanları şekillendirdiğini aktarmaktadır McLuhan. Ona göre insanlar teknolojik makinelerin ‘‘cinsel organları’’dır. Bu nedenledir ki teknolojik gelişmelerimiz, yeni medya ve her türlü ilerleme bireyler hakkındaki en doğal aktarımdır. McLuhan’a göre her yeni teknoloji kendi çemberinde yozlaştırıcı bir ortam yaratır ve duyuşal yaşantıyı tekrardan şekillendirir.

McLuhan ve Baudrillard'ın medyaya bakış açıları ve anlamlandırma biçimleri birbirinden farklı olsa da medya konusunda birleştikleri en alıcı nokta "teknolojik determinizm"dir.

2.2.3. Teknolojik Determinizm ve Yeni İletişim Teknolojileri

Teknolojik determinizm; toplumsal gerçekleri ve tarihi gelişmeleri, teknolojik gelişmeler ve donanımlar çerçevesinde anlamlandırmak demektir. Kuram teknolojiyi temel nokta olarak ele almaktadır. Bağımsız bir eylem gücüne sahip olan teknolojinin kaynak olarak belirlenmesinden yola çıkmakta ve kurumsallaşma biçimlerinden sosyalleşme tarzlarına kadar toplumsal örgütlenmenin gündelik, yasal ya da ekonomik fark etmeksizin her düzeyini etkilemektedir. Bu cümle ekseninde bakıldığında teknoloji etki alanındaki bireylerin hal ve hareketlerini kuvvetli bir biçimde çevreleyen dışsal güç olarak yansımaktadır.

Toplumsal değişim pratiğini teknolojik yönelimler ve muvaffakiyetler ekseninde açıklayan teknolojik determinist yaklaşıma göre teknoloji ve sosyal gelişmeler arasında bir nedensellik mevcuttur. Teknoloji toplum ötesi bir öge olarak yorumlanmaktadır. Temelinde teknolojinin insan yaşamındaki ve sosyal konstrüksiyondaki varyasyonların sebebi olduğunu düşünmek yatmaktadır. Bu nedenle teknolojinin insanlar üzerinde belirleyici bir unsur olduğunu savunan bu görüş insanların teknolojiye farklı manalar yüklemesini sağlamaktadır.

Teknolojik determinizmin bir kanadı olan geleneksel çoğulcu yaklaşıma göre teknoloji toplum ve insanlar önüne belirli bir değişim çizgisi çekmekte, dönüşümün gerçekleşeceği alanı da kendisi belirlemekte ve yeni iletişim teknolojilerini ele almaktadır. Topluluklar ise bu değişime göre yapısını uyarlamaktadır. Kimi görüşlere göre bu teknolojinin etkileme ve değiştirme yönü olumludur. Toplumsal fayda göz önüne alınmaktadır. Kimi eleştirel yaklaşımlara göre ise teknolojinin birey yaşamını manipüle ettiği, ilerlemelere bağımlı kalmak zorunda bıraktığı ve tektipleştirdiği savunulmaktadır. Olumlu ya da olumsuz farklı görüşleri barındırsa da teknolojik determinist yaklaşımın miti teknolojinin belirleyiciliğidir.

Yeni iletişim teknolojilerinin bulgu ve etkilerine dikkat çeken görüşler, bilgi toplumu, enformasyon toplumu kavramlarında da benzerlerine rastlanan McLuhan'ın "yeni medya her şeyi değiştirir" metaforundan yararlanmaktadır. Evrensel köy olarak betimlediği

dünya aynı zamanda küresel bir medeniyeti beraberinde getirmektedir. Uydu, telekomünikasyon teknolojileri, farklı iletişim ağlarının gelişimi salt küresel köyü değil küresel bir düşünme biçimini de oluşturmaktadır.

Yeni iletişim teknolojileri yaşamsal döngü içerisinde birtakım devinimleri meydana getirmiştir. Bu dönüşümlere göre bazı kesimler yeni iletişim teknolojilerinin faydacı ve öncü bir etken olarak ele almakta iken bazı kesimler şüphe ile yaklaşmakta ve dönüşümlerin sunduğu imkanları sorgulamaktadır. Kimileri ise dönüşüme tamamı ile düşman olmaktadır. Pozitif görüşler yeni iletişim teknolojilerinin aracı artışına ve bilginin yayılım hızına ivme kazandırdığını belirtmektedir. Bu olumlamalardan bir tanesi Amanda Mitra'ya aittir. O, Asya bölgesinde dijital ilerlemelerin görünmeyen gruplar üzerindeki sessizlik hissini ortadan kaldırdığını ve kendilerini ifade edebilecekleri bir meydan yaratıldığını söylemektedir (Mitra, 2004, s. 493). David Hutchison ise yeni iletişim teknolojilerine yüklenen manaların gerçek ekonomik ve siyasal güçlerin tesirini örtmek amacı ile kullanıldığını öne sürmektedir. Hepkon medyanın küreselleşmede birincil etken olarak ele alınmasını, düşünüş, algılayış biçimimizi değiştirdiğine dair yapılan açıklamaları eksiklik olarak görmüş ve küreselleşme savının yalnız teknolojik niteliğini tutarak sosyal, siyasal ya da ekonomik boyutlarını görmezden gelinmesinin tehlikeli olduğunu aktarmıştır (Hepkon, 2011, s. 129).

McLuhan enformasyon toplumu kuramında; iletişim ağları ve veri bankaları sayesinde haberleşme hizmetlerinin değerinin yükseleceğini, enformasyon endüstrisinin hakim olacağını ve politik düzene katılımcı demokrasinin ekleneceğini savunmaktadır. Yukarıda da bahsetmiş olduğumuz “medya her şeyi değiştirir” savı medya araçlarının kültürü dönüştürme gücü üzerine oturtulmaktadır. McLuhan'ın bu düşünüş biçimini ve modernleşme sürecindeki bazı ilerlemeleri toplumsal dönüşümde bağımsız değişken olarak adlandıran Oskay, bu tarz gelişmeleri bir tür teknolojik determinizm olarak değerlendirmektedir.

2.2.4. Sosyal Medya ve Kayıp Kimlik Sendromu

Sosyal organizasyon, sanatsal ve edebi uzantılar ve gündelik hayatın getirdikleri ile yaşamsal döngümüzün bir parçası olarak kimlik; etnik köken, ait olunan bölge, aile, sınıf, düzen, ekonomik koşullar ve cinsiyet aracılığı ile insanlara kazandırılan bir yapıdır.

Bireylerin ben merkezli bakış açısında sorgulama ve benliğini gerçekleştirme talepleri, arayışa girmelerine yol açmaktadır. Bu kişisel olarak bireyin hayatını anlamlandırma ve şekillendirmesinde kimlik inşasını devreye sokmaktadır. Dönüşen dünya koşullarına göre modernizmin toplumsal olgular sistemine göre biz kimliği yerini ben kimliğine bırakmaya başlamıştır. Bireyler bu sürecin göstergesi olarak yalnızca bölgesindeki topluluğun bir azası değil, esas olarak tek başına bir kimlik tanımıdır ve bulunduğu cemiyet yapısından etkilendiği kadar bu cemiyeti etkileme gücüne de sahiptir. Artık tek yönlü etkileşim yerini çift taraflı etkileşime bırakmış ve kimlik başlangıçta belirtilen araçlar (ekonomik koşullar, etnik köken, sınıf, aile, cinsiyet) tarafından uyumlanan yapı olmaktan çıkmıştır.

Gelişen değerler sistemine bakıldığında her bir olgunun ya da dönemin kimlik inşasında başka bir etkeni ön plana çıkardığını söylemek mümkündür. Örneğin modernizme ait değerlerde kimlik farklı bir anlam kazanırken postmodern süreçlerde farklı bir anlatı olarak yerini bulmakta, değişken bir özellik olarak karşımıza çıkmaktadır. Kimlik her an değişime tabi olabilir ve yeniden inşa edilebilir hale gelmektedir. Bu düşünce ekseninin modernizmden post moderniteye geçiş aşamasında geliştiğini belirtmek mümkündür. Güvenç, kimliği ‘ ‘ Modern dönemde ‘Devlet, millet, toplum ya da kültür varlığı açısından; topluluğu oluşturan bireylerin, ortak varlıkla özdeşmeleri, ortak ülkü ve simgelerde birleşmeleri, ortak tasa ve kıvançları paylaşmaları olgusu olarak tanımlarken (Güvenç, 2000, s. 353) postmodern dönemde kolektif kimlik, sosyal bütünlük sorunsallaşmaya başlamış ve ayrılma noktaları, ilişkiler ve dizgisel çözümlemeler bağlamında bu yaklaşımlar eleştirel olarak sorgulanmıştır.

Kimlik, simgesel bir etki prosesi, değişen bir olgu ve yeniden şekillenen bir üslup olarak incelendiğinde kitle iletişim araçlarının tesiri önemli bir kriter olarak baş göstermektedir. İnternet teknolojisinin gelişimiyle kimlik, bireylerin üzerine giydirilmiş bir şey olmaktan çıkarak, sanal ortamlarda yeniden inşa edilebilen bir stratejiye dönüşmüştür (Sütlüoğlu, 2015, s. 126). Bilhassa cemiyetin ve bilginin yeniden üretimi ve inşasında etki alanı geniş olan medya, hüviyet yapılanmasında da temelde yatan halkoyu oluşturan duyguları kullanarak dönüşümler oluşturmakta, kolektif kimlik inşasını şahısların özlerini kısıtlanmadan ifade edebildiğini varsaydıkları alanlarda yürürlüğe sunmaktadır. Bu alanlar günümüz perspektifinden bakıldığında internet ve sosyal medyadır. Bu araçlar

öncesinde bireyler için kimlik oluşturma süreci, bulundukları bölge ile teriyoryellik ile sınırlanmış, sözlü iletişimin hakim olduğu ve döneminin gerçeklerine göre şekil alma biçimindeydi. Bu çağda kimlik formasyonunda eşik bekçileri, otoriterler, toplum liderleri rol model olarak alınmaktaydı. Günümüz perspektifinden inceleme yapıldığında iletişim teknolojilerinin, araçlarının gelişimi ile bu kimlik belirleme süreçleri devinime uğrayarak dönüşmüştür. Kimlik edinme gösterimi zamanla yükselişe geçerek kitle iletişime bağımlı hale gelmiş, birey artık bilinmedik tecrübelerin şahidi olarak bireysel ve kolektif kimliğin yapılandırma inşasında oldukça etkili olmuştur. İletişim teknolojileri aracılığı ile insanlar uzaktakilerin, toplumsal ya da dirimsel var oluşunu, görüntüsünü, cinsiyetini, sesini, özetle var oluş temellerini bir kenara iterek etkileşim içine girebilmiştir.

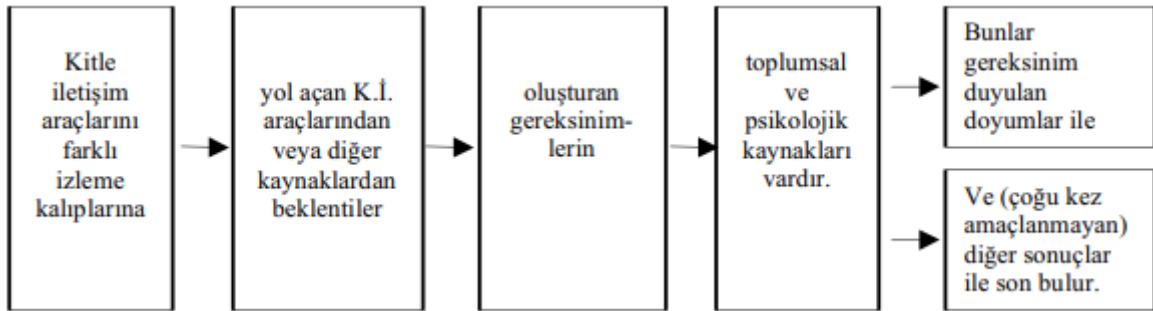
İnsanların kimlik oluşturma ve değiştirme yeni imkanlarına kavuşması ile birlikte birey gerçek kimliğine ait bilgileri değiştirerek farklı tanımlama yapmakta hür olabilmektedir. Hiç karşılaşmayacağı bireylere ya da topluluklara karşı cinsiyetini, sosyal görevlerini, konumunu, ismini değiştirerek gerçek dışı bir profil yaratarak iletişim kurması mümkündür. İletişim gerçek kimlikler ile var olan bireyler olsa da yadsınamayacak ölçüde kurgulanmış kimlikler üzerinden yapılır hale gelmiştir. Siber ortamda, sanal gerçeklik içerse de ulaşılabilirlik ve her an, her yerde bulunabilirlik olanaklıdır. Kitle iletişim araçları da yeni bir söylem ve sosyal temaslar alanı olması sebebi ile yeni kimliklerin yapılanmasında değerli mecralar oluşturmaktadır. Kullanıcılar sürekli bakış açılarına has bir kimlik biçebilmekte ya da biçilmiş kimlikleri yeniden oluşturabilmektedir. Böylece kimlikler, tüketim kültürü içinde şekillenerek hızlı tüketilen, satın alınabilen ve kısa sürede değiştirilebilen sembolik bir görünüm haline gelmiştir (Özdemir, 2015, s. 112). Ancak kişi özelinde baktığımızda bu durum, yalnızca sosyal medyada, sosyalleşme aracı olarak kullanıldığında kişiye bağımsızlık katmaktadır. Gelişimin tam olmadığı ülkelerde, insan kuvvetini avcunun içine almak isteyen ve demokratlık maskesi altında baskıcı olmak isteyen iktidarlar; kişilere kendilerini özgürce ifade edebildikleri bir alan sunduğunu belirtmekte, ancak arka planda gözetim altında tutarak bireyler üzerinde mental ve anlamsal olarak bir tutsaklığı yönetmektedir. Bu tip etkenler kişinin kimlik formasyonunun yeniden inşasında önemli sonuçları beraberinde getirmektedir. Bu noktada sosyal medyanın kimler tarafından kullanıldığı ve hangi amaca hizmet ettiği önemli sorulardır.

İletişim teknolojilerinin olumlu yönlerinde dile getirildiği gibi realitede benliğini gösterebilme ve özünü savunma hakkı tanınmayan, ifade eksikliği çeken bireyler sanal gerçeklikte sosyal mecralarda oluşturdukları yeni kimlikler ile kendini ifade edebilmektedir. Özetle benliğin oluşturulmasında tekrar söylenmelidir ki medya önemli bir etkidir ve içerisinde bulunduğumuz dönemin de getirileri ile birlikte internet bireyleri etki kapsamına alan, kendilerini ifade edebildikleri, faal bir dolayım olarak karşımıza çıkmaktadır. Dikizlenen topluluklarda insanlar kimliklerini sanal ya da gerçek olarak yapılandırırken, gözetlenme hissiyatından kurtulmak istemektedir. Fakat yaratılan bir karartı ekseninde izlendiğini ve başkalaştırıldığını fark etmesi istekleri doğrultusunda bağımsız olmasına engel olmaktadır. İşbu kişi var ettiği sosyal kimlikler ile kayıp kimlik sendromu yaşamakta ve birey yeni kimlik inşasında edilgen hale getirilmektedir. Böylelikle birey istenilen kimliğin bağımsızlaştırıldığını sandığı mecra içerisinde, otoriteyi elinde tutan gölgeler tarafından var edilmektedir (Balaban, 2012, s. 76).

2.3. Sosyal Medyanın Kullanım ve Doyum Göstergeleri

Kitle iletişim araçlarına yönelik yapılan çalışmalarda odak nokta olarak belirlenen izleyici, ekseriyetle edilgen olarak konumlandırılmakta; pasif kitlenin kitle iletişim araçlarının yönlendirilme şekli ve etkilenme düzeyi incelenmekteydi. Çalışmaların genel olarak eleştirel yaklaşımlar çevresinde hazırlanması kitle iletişim mecralarının hakim güçler tarafından bireyleri biçimlendirmek ve cezbetmek maksadıyla kullanılan araçlar olarak yansımaya neden olmakta ve kullanıcıların olan durumun farkına varmayan edilgen müşteriler olarak kabul görmesini sağlamaktaydı. Ancak, 1940'lı yıllardan sonra bireylerin kitle iletişim aktarımlarını ayıklayarak aldıkları gözlemlenmiş, içerikleri belirlerken duygu, düşünce ve ihtiyaçlarına göre tercihlerde bulunma temayülünde olduğu söz konusu olmaya başlamıştır. Bu yeni düşünce tarzı kullanımlar ve doyumlar yaklaşımını ortaya çıkarmış, “Medya insana ne yapar?” kalıbından “İnsanlar medya ile ne yapar?” çıkarımına dönülmesini sağlamıştır. Kitle iletişim araçlarının etki düzeyleri bilhassa tinsel süreçler üzerinden değerlendirilmiştir. Kullanımlar ve doyumlar teoreminin esas amacı; bireylerin neden medyayı kullandıklarını şekillendiren ve iç gereksinimlerini karşılayan doyumları ve de belli medya kullanım davranışlarını karşılamak için onları motive eden psikolojik ihtiyaçları açıklamaktır.

Kullanımlar ve doyumlar teorisi açık bir şekilde ilk olarak 1959 yılında Elihu Katz’ın makalesinde görülmüştür. Katz, Berelson tarafından öne sürülen “iletişim araştırmaları alanı ölmüş gözükmetedir” kanaatine tepki göstermiş ve esas ölmekte olanının ikna araştırmaları olduğunu belirtmiştir (Balcı & Ayhan, 2007, s. 176). Bu süre zarfına kadar yapılmış pek çok iletişim araştırmasının “Medya bireylere ne yapıyor?” sorusuna cevap vermeyi amaçladığını aktarmıştır. Bu araştırmaların büyük bir kısmı kitle iletişiminin insanları ikna etmede çok az etkili olduğunu göstermiş ve bu yüzden araştırmacılar daha fazla etkiye sahip olan, grup etkileri gibi değişkenlere ağırlık vermeye başlamışlardır. Katz iletişim alanının kendisini şu soruya yönelterek kurtarabileceğini ileri sürmüştür: “Bireyler medya ile ne yapıyor?” (Severin & Tankard, 1994, s. 474). Katz makalesinde kitle iletişim mecralarının bireylere ne yaptığından çok, bireylerin bu araçlar ile ne yapmak istediklerine ya da ne yaptıklarına odaklanılması gerektiğini belirtmiştir. Böylelikle kullanımlar ve doyumlar teorisinin kapsamı temel olarak belirlenmiştir. Buna göre, izleyici ya da kullanıcı ihtiyaçlarını karşılamak ve tatmin / doyum kritiklerini sağlayabilmek adına kitle iletişim araçlarının içeriklerine odaklanılmasının gerekliliği, kullanım ve doyumlar teoreminin alt metnini oluşturmaktadır (Mcquail & Windahl, 1997, s. 153).



Şekil 1: Kullanım ve Doyum Modeli Ögeleri

Kaynak: (Mcquail & Windahl, 2005, s. 168).

Kullanım ve doyumlar teorisine göre, izleyiciler veya kullanıcılar akılcı, hükme karşı koyan, faal ve isteklerine göre tercihte bulunabilen bireylerdir. Ayrıca hür iradeleri ile hareket etmeleri mümkündür (Erdoğan & Alemdar, 2010, s. 156). İnsanların medyayı ne amaçla kullandıklarına odaklanması sebebi ile bu kuram, ferdin önemini ortaya koymaktadır. İletişim araçları vasıtasıyla gereksinimlerini karşılamak ve doyum kriterlerini sağlamak için bir seçim yapan bireyler, bu kasıtlı faaliyetlerin nihayetinde

tatmin olarak mevcudiyetlerini sağlamaktadırlar. Kullanımlar ve doyumlar üzerine farklı sınıflandırmalar mevcut olsa da önemli ölçüde görüş birliği söz konusudur. McQuail'in dört temel kategorisi bunun tipik bir örneğidir (Fiske, 2003, s. 198). Buna istinaden kullanım ve doyumları aşağıdaki şekilde ifade etmek mümkündür.

Kategori 1: **Oyalanma**

- a. Gündelik hayatın kısıtlamalarından uzaklaşma
- b. Problemlerin getirdiği sıkıntılardan kaçış
- c. Duygusal boşalım

Kategori 2: **Şahsi İlişkiler**

- a. Arkadaşlık etme
- b. İçtimai fayda

Kategori 3: **Kişisel Hüviyet**

- a. Şahsi referans
- b. Hakikatin keşfi
- c. Değer pekiştirme

Kategori 4: **Gözetim Fonksiyonu**

- a. Dünya hakkında bilgi edinme gereksinimi
- b. Toplumsal rolleri yerine getirmede ihtiyaç duyulan enformasyon

Araştırmacıların bu dört kategori üzerinde genel anlamda hem fikir olduğu aktarılabilmektedir. Zaman içerisinde bu yaklaşım eleştirilere maruz kalmış, biçimin ferdi, işlevselci ve tinsel olduğu öne sürülmeye başlanmıştır. Fakat bilgi ve iletişim teknolojilerinin yükselişi ve sosyal medya araçlarının kullanımlarının genişlemesi kullanımlar ve doyumlar yaklaşımının yeniden ivme kazanmasına neden olmuştur.

Sosyal medya; zamandan ve mekandan bağımsızlık, sansürsüzlük, yerleşik kural yokluğu, eşit söz hakkı gibi özellikleriyle en başından itibaren kullanıcıların doyum yelpazesini geniş tutmaktadır (Altan, 2015, s. 91). Sosyal medyanın gündem oluşturma ve etkileşim özelliğinde kullanıcı faal rol almaktadır. Eskiden haberlerin süzülmesi,

kamuoyuna dağıtılmasında eşik bekçileri başroldeyken, günümüz medyasında aktör kullanıcılar olmaktadır. Kullanıcının içerik üretme ve ihya olma serkinliği, kontrol egemenliğinin şahsında olması sosyal medya alanındaki kullanım / doyum tatminini güçlendirmektedir.

2.4. Küreselleşme Sürecinde Teknoloji ve Sosyal Medya Bağımlılığı

Genel ağ teknolojisi; her türlü bilginin, verinin, niceliksel ve niteliksel içeriğin paylaşarak yayılmasına olanak tanıyan çok yönlü bir iletişimasyon aracıdır. İnternet teknolojisi, bireylere bilgi sunmak ve haberleşme sağlamak dışında sosyal paylaşım alanları aracılığı ile fertlerin fikirlerini, duygularını, isteklerini transfer edebilmelerine zemin hazırlamakta; farklı topluluklar ile etkileşim kurarak aidiyet hissi oluşturmalarına imkan vermektedir. Negatif yönden bakıldığında ise bunun bir getirisi olarak bireylerin süreklilik içerisinde zamanlarının çoğunu sosyal alanlarda geçirmek istemeleri ve sanal ortamlarda var olma sıklıklarının artması bağımlılık kavramını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle bağımlılık kavramını tanımlamak gerekmektedir.

1964 yılında Dünya Sağlık Örgütü (WHO) tarafından tanımlanan “bağımlılık” kavramı, bir kimseye ya da bir şeye maddi, manevi yüksek dozda bağımlılık hissetme, tabiiyet ve kontrol odağını kaybetme şeklinde açıklanabilmektedir. Bağımlılık; literatürde “bir maddeye dayalı bağımlılık” ve bir teamüle, tutuma bağılı olarak oluşan “davranışa dayalı bağımlılık” olarak iki ana kola ayrılmaktadır. Maddeye dayalı bağımlılık; kullanıldığı takdirde bireyin bedensel, bilişsel ve biyolojik konstrüksiyonunda hasara yol açmasına ve işlevsel zarara uğratmasına rağmen kullanma isteğinin ve tinsel tatmin duygusunun aşılamadığı bağımlılık durumudur (Köknel, 1998). Davranışa dayalı bağımlılık ise bireyin belirli bir teamül göstererek güdülenme düzeyinin giderek artması, bir tutum ve davranışın süreğenliği neticesinde tinsel, fiziksel ve içtimai konstrüksiyonlarda dengesiz bozuklukların oluşması ve gerçek dünya ile kopukluklar ortaya çıkması olarak ifade edilmektedir. Birey açısından çevresel ve içtimai bağlantıların zayıfladığı görülmekte, düzenli iletişimin olmadığı gözlemlenmektedir (Kınık, 2017, s. 87). Oluşan bağımlılıkların hayat kalitesine etki ettiği ve yaşam tarzına müdahil olduğu belirtilmektedir. Dönemimize kadar süregelen yaşam koşulları içerisinde, bilgi ve iletişim teknolojilerinde var olan gelişimlerin hızla yükselmesi ile farklılaşan internet ve sosyal medya kullanım kritikleri davranışsal bağımlılık olarak nitelendirilmektedir.

Global ağ teknolojisinin bireylere etkileşim alanı oluşturmaları ve uzaklık fark etmeksizin iletişim kurmayı basitleştirmesi beraberinde sosyal paylaşım ağlarının kurulmasını getirmiştir. Teknolojik gelişmelerin devinimi ile dönemimizin ayrılmaz bir parçası haline gelen internet, bireylerin tutumları, teamülleri, içtimai ve tinsel yapıları üzerinde de etki alanı oluşturarak değişikliklere neden olmuştur. Kullanım sıklığının artması sonucu bazı bireyler için negatif bir süreç haline dönüşen internet bağımlılığı, sosyal paylaşım ağlarının / sitelerinin popülasyonu ile birlikte yerini sosyal medya bağımlılığına bırakmaya başlamıştır. Bireylerin sosyal ağlarda var olma ve çevrimiçi faaliyet gösterme isteklerinin; yaşam koşullarından kaçma, arkadaş bulma ya da sosyal çevre edinme, gizli kimlik oluşturma, eğlence ve oyun çeşitliliğine erişim gibi nedenlerden kaynaklandığı düşünülmektedir (Cabral, 2011, s. 6).

Sosyal medya; bireyler arası bağlantıların ya da ilişki düzeylerinin değişimine neden olmuştur. Bireyler için dünyaya açılan önemli bir kanal olması, ürün ya da hizmete dair hızlı bilgi sunması ve her türlü bilgiye ulaşma imkanı vermesi, yeni bir camia oluşturma, eğlenme ... v.s. işlevleri ile gündelik yaşam pratiklerinde mutena bir yere sahip olmuş ve olacaktır. Sosyal medya araçlarını kullanarak belirli ihtiyaçlarını karşılayan fertler, kitle iletişimi aracılığıyla elde ettiği doyum kritikleriyle tinsel olarak sakinleşmekte, tatmin olmakta ve gerilim sınırının aşağı çekmektedir. Tek bir form üzerinde tatmin ya da gereksinim karşılamasını yapmamakta, bütünü ile fiziksel, kültürel ve tinsel doyumların tamamlanmasında sosyal medya dikkat çekmektedir (Bayram, 2008, s. 322). Sosyal paylaşım ağlarına yönelik ilginin her geçen gün artması, bireyin arzularının ve gereksinimlerinin tatmininin zorlaşması “sosyal medya bağımlılığını ortaya çıkarmaktadır (Babacan, 2016, s. 7).

Sosyal medya bağımlılığı, özünde davranışsal bir bağımlılık olarak değerlendirilmektedir (Griffiths, 2005, s. 191). Müfrit kullanıma engel olamama, gereğinden çok kullanım sonucu gündelik yaşamın ihmali, toplumsal ilişkilerin hasara uğraması, olumsuz duygu ve düşüncelerden kurtulma yolu olarak görme, kullanımın mümkün olmadığı yer ve durumlarda agresif ve huzursuz olma, kullanım süre ve zamanının iyi ayarlanamaması, aşırıya kaçma şeklinde tanımlanabilmektedir. Bir hastalık ya da psikolojik bir problem olarak da adlandırılan sosyal medya bağımlılığı, sosyal paylaşım ağlarının aşırı kullanımı ile birlikte bireylerin sanal bir gerçeklik oluşturmalarına ve gerçek hayattan kopmalarına

neden olmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojilerinin gelişimi ile mobil araçların internet ve sosyal medya ağlarına yönelik erişimi beslemesi de sosyal medya bağımlılığını tetiklemektedir.

Teknoloji ve problemleri internet kullanımının nedenleri üzerine araştırmalarda bulunan Kimberly S. Young, çalışmaları neticesinde “patolojik kumar bağımlılığı kriterlerinkinden uyarladığı” 8 maddelik internet bağımlılığı tanı ölçütünü ortaya koymuştur (Young, 1998, s. 238). Young’ın internet bağımlılığı için uyarladığı ölçütleri, sosyal medya bağımlılığı için de kullanmak yanlış olmayacaktır. Bağımlılığının tespiti için tanı kriterlerindeki sekiz ölçütten beş tanesinin var olması yeterlidir. Bu kriterler 8 madde ile aşağıdaki gibi sıralanmıştır (Kımk, 2017, s. 91).

- Sosyal medya ile ilgili zihinsel uğraşın bitmemesi, yapılacak olan etkinliklerin tasarlanması, devamlı çevrimiçi olma isteği,
- Arzulanan tatmini sağlayabilmek, keyif düzeyini artırmak için daha fazla sosyal medya kullanma gereksinimi, doyumsuzluk,
- Sosyal paylaşım alanlarında geçirilen süreyi azaltma, vakit geçirme isteğine ket vuramama ve müfrit kullanıma engel olamama,
- Sosyal medya kullanımının azaltılması, bulunmaması ya da bütünüyle kesilmesi durumunda bireyin gerginlik ve keyifsizlik hissetmesi,
- Öngörülen süreden daha fazla sosyal paylaşım ağlarında vakit geçirme,
- Sosyal paylaşım ağlarının müfrit kullanımı neticesinde ailevi ya da çevresel problemlerin ortaya çıkması, eğitim / kariyer fırsatlarının riske atılması,
- Sosyal ağlarda olabilmek için başkalarına internette vakit geçirme süresiyle ilgili yalan söyleme,
- Problemlerden kaçmak, negatif ihtisaslardan uzaklaşmak ve belirli duyguları bastırmak amacıyla sosyal medyayı kullanmak.

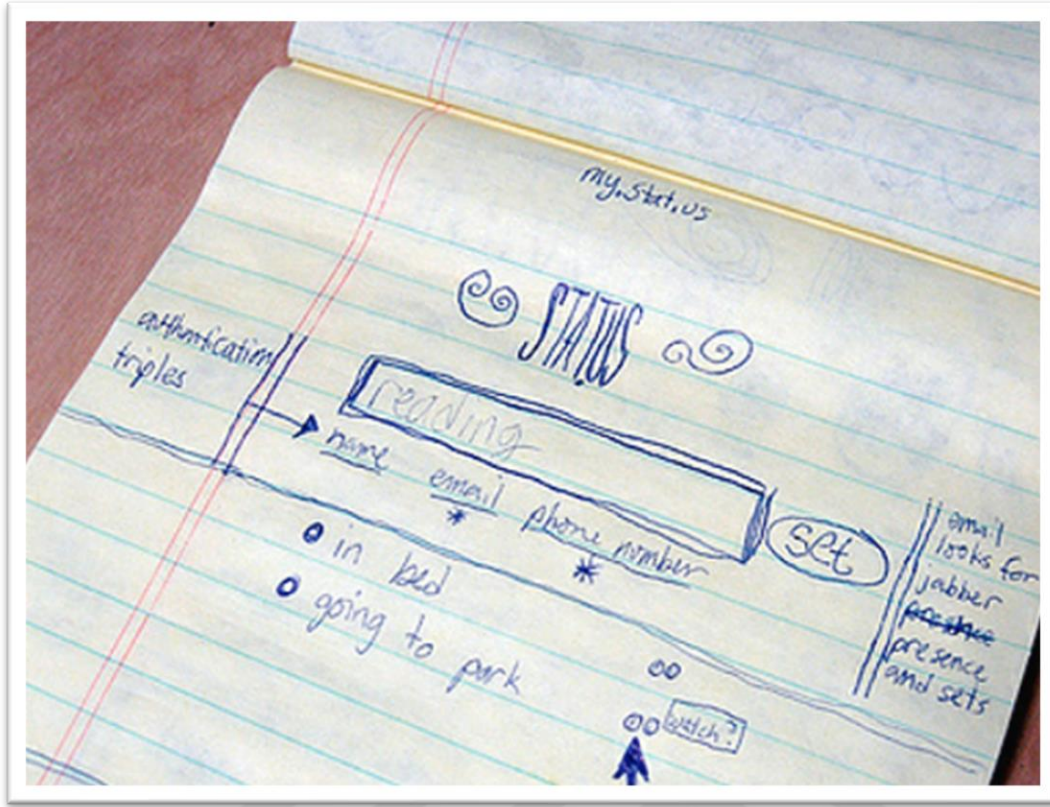
İçtimai yaşamdan bunalmak ve çıkış yolu olarak sosyal medyayı görmek, sosyal medya bağımlılığının sebeplerinden biridir. Bireyler gerçek hayatta tanımadıkları kişilerle irtibat kurabilmekte ve istedikleri kimliklere bürünerek yeni bir benlik oluşturabilmektedir. Gerçek dışı kimlik ile ön plana çıkmak sosyal medyanın önemli problemleri arasında yer almaktadır. Diğer bireyler ile sıcak iletişim kuramayan, yüz yüze başkaları tarafından beğenilmeyeceğine inanan bireyler, sosyal paylaşım ağlarının görünmez zemininde farklı

bir dünya oluşturarak varlığını sürdürmektedir. Bu bireye belirli bir doyum ve tatmin aşılamaktadır. Sosyal medyanın bu rahat ve gelişigüzel düzeni bireylerin ilgisinin yüksekliğinin bir göstergesi olabilmektedir. Aynı zamanda bu durum, sosyal medya bağımlılığını tahkim etmektedir.

Sosyal medya kanalları tüketicisini uzun süre çevrimiçi tutabilmek için farklı hizmet ve uygulamaları kullanıma sunmaktadır. Böylelikle sosyal paylaşım ağlarında aktif olan birey, uygulamaların ya da hizmetin tesiri altında kalarak gereğinden fazla zaman geçirebilmektedir. Bu açıdan bakıldığında sosyal medyanın sunmuş olduğu hizmetler bir noktada tecimsel bir meta haline gelmekte ve sosyal medyanın aynı zamanda tüketim toplumuna da hizmet ettiği söylenebilmektedir. Tüketicinin nümayiş amaçlı bir şekilde vuku bulması ise sosyal medya bağımlılığını artırmaktadır.

2.4.1. Sosyal Paylaşım Ağlarının Etkisi Bağlamında Twitter

Jack Dorsey, Noah Glass, Biz Stone ve Evan Williams tarafından 2006 yılında kısa ileti aracı olarak geliştirilen Twitter, kullanıcılarının belirli bir sınır dahilinde mesaj oluşturarak aktarımda bulunulmasını sağlayan; video, resim ve fotoğraf paylaşımına da olanak tanıyan çevrimiçi bir sosyal ağ hizmetidir (Korkmaz, 2015, s. 98). San Francisco merkezli bir podcasting şirketi olan Odeo, Inc. bünyesinde üretimlerini yapan Jack Dorsey ve arkadaşları Twitter'ı insanları gözlemekten öte kullanıcıların sunduğu materyallerin, haberlerin ve bilgilerin gözlenmesini esas alarak “izleme” olgusu ile başlatmış sonrasında ise “takip (follow)” mantığına evriltirmiştir.



Şekil 2: İlk Özgün Tasarım

Kaynak: <https://www.makeuseof.com/tag/how-twitter-was-born-geek-history-lessons/> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).

Teknoloji girişimcisi Jack Dorsey'in 2000 ve 2001 yılları arasında kağıt üzerinde tasarladığı mesajlaşma servisinin orijinal tasarımı Şekil 1'de gösterilmektedir. Sağ alt bölümde yer alan "watch" butonu bahsi geçen ve daha sonraları follow/takip etme eylemi haline gelen "izleme" olgusunu ifade etmektedir. Belirtilen ara yüze farklı düzenlemeler ve eklemeler sonrası Flickr'den ilham alınarak isim bulunmuş, geliştirilen terminoloji ve olanaklar birbirini takip ederek uygulama yeni bir boyut kazanmaya başlamıştır. 2006 yılı temmuz ayına değin dışarıya açılmadan geliştirilmeye ve dönüştürülmeye devam edilen bu prototip, kullanıcıya açıldığında beklenen rağbet görülmemiş ve insanlar tarafından farklı bir açıdan değerlendirilerek kısa (sms) iletiler için bu platformun yüksek fatura getirisinin olacağı çekincesine kapılmışlardır. Bu durum sonrası müessis üyeler uygulamayı yakın çevrelerine, mesai arkadaşlarına ve tanıdıklarına önererek bu platformda neler yapabileceklerini aktararak reklamını yapmaya başlamışlardır.



Şekil 3: Jack Dorsey'in İletisi

Kaynak: <https://twitter.com/jack/status/5383980> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).

Kullanıcıları uygulamaya dahil etmek ve kısa ileti faturalarının yüksek gelme çekincesini ortadan kaldırabilmek amacıyla müessis üyeler, verilen mesajın 160 sms karakter sınırlandırmasını aşmaması için ileti aralığını 140 karakter ile sınırlandırılması görüşünü sunmuştur. Sunulan bu görüşü sonrası Dorsey: “140 karakter ile dünyayı değiştirebiliriz” mesajını paylaşarak kullanıcılara duyuruda bulunmuştur. Kurucularına güçlü bir dayanak sağlayan bu ileti; süregelen zamanlarda Twitter’ın içtimai düzeyde edindiği pozisyon ve değer alanı olarak Jack Dorsey’in haklılığını ortaya çıkarmıştır (Sagolla, 2009, s. xvii) ve çıkarmaya devam edecektir.

Twitter’ın kurulduğu andan günümüze kadar gereksinimlere müteveccih komünikasyon becerilerini geliştirmeye devam ettiği gözlemlenmektedir. Gelişim ve popülasyon kazanma sürecindeki kronolojiye bakıldığında kayda değer belirli olayları aktarmak doğru olacaktır (Güler, 2020, s. 42-43).

- Müteallik şahıs ile bağlantı kurabilmeyi imkan dahiline koymak ve kullanıcılar arasında iletinin aktarılması beklenen kişiye gitmesini sağlamak amacıyla “@” işareti kullanılmaya başlanmıştır.
- Uygulama; kağıt üzerinde ekseni çizilen ilk örneğinin formlarından sıyrılarak 2007 yılı itibari ile Twitter Inc. adı altında büyük bir yankı uyandıracak sosyal medya tasarımı olarak yerini almıştır.

- 2007 yılında Twitter üzerinden MTV müzik ödülleri ile ilgili paylaşımlar yapılmış ve pek çok kullanıcın uygulamaya dahil olması sağlanmıştır.
- Bireylerin etkileşime geçebilmeleri, birbirlerini bulabilmeleri ve paylaşımlara kolay erişim sağlayabilmeleri için arama motoru geliştirilmiş ve kullanıcıların aldıkları isimler ile karşılıklı arama yapabilmeleri imkan dahiline sunulmuştur.
- Marka imajını yükseltmek, kullanıcılarla birebir kontak halinde olabilmek ve şirketi simgelemek maksadıyla hesap açılmış (@Twitter) ve iletişim akışına başlanmıştır.
- Platformda bazı kuruluşların negatif yorumlara karşın tepki göstermesi üzerine Twitter şirketleri de platforma davet etmiştir. Bu yalnızca bireysel kullanımın olmaması, şirketlerin kimlikleşmesi ve aktif kullanım alanının artması adına önemli bir gelişme olarak gözlemlenmektedir. Bu gelişme neticesinde platformda şirket profili ile yer alan ilk kuruluş @ComcastCares kullanıcı adıyla Comcast şirkettir.
- Comcast kurumunun tüketicileri ile etkileşimi ve uygulama üzerinden müşterilerine ulaşım kolaylığının medya tarafından haber değeri taşımasıyla birlikte pek çok kurum Twitter’a üye olmuştur. 2008 yılı sonrasında platform kurum ve kuruluşların önemli derecede iştirak ettiği sosyal medya aracı haline gelmiştir.
- Deneyimlenen olaylar sonucunda kişisel kullanıcılar ya da kurumlar değil, medya kuruluşları, siyasetçiler, sanat camiası, hükümet yetkilileri ve idoller için de mutena bir iletişim aracı haline gelmiştir.

Platformun mevcudiyet formunun ve ilerleme kritiğinin yüksek oluşu göz önünde bulundurulduğunda Twitter’ın belirli değer ölçülerine sahip olduğu görülmektedir. Bunlardan en dikkat çekenini ise ifade özgürlüğüdür. Kullanıcıların dönüşüme katkıda bulunmaları, seslerini duyurmaları, dünya çapında etkileşimin aktif olması gerektiğinin altı çizilmektedir. Bu duruma, 2008 yılı Nisan ayında foto muhabiri James Buck’ın Mısır gezisi esnasında yaşanan karmaşa sonrası göz altına alınması sonucu Twitter aracılığıyla “Tutuklandım” şeklinde ileti atması örnek gösterilebilir.



Şekil 4: James Buck'ın İletisi

Kaynak: <https://twitter.com/jamesbuck/status/786571964> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).

Hükümet yetkililerine ulaşan bu tweet sayesinde James Buck göz altına alınmasının ertesi günü serbest bırakılmıştır. Politik bir meselenin Twitter aracılığıyla çözüme kavuşması ulusal ve uluslararası medya kuruluşlarında büyük yankı uyandırmış ve popülaritesi daha da yükselmiştir. Yalnızca birkaç karakterden üretilen bir iletinin beklenenin üstünde siyasal ve kuvvetli bir etki alanı oluşturması bu platformun iletişim yetkinliğinin ve gücünün önemli bir göstergesidir (Sagolla, 2009, s. xxivxxv).

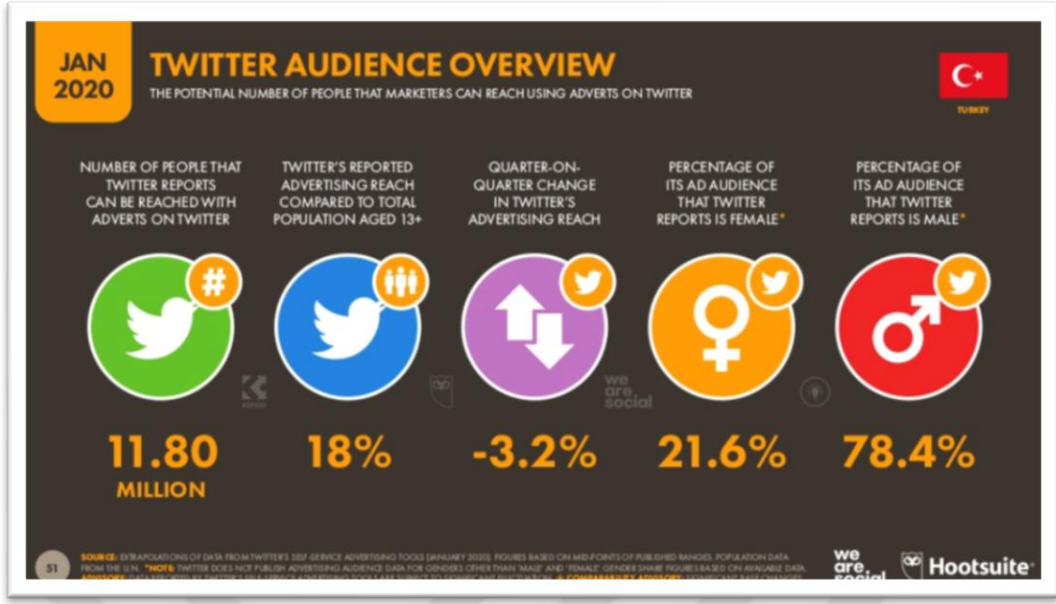
Twitter, üyelerine/ kullanıcılarına gerçek yaşam süresince ne yaptıklarını, bulundukları duygu durumunu paylaşabildikleri ve takipçilerine kısa iletiler aktarabildikleri bir çevrimiçi sosyal ağ hizmeti olarak sunulmuştur. Lakin, 2009 yılı itibarıyla ileti satırının “Ne yapıyorsun?” sorusundan “Neler oluyor?” sorusuna evrildiği ve değişime tabii tutulduğu görülmektedir. Twitter'ın müessis üyelerinden bir olan Biz Stone, o sene “Trending topics / çok konuşulan konular (tt)” niteliğini geliştirmiş ve Twitter'ın yeni gayesini kullanıcılara sunmuştur. Yenilikler ile birlikte Stone'a göre Twitter, neler olup bittiğinin takibini yapabileceğimiz bir keşif motoru veyahut ne var ne yok makinasıdır (Rogers, 2016, s. 17-18). Bu değişim ile Twitter'ın kişisel iletişim aracı olmanın dışına çıkarak bir haber kaynağı olduğunu ve evrensel bir etki alanı oluşturmayı hedeflediğini söylemek mümkündür.

Bilgiyi çabuk ve süratli bir şekilde sunma kritiğine sahip mütakabil haberleşme mecrası olan Twitter, farklı konuşma alanlarına ve “tag”lere diğer kullanıcıların da katılımını

sağlayarak paylaşımların ortaklaşmasına imkan vermektedir. Yakın çevre ile iletişim kurma, yeni arkadaşlar edinme, iş/ yaşam alanları ya da özel hobilere dair bilgi edinme gibi kişisel faydaların dışında marka oluşturma, birey ya da ürünün reklamını, pazarlamasını yapabilme, işgörenler ya da tüketiciler açısından ağ oluşturma, haber niteliği taşıyan hususlarda gerekli mercilere ulaşma, kamuoyu oluşturma yahut iş imkanı bulma gibi örgütsel amaçlara da hizmet etmektedir. (Akar, 2010, s. 62). Sosyal medyanın ve aktüel haber akışının nabzını tutmakta olan bu platform, “izleme ve takip etme” olgusunu benimsemektedir. Platform aracılığı ile destek kampanyaları ve yardımlar düzenleyerek birçok insanı bahsi geçen konudan haberdar etmek ve örgütlemek muhtemelken; bir mesele ile ilgili kamuoyu oluşturmak, şahsi ya da mesleki tekamül aktarımları sağlamak, riyaset seçimleri, doğal felaketler, içtimai yahut politik içerikli olaylar gibi pek çok bahis kapsamında insanların kenetlendiğini, örgütlendiğini ya da karşı tez ürettiğini görmek muhtemeldir (Sönmez, 2013, s. 25). Ayrıca kullanıcının içerik üretme ve ihya olma serkinliği, kontrol egemenliğinin şahsında olması sosyal medya alanındaki kullanım ve doyum tatminini de güçlendirmektedir.

Twitter ve benzeri mikroblog uygulamalarının işlevlerini anlamlandırabilmek; bireylerin bu platformları neden, nasıl ve ne amaçla işlettiğini gözlemleyebilmek için kilit bir öneme sahip olmaktadır. Yürütölen çalışmaların birçoğunda metaforların fenomenler üzerine kurgulandığı görölmektedir. Bir diğör aktarım ile platformun kullanım kritiklerini ortaya koyabilmek amacıyla gerçek zamanlı değörleri, içinde bulundukları sanal gerçeklik imkanları ile yorumladıkları gözlemlenmektedir. Tahmin edildiğı üzere içinde bulunulan çağın bir gerekliliğı olarak içtimai yapıyı tamamlayan camiaların pek çoğı, çevrimiçi bir sosyal bileşene dahil olarak benlik kazanmakta ve yaşamlarını devam ettirmektedir. We Are Social ve Hootsuite’in uluslararası sosyal medya platformları üzerine yaptıkları araştırmalar sonucu elde edilen veriler bu kanıyı destekler niteliktedir.

We Are Social 2020 raporu veri istatistiklerine göre Türkiye’de sosyal medya kullanıcı sayısı 54 milyona ulaşmış durumdadır. Şu demektir ki Türkiye nüfusunun %64’lük kesimi sosyal medya kullanıcısı olarak çevrimiçi sosyal bir bileşene dahildir. En çok kullanılan sosyal medya platformları arasında %61 gibi bir oran ile ilk 5’te yer alan Twitter’ın, Türkiye’deki toplam kullanıcı sayısı 11,8 milyondur (WeAreSocial, 2020).



Şekil 5: 2020 Türkiye Twitter Kullanım İstatistikleri

Kaynak: <https://wearesocial.com/digital-2020> (20.8.2020).

Nitekim çevrimiçi ağ temelli teknolojilerin devinimi ile yer bulan Twitter ve benzeri paylaşım sistemleri, kullanıcıların iletişim oluşturma şekillerini değiştirmektedir. Değişen bu iletişim eksenini, bireylerin yaşam standartları içerisinde çevrimiçi ya da çevrimdışı fark etmeksizin alanlarındaki karşılıklı algı yönetimleri üzerinde etkili olmakta, enformasyon sağlanması sonucu kullanıcıların kendilik saygıları üzerinde değişikliklere yol açabilmektedir. Çevrimiçi sosyal paylaşım sitelerinin topluluklardaki payının ve etki oranının yüksek olmasının esas nedeni, bu platformların içtimai, tinsel ya da bireysel olarak insan yaşamına tesir etmedeki muvaffakiyetinin üstün olmasıdır. Twitter gibi sosyal paylaşım ağlarının başarı oranı sırf kullanıcı sayısının yüksekliği ile değil, bu kullanıcıların aktif oluşu ve sosyal mecrada geçirdikleri zaman ile de ilişkilidir (Wilcox & Stephen , 2013, s. 91).

Twitter platformunun fonksiyonları ve kendine has terminolojisi üyelerinin gereksinimleri ve platformun tekamül perspektifi yönünde kendi çizgisini oluşturmuştur. Bu terminoloji ve işlevlerin araştırma kapsamındaki değerlendirmesinde kullanılan temel bileşenleri şu şekildedir:

Tweet: Bireylerin içinde bulundukları anda neler yaptığını paylaşmasını esas alan; yazı, fotoğraf, video ve çeşitli multimedya paylaşımlarına ek duygu, düşünce ve fikirlerini aktarmasına olanak tanıyan paylaşımlar tweet kavramının zeminini oluşturmaktadır. Sosyal medya kapsamında kullanılan “Gönderi” tabiri Twitter platformundaki “tweet” kavramına karşılık gelmektedir. Bu nedenle “tweet atmak” ifadesi sosyal medya perspektifiyle incelendiğinde “gönderi” olarak nitelendirilebilmektedir (Sagolla, 2009, s. 171).

Retweet/ RT: Twitter’daki herhangi bir kullanıcının hesabından atmış olduğu tweetin farklı bir kullanıcı tarafından bireysel hesabı üzerinden paylaşmasına retweet adı verilmektedir. Bir tweetin almış olduğu retweet oranı aktarımı yapılan tweete gösterilen ilgi ile müteallik bir kredi ya da değer biçimi olarak değerlendirilmektedir. Bu anlamda kullanıcılar retweetledikleri her tweeti aynı zamanda alıntılanmış ve atıfta bulunmuş olmaktadır.

Mention/ Bahsetme: Twitter kullanıcı isminin önüne “@” işareti getirilerek yapılan etkileşim biçimidir. Etkileşim alan kullanıcı aktarılmak istenen bağlantıdan bildirim almaktadır. Ayrıca zaman tünelineki bir tweete yanıt verilmek istendiğinde de otomatik olarak tweeti yanıtlanacak kişinin kullanıcı ismi etkileşime girmektedir. Bu sayede tweet sahibi kendi tweetine yapılan yorumdan haberdar olmakta ve izleyici hesaplar ilgili bağlantı üzerinden tarafların profilini görebilmektedir (Sagolla, 2009, s. 168).

Hashtag: Kullanılan ifadenin önüne “#” simgesinin getirilmesi ile kurulan bağlantılı tabirlerdir. Müteallik simgenin, sözcük ya da sözcük gruplarının önüne getirilerek oluşturulan bu ilişkili ifadeler, farklı bir sekans oluşturarak, benzer arama yapan yahut özdeş bir mevzuda çeşitli fikirlerini beyan etmek isteyen kullanıcıların bir araya gelmesini sağlamaktadır (Güler & Çelik, 2017, s. 987). Bu sayede belirli bir ifade çizgisinde içerik paylaşımı yapan kullanıcılar gündem belirlemede aktif rol almakta ve belirledikleri gündemleri hashtag bağlantıları ile işaretleyebilmektedir.

Beğeni /Fav: Kullanıcılar tarafından paylaşımı yapılan iletilerin ilgi çekici bir içeriğe sahip olması durumunda tweetlerin etkileşim alanı arasında yer alan kalp simgesinin işaretlenmesi ile “beğenme” eylemi gerçekleştirilmektedir. Retweet etki alanında olduğu gibi beğeni faktöründe de dolaylı yoldan müteallik tweete atıfta bulunulmuş olmaktadır.

Trend Topic/ Popüler Gündem (TT): Belirli bir süre zarfında kesif ve yüksek oranda söz edilen Twitter bahislerinin ana sayfa üzerinde API yürütümleri aracılığıyla oluşturduğu gündemler, “Trend Topic/ Popüler Gündem” olarak ifade edilmektedir. Bahsi geçen konuların popülerlik etkileşimleri ve konuşulma miktarlarına göre ana sayfanın sol üst köşesinde belirli bir sıra ile yer verilmektedir. Müteallik başlıklar lokal toplulukların kurduğu kamuoyunun iletilmesinde ve içtimai gündem oluşturmada mutena bir yer edinmektedir (Güler & Çelik, 2017, s. 988).

2.5. Aracı Olarak Sosyal Medya ve Şiddet

Globalleşmenin etkisi ile gelişen teknoloji hareketleri beraberinde hızlı dönüşen toplumları getirmiştir. Bu değişim; şiddetin görüngelerini, aracı yolunu da değiştirmiş ve tarihten bu yana çeşitli boyutları ile var olmuş şiddetin temsilini farklılaştırmıştır. Eski dönemlerde göz ardı edilen, olduğu bölge içinde kalan şiddet unsurları kitlesel medyanın doğuşu ile görünür, ifşa edilir hale gelmiştir. Şiddet bireysel ve toplumsal bir olgu olarak psikolojik, sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik boyutlar ile kitle iletişim araçlarında yer alırken söz konusu araçlarda yer verilen şiddet unsuru da toplumsal yaşamda yansımaları bulmakta ve toplumsal yaşamı etkilemektedir (akt. Kurşun, İstanbul, s. 46).

McLuhan’a göre kitle iletişimi, duyularımızın ve işlevlerimizin uzantılarıdır: Tekerlek, ayağın; yazı, gözün; giysi derinin; elektronik donanımlar, ‘merkezi sinir sistemi’nin vb. uzantılarıdır (Guiraud, 2016, s. 32). Bu tanımlamanın ışığında duyularımızın ve işlevlerimizin perdesi olan kitlesel iletişim, modernlik etkisi ile kültürün önemli bir parçası olarak, toplumsal algıya etki etmekte bireysel ya da kolektif değişimlere yol açmaktadır. Toplum koşullarının, kişisel değerlerin bu kanallara göre şekil alması ve rol model izlenimlerinin oluşması önemli birer göstergedir. Okumanın, sohbet etmenin, yüz yüze paylaşımın azaldığı bir dönem olan 21. Yüzyıl gündelik yaşamda televizyon, internet ve sosyal medya odaklı yaşayan Z ve Alfa Kuşağına sahne görevindedir. Yeni kuşakların aktifleşmesinde sosyal medya çevreden daha etkili bir alan olmaktadır.

Kullanım şekli bireylerin ihtiyaç ve kişisel tercihlerine göre şekil alan sosyal medya araçları, kamusal yargıların pozitif yönde işlevsellik kazanmasına etki edebileceği gibi haber, sunum ve yorum vasıtası ile kamusal yargıları yeniden oluşturabilme etkisine de sahip olabilmektedir. Buna göre şiddet içerikli olayların giderek artış göstermesi, sosyal

medyanın şiddet sorunsalını yönlendirip yönlendirmediği çeşitli toplum kesimlerince tartışılmaktadır. Sosyal medya araçlarının iletim gücü, devinim gösteren dünya şartları içerisinde bir kenara atmak mümkün değildir. Fakat var olan etkisel boyutun hangi yönde olması gerektiği araştırılmalı ve tartışılmalıdır.

Kitle iletişim araçları ile kendine geniş bir yayılım alanı bulan şiddetin, toplumsal şiddetin öncüsü olduğu 20. Yüzyıl itibari ile birçok araştırmacı tarafından kabul edilmektedir. 1970- 80 itibari ile ise şiddetin medya üzerinden yayılımı kadar bu sorunun çözüm yolunu bulmak, önlenmesi ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması adına da katkı sunması tartışmaları farklı bir boyuta taşımıştır. Bu görüş bildirimlerinin etkisi ile şiddet üzerine yapılmış olan birçok araştırma ve düzenleme, kitle iletişim araçlarının şiddetin yayılmasının toplum üzerindeki etkisi, rolü ve önlenmesi adına düşen mesuliyet ve yaptırımların altını çizmektedir.

Şiddetin farklı disiplinlerce yorumlanması çeşitli yönlerinin görülmesini sağlamaktadır. Yapılan bazı araştırmalar açısından bakıldığında psikoloji, iletişim kanalları ile sunulan şiddet içeriklerinin topluluklarda şiddete yönelime eğilimi oluşturduğunu söylemektedir. Sosyoloji ise toplumun yaşam koşullarından tekil yapıya kadar tüm alanlara etki ederek birçok faktörü (aile, sosyalleşme, yaşam biçimi vs.) içerisinde barındırdığını ifade etmektedir.

Söz konusu araştırmalar, sosyal medya araçları vasıtası ile yayılan şiddetin yoğunlukla temsilinin saldırganlığa karşı hoşgörüyü arttırdığına, şiddetin sorunları çözmede bir araç gibi algılanmasını güçlendirdiğine, vahşeti izlemenin saldırgan davranışlar üzerinde nedensel bir yardımcı faktör olduğuna vb. dikkat çekmektedir. Eleştirel medya çalışmalarında ise varılan nokta, “toplumun şiddete dayalı davranışı teşvik ettiği ve bu davranışın sürekli o toplumda, temel iletişim sistemi olan televizyon başta olmak üzere, temsil edilip sunulduğudur” (Ardıç Çobaner & Vuran Doğan, 2012, s. 29).

2.6. Sosyal Medyadaki Şiddet İçeriklerinin Etkilerine İlişkin Teoriler

Literatür taraması yapıldığında şiddet çalışmalarının çoğunlukla konvansiyonel medya üzerinden yürütüldüğü görülmektedir. Bu nedenle oluşturulan kuram ve çıkarımların konvansiyonel medya etrafında şekillendiği gözlemlenmektedir. Ancak dijital medyanın aktifleşmesi ve sosyal medya kullanımının faik olması, tercih edilmesi sebebi ile yeni

medyanın şiddet kavramını değişim ve dönüşüme uğrattığını söylemek mümkündür. Bu açıdan değerlendirildiğinde teorilerin sosyal medya üzerinden anlamlandırılması ve kullanıcı eksenindeki alımlama düzeyinin ortaya koyulması, araştırma çerçevesine önemli bir değer katacaktır.

2.6.1. Sosyal Öğrenme Teorisi

Temelleri 1960'lı yıllarda atılan Sosyal Öğrenme Kuramı, taklit etme, gözlem yapma ve model edinme yolları ile bireylerin yeni davranışlar edimini aktarmaktadır. Albert Bandura ve çalışma arkadaşlarının yapmış olduğu araştırmalar sonrası ortaya çıkan bu kurama göre öğrenmenin en temel koşulu başka bireylerin ya da izlemlerin gözlenmesidir.

İnsanlık her koşulda dönem ya da yaş gözetmeksizin sosyal öğrenme yöntemi ile farklı ve çeşitli davranış biçimleri kazanmaktadır. Bilhassa çocukluk ve adolesan çağlarında bireyler tutum, eylem ve davranışlarını bu öğrenme biçimi ile oluşturmaktadır. Bu düşünceden yola çıkarak Bandura ve arkadaşları çocukların öğrenme şekillerini ele alan “Bobo Doll Deneyi” ile kuramlarını genişletmiş ve literatüre önemli bir araştırma sunmuşlardır. Çalışmada 3-6 yaş grubu 36 kız ve 36 erkekten oluşan bir deney grubu kurulmuştur. Deney grubunun ilk yarısında yer alan çocuklar, Bobo Doll adı verilen şişme bir bebeğin de bulunduğu oyuncakların yer aldığı odaya getirilmiş ve saldırgan davranışlar sergileyen bir yetişkinin davranışlarını izlemiştir. Diğer yarısı ise saldırganlık göstermeyen sakin bir yetişkinin davranışlarını model olarak izlemiştir. Deneyde ilk grupta yer alan yetişkin şişme bebek Bobo Doll ‘u fark ettiğinde kafasına vurmuş, tekmelemiş ve fırlatmıştır. Aynı zamanda bu fiziksel uygulamayı sözlü şiddet ifadeleri ile de desteklemiştir. Diğer grup ise Bobo Doll ile iletişim kurmayan, sakin ve olağan davranışlar sergileyen yetişkini izlemiştir. Çalışma sonucu alınan veriler göstermiştir ki saldırgan davranış model olarak gözlemleyen çocuklar diğerlerine oranla daha agresif, uyarılmaya açık, saldırgan davranış sergilemeye ve rol modellerini taklit etmeye meyilli olmaktadır. Buna göre insan davranış kritiği, çocukluk, adolesan çağ ya da yetişkinlik dönemi göz önünde bulundurularak farklı öğrenme ve model edinme süreçlerini beraberinde getirmektedir.

Bandura'ya göre bireylerin teşhir ettiği pek çok davranış, gerçek ya da sanal ortamlarda diğer bireylerin sundukları içerikleri gözleme, anlamlandırma ve onları model alma yöntemiyle kazanılmaktadır. Bandura 3 değişik tür modelden bahsetmektedir (Bayrakçı, 2007, s. 203):

1. Faal model: birebir temasın bulunduğu, yakın çevreden belirli bir davranışı sergileyen gerçek kişi
2. Simgesel model: bir film sahnesinde, televizyonda, kitap içeriğinde, sosyal medya sitelerinde veya başka bir platformda tasvir edilen bir karakter, olay ya da kişi
3. Sözlü direktiflere bağlı model: nasıl hareket edileceğine dair talimatların verilmesi.

Sosyal öğrenme teorisine göre insan teamülü; davranışsal, kognitif ve çevresel unsurların daimi etkileşimleri neticesinde tesir altında kalmakta, tutum ve davranış kritikleri bu kapsamda şekillenmekte ve ifade edilmektedir (Bandura, 1977, s. 5). Bu kuram, insan teamülünün öğrenilmesi ve tecrübe edilmesine bağlı olarak belirli bir dönem içerisinde dönüşüme uğramasının koşul ve esasları ile birebir ilgilenmektedir. Bir diğer deyişle bireylerin davranış nitelikleri gözlemlerden olduğu kadar doğrudan deneyimler aracılığıyla da etki alanı oluşturmaktadır.

Howard Goldstein, öğrenme alışkanlığını tecrübeye bağlı teamül varyasyonu şeklinde ifade etmektedir (Goldstein, 1982). Sosyal öğrenme ise bireyin öğrenme düzeyinin, sosyal alanlardaki tecrübe edinimlerinden, sosyal paylaşımcılardan ya da sosyal mecralardaki nüanslardan etkilendiği şart ve koşullar ile oluşan davranış tadillerini kapsayan bir üst öğrenme formudur. Sosyal öğrenmenin aktif olduğu ve gerçekleştiği alanlar olarak önceleri aile ilişkisi, okul, arkadaş ortamı ve yakın çevre aktarılırken günümüzde bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesiyle birlikte televizyon, radyo, telefon ve sosyal medya gibi araçların etkisinin de yüksek olduğu gözlemlenmektedir.

Bandura'ya göre, sosyal etkileşim, birey teamülünün biçim kazanması ve dönüşmesindeki esas nedenlerden biridir (Bandura, 1977, s. 5). Sosyal ortamda bulunan her fert, bir diğerini gözlemler, kodlar ve bir şeyler öğrenir. Araştırmacılar, sosyal öğrenme sürecinde yoğun etkileşim alanı oluşturan sosyal grupların, mutena bir tesir boyutunun olduğunu vurgulanmaktadır. Julian B. Rotter, davranış ekseninin olası

etkenlerini, “sosyal kabul, sosyal varyasyon, diğer kanaat araçlarındaki düşüş, genelle uyum, kişisel tercihlere uygunluk” olarak belirtmektedir (Rotter, 1982, s. 307). Bu olası etken sıralamasından anlaşılacağı üzere insan, eyleme döneceği her davranış bütününe bulunduğu sosyal ortam, sosyal topluluk ya da sosyal mecrada kabul edilmesini sağlamaya çalışır. Bireyin etkileşim alanlarından edineceği tasdik, seçimlerinin yahut davranışının temellerinin sağlamlaşmasına etki eder. Birey teamülünün/ davranışının, önemli oranda “model edinme” tutumu ile öğrenildiğini ve dönüştüğünü ifade eden Rotter, model alma, gözlemlene ve peşinden öğrenme aksiyonu ile davranış fiili hale getirme olarak aşamalandırır (Rotter, 1982, s. 307). Model edinilenin konumu, çekişme kuvveti, seviyesi ve modelin sosyal ortam, sosyal topluluk ya da sosyal mecrada diğerleri ile olan etkileşimi, model davranışının öğrenilip uygulanmasının ardından ne kadar kabul göreceği konusunda da bazı ipuçları vermektedir (Kırhan, 2007, s. 39). Albert Bandura bireylerin etraflarındaki insanların davranışlarını incelediklerini, belirli çıkarımlar yaptıktan sonra özlere fayda- çıkar sağlayabilecek davranışları eyleme döktüklerini aktarmaktadır. Öğrenme sürecinin bir devrim halinde işlediğini, lakin o malumatı kullanma gereksinimi hissettiği anda göz önüne çıktığını savunmaktadır. Bu durum, sosyal medyanın ifade alan kısıtlamasının olmaması ve şahsi paylaşım ivmesinin yüksek olması, bilgiye ulaşımın kolaylığı sonucu her bir şiddet içeriğinin farklı kodlanması ve sosyal öğrenmeye bağlı olarak gelişebilmesi durumunu ortaya çıkarmaktadır. Sosyal medya üzerinden şiddet olgusuna maruz kalan kullanıcı saldırganlık, agresiflik ve anti sosyal öğrenmeleri uygulamaktadır. Bu Sosyal Öğrenme Kuramı’nın araştırma alanını genişletmektedir.

2.6.2. Uyarma Teorisi

Saldırganlık kuramı olarak da bilinen Uyarma Kuramı’na göre, içgüdüsel olarak saldırganlık davranışına sahip olan bireylerin sosyal medya araçlarında yayınlanan şiddet içeriğini gerçekliğe dönüştürerek hayatta uygulanabilecek bir deneyim olarak görmesidir.

P.H. Tannebaum’un da öncülerinden biri olduğu bu kuram, maruz kalınan şiddet sahnelerinin izleyiciyi saldırganlığa yönlendirdiğini ifade etmektedir. Buna göre şiddeti sanal gerçeklikte deneyimleyen izleyici gözlemlediğinden haz duymakta ve saldırganlık eğilimi uyandırılmaktadır.

Uyarma Kuramı kapsamında sosyal medya yayınlarında aktarımı yapılan şiddetin, işitsel ya da görsel uyaranlarla yüksek ölçüde verilmesi agresif davranışı tetiklemekte ve birey bu durumu esas almaktadır. İletişim araçlarındaki şiddet içeriğinin saldırganlık, agresiflik dışı davranışları tetikleyebileceği gibi şiddet dışı içeriklerde saldırganlığı tetikleyebilmektedir.

2.6.3. Duyarsızlaşma Teorisi

Duyarsızlaşma kuramı; uyarma teorisinin saldırganlık doğuştan gelen bir içgüdüdür ve şiddet içeriğiyle kamçılanır iddiasının aksine sosyal medya uyarıcıları aracılığıyla kullanıcılara müfrit yüklenmenin agresif teamüller oluşturmak yerine duyum yitimine sebebiyet verdiğini savunmaktadır. Sosyal medya platformlarında şiddet formlarının bireylerde anestezi etkisi yaratacak kadar bir güdülenme oluşturmasının en önemli etkeni “duyarsızlaşma”dır. Cline, Craft ve Courier yaptıkları araştırmalarda, doğrudan ya da medya vasıtasıyla şiddet eylemlerine yüksek dozda maruz kalınmasının, şiddet içerikli durum ya da olaylara karşı bireyleri tinsel bir uyuşukluğa ittiğini ve hassasiyet kaybının oluştuğunu aktarmaktadır (Mutlu, 1999, s. 215). Şiddet edimlerine uzun süre maruz kalan birey, şiddet içeren teamüllere karşı negatif reaksiyon vermeyecek, ruhsal olarak şiddeti normalleştiren bir zihni boyuta geçecek ve nihayetinde şiddet barındıran planlar tasarlamaya eğilimli hale gelecektir.

Sosyal medyada şiddetin kesif olarak teşhir edilmesi ve süreğen halde olması, şiddet ile karşı karşıya kalan kullanıcının duygusal ve fiziksel reaksiyonlarının uyuşmasına ve duyarsızlaşmasına neden olmaktadır. Olumsuz, önleyici bir uyarana karşı zaman içerisinde bireyin daha az güdülenmesi, gerçek yaşam sahnesinde de şiddet ile ilişkili reaksiyon düzeyini azaltmaktadır. Şiddet ediminin var olduğu durum, davranış ya da olayların nesnelleştirilmesi travma oluşturacak nitelikteki görselleştirmelerin sürekli sunulması ilkin çocuklar, adolesan çağıdaki gençler ve dahi tüm bireyler üzerinde başta korku, endişe oluştursa da sonraları şiddete, kavgaya, felakete, acıya ve ölüme karşı duyarsız hale getirmektedir.

2.6.4. Katharsis Teorisi

Yunanca kökenli bir kelime olan ve arınma, temizlenme anlamına gelen Katharsis, bireylerin medya aracılığıyla edindikleri şiddet içerikleri ile benliklerinde var olan

saldırganlık duygusunu bastırabileceklerini ve arınabileceklerini ileri süren bir hipotezdir. Arınma teorisi olarak da adlandırılan bu kuram, saldırganlık içeren dürtülerin dışarı atılması ve boşaltılması için bir medya vasıtasıyla şiddete maruz kalmanın saldırganlık düzeyini azaltabileceğini ifade etmektedir. Bireyin doğasında yeri olan ve yaşam kritiklerindeki problemlerle ortaya çıkan agresiflik güdülerinin, televizyon, sinema, sosyal medya gibi mecralar aracılığıyla edindiği, güdülerıyla eşdeğer olayları izlemesi, insanı normal yaşam süreçlerindeki şiddet unsurundan uzaklaştırdığını belirtmektedir.

Katarsis tezinin önemli öncülerinden olan Feshbach, uygun şartlar altında medya şiddetine maruz kalmanın var olan saldırganlığı indirgeyerek azaltabileceğini savunmuştur. Televizyon, gazete, film, sinema, sosyal medya şiddeti, bireylerde agresif düşlemler kurgulamak için malzeme sağlamakta ve bu vasıta ile saldırgan davranışı törpülemektedir. Üst ve orta sınıfa göre alt sınıfta bulunan bireylerin katharsise ihtiyaç duyduğunu ifade eden Feshbach, saldırgan teamülün sunulmasının şiddet eğilimindeki bireylerde irade kontrolünü destekleyeceğini aktarmaktadır (Pişkin, 2008, s. 15).

Şiddet ve saldırganlık içeriği sunan medya araçlarının arınma/ katharsis etkisi ile kaygı, ölüm ve saldırganlık duygularını ortadan kaldıracak hipotezine istinaden pek çok araştırma yapılmış ve bu kuramı besleyecek herhangi bir veri bulunamamıştır. Bilakis tezinin düşünsel yapısının tam tersine medya araçları ile şiddete maruz kalmanın saldırganlığı, öfkeyi ve şiddet dürtüsünü yükselteceğine dair fikirler pek çok veri ile ortaya konmuş ve ispatlanmıştır.

2.6.5. Kısıtsızlaştırma veya Engellememe Hipotezi

Kısıtsızlaştırma/ Engellememe teorisi, bireylerin özünde saldırganlık barındırdığını fakat bu şiddet dürtüsünü durdurduğunu ifade etmektedir. Belirli bir müddet boyunca televizyon, film, sinema ve sosyal medya şiddetine maruz kalan insanların şiddete müteallik kısıtlama işlevlerini daraltmakta ve şiddetin normalleşerek meşrulaştırılmasını ortaya çıkarmaktadır. Bu hipoteze göre, içtimai haysiyet, düzgü ve ahlaki değer yapısına ters düşen şiddet ediminin medyadaki temsiliyle aktarılan saldırganlık davranışı sosyal yaşam alanlarında yerini bulmakta ve zamanı geldiğinde gün yüzüne çıkmaktadır.

Kısıtsızlaştırma teorisi, şiddet barındıran medya içeriklerinin bireylerde bir diğer bireye karşı agresif tutum sergileme potansiyeline dair “engel olma” dürtüsünü bastıramamakta

ve bireyi şiddete karşı kayıtsızlaştırmaktadır. Bu açıdan değerlendirildiğinde medya şiddeti bir aracı olarak bireylerin kişiler arası iletişim standartlarında şiddeti kabul edilebilir bir yöntem olarak şekillendirmesine olanak tanımakta ve öğretici bir kanal niteliği taşımaktadır. Engellememe hipotezindeki esas mütehavvil, sosyal medya edimlerindeki şiddetin ödüllendirildiği, medya üzerinden edindiği şiddet içeriğindeki benzer uyarıların sosyal yaşam alanlarında da kendini göstermesi ve etrafında daha önceleri kişiyi tahrik etmiş ya da kişide hasar bırakmış bir garaz bulunmasıdır. Bu tarz durumlar, bireyler arası iletişimde saldırgan davranışlar gözetme kritiğinin medyada sunulan şiddet edimi ile ilintili olarak yükselişe geçtiğini göstermektedir.

2.7. Şiddetin Yaygınlaşmasında Sosyal Medyanın Rolü

Şiddet; insanoğlunun var olduğu ilk andan itibaren varlığını göstermiş olsa da kitle iletişim araçlarının ortaya çıkışı ile birlikte kendini gösteriş şekli çeşitli varyasyonlara uğramıştır. Sabık dönemlerde yüz yüze ve belirli bir alan içerisinde yer bulan şiddet, o dönem gerçekleştiği saha içerisine hapsedilmekteydi. Kitleli medyanın gelişimiyle birlikte şiddet öğeleri; televizyon, sinema, radyo ve spor kanallarında seçici, kontrollü ve editöryal bir teftiş bünyesinde medya endüstrisinin bir ürünü olarak simgeselleşmiş haliyle yer bulmaya başlamıştır. Takiben teknolojinin dijital ses ve görüntü kaydını geniş ölçüde kolaylaştırması ve sosyal medya platformlarının oluşmasıyla birlikte yeni bir köklü değişim daha meydana gelmiştir. Bu değişim ile şiddet, estetize edilmiş ve teftiş altındaki teatral sunumunun dışına taşarak temsili farklılaşmıştır (Yumrukuz, 2017, s. 91). Kitleli medyanın dijital tarafına rağbet edilmesi sebebiyle günümüzde şiddet istihsalini ve yayılımını sağlayan araçların dönüşmesi, şiddetin algılanma düzeyini ve içtimai alandaki alımlama kritiğini değiştirmiştir. Bu devinim ile aktif yaşam sürecinde müşahade edilebilecek faal şiddet öğelerine bir mecra aracılığıyla sanal gerçeklik içerisinde bazen dozu hafifletilmiş bazen ise katbekat artırılmış hali ile maruz kalma dönemi başlamıştır.

Baudrillard Simülasyon Kuramı aracılığı ile gerçek şiddet içeriğini sıcak bir hadise olarak tanımlarken belirli bir medya mecrasıyla şiddetin dağıtılması ve sirayet etmesini gerçek hadisenin soğuk bir gösterime dönüşmesi olarak tanımlamaktadır (Baudrillard, 2014, s. 36). Bu değişim, şiddet öğelerinin gerçeğe dayanan orijinal halinden kurtularak farklı bir boyut kazandığını, alımlama seviyesinin değiştiğini ve peş peşe gelen pek çok içeriğin

benzer nitelikte tüketildiğini göstermektedir. Kitle iletişim araçlarında şiddetin soğuk bir hadiseye evrilmesi gerçek şiddet içeriği ile olan ilişkisini cansızlaştırmaktadır. Sebebi ise sunulan içeriğin şiddet gerçeğinden çok salt şiddet ile müteallik olunmasıdır.

Şiddet ve birey arasındaki bağın kuvvetlenmeye başlaması ile birlikte ortaya çıkan etkileşme eylemi sonucu şiddetin içtimai yaşam alanı ve alımlama düzeyi üzerindeki tesirini görmek için yürütülen çalışmalar, kitlesel medyadaki şiddet öğelerinin pozitif toplumsal teamülleri, diğerkamlığı ve faal şiddete tepki gösterme eğilimini menfi yönde etkilediğini aktarmaktadır (Ferguson & Beresin, 2017, s. 71). İşte bu medya ya da iletişim araçlarının şiddet üzerindeki etkisinin hem hissedilir hem hissedilmez göstergesi olabilmektedir.

Sosyal medya, içtimai yaşam içerisinde gerçekliğin boyutlandırılması ve sanal bir izdüşümün oluşturulmasıdır. Buna istinaden kamu, reel cemiyet yaşamının oluşturduğu tabii oylamayı sosyal mecralarda da gerçekleştirmektedir. Fakat sosyal medyanın reel toplum düzenine kıyasla çok daha hızlı kamuoyu oluşturduğu gözlemlenmektedir. Bu anlamda değerlendirildiğinde gerçek içtimai alanda var olan kamuoyu oluşturma süreci; alt bir kümeyi ya da daha büyük bir zümreyi kapsama alanına almak için kullanılan örneklemden yahut konunun oluşturduğu popülasyon aracılığı ile dizgesel, yansız ve ilmi veri toplama fonksiyonu olarak tanımlansa da sosyal medyada kamuoyu oluşturma sürecine dijital aktivizm, denetim yetersizliği ve editoryal bağımsızlık kavramları yön verebilmektedir.

Sosyal medya içerisinde sunduğu haberleşme ağı ve enformasyon ile birlikte verinin üretimine, dağıtımına ve yaygınlaşmasına eski medya usüllerine oranla daha hızlı etki etmektedir. Yeni medya teknolojilerinin barındırdığı niteliklerin içerisinde en dikkat çeken ve talep edilmesini sağlayan özelliklerinden biri de kullanıcıların kimliğini saklama hürriyetinin olmasıdır. Bu özellik neticesinde pek çok kullanıcı kimliklerini saklamakta ve bu gizleme özgürlüğü ile sosyal medyada istedikleri dünyayı oluşturabilme imkanı bulabilmektedir. Kimlik gizliliği ile ifade özgürlüğü elde ettiğine inanan bireyler bir konu ile ilgili kamuoyu oluşturma sürecine fayda ya da zarar sağlayacak bilgiler üreterek katkıda bulunmakta ve kendi doyum/ tatminini yerine getirmektedir. Bu nedenden dolayı sosyal medya, toplum tarafından yabancılaştırılmış, dışlanmış teamül kalıplarını da içerisinde bulundurmaktadır. Aktif yaşam alanlarında istenmeyen ve kabul görmeyen/

dışlanan teamül kalıplarından biri olan şiddet, sosyal medya aracılığı ile herhangi bir süzgeçten geçmeden doğrudan hedef pozisyonundaki kullanıcılara ulaşmakta ve bireylerde bilinçli ya da bilinçsiz maruz kalma süreci başlamaktadır. Fakat gerçek toplum formlarındaki ahlaki yapıya önem veren bazı kullanıcılar sosyal medyada gördükleri etik değer kırılımını hoş karşılamamakta ve dijitale yansıyan şiddet öğelerini deneyim ve itiyatları çerçevesinde eleştirmektedir. Bu manada sosyal medya, haber, bilgi ya da şiddet içeriklerinin yaygınlaşması ve kamuoyu oluşturmadaki hükümleri üzerine gerçek yaşam kritiklerinde olduğu gibi incelenme imkanı sunmaktadır.

2.7.1. İfade Özgürlüğü

Teknolojik ilerlemeler, sosyal ağ medyasının devinimi ve iletişim teknolojisindeki yenileşimlerin bir ürünü olarak sosyal medya, dünyanın en hür mecrası olma hususiyetiyle bireylere kısıt tanımaz bir etkileşim ortamı sunmaktadır. Bu etkileşim vasıtası ile yeni medya konvansiyonel iletişim mecralarına kıyasla ideaları bağımsız, özgür bir biçimde aktarabilme olanağı tanımakla birlikte kişilere toplumla müteallik hususlara da dahil olma fırsatı vermektedir. İnternetin gelişimine değin kitap, dergi, radyo, televizyon gibi iletişim araçları vasıtasıyla fikirlerini aktarmaya çalışan ya da herhangi bir konuda bilgi edinen bireyler, sosyal ağ teknolojisinin ve dahi sosyal medyanın gelişmesiyle blog, mikroblog, forum, viki gibi araçlar ile düşüncelerini ifade etmeye başlamış ve bilgi alımlama eksenini değiştirmiştir.

Sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla birlikte bireyler pek çok husus ile ilgili fikirlerini sosyal medya ağları üzerinden ifade edebilmektedir. Günümüze kadar geleneksel medyanın idare şekli nedeniyle ifade hürriyeti, enformasyon erkinliği ve basın özgürlüğü ile ilgili problemlerin karmaşık hale gelmesi, sosyal ağların ifade özgürlüğü hakkına yeni bir boyut kazandırmıştır. Buna bağlı olarak bir fikrin, ihtisasın, kanaatin, tutum ya da inanışın denetimsiz ve kesintisiz olarak iletebilmesi, açıklanabilmesi, yayılabilmesi ve bireylerin özgürce tutum ve teamül sergileyebilme hakkının olması sosyal medyanın ifade özgürlüğü kapsamını ortaya koymaktadır.

Gün geçtikçe kullanım kritiği hızla artan sosyal medya platformları, oluşturulan sanal ya da gerçek yeni kimlikler ve sanal alemin zaman ve mekan sınırı tanımayan yapısı ile kullanıcılarının idealarını, görüşlerini, fotoğraflarını, video paylaşımlarını ya da ilgi

alanlarını paylaşmasına imkan vermektedir. Fakat ifade özgürlüğüne bağlı bu paylaşımlar kullanıcıların zihniyetine, bakış açısına ve aktarım biçimine göre yararlı, zararlı ya da zararsız bir etkileşime dönüşebilmektedir. Kimi zaman bireysel, şahsi görüşleri özgür olmak kaydıyla belirli bir çerçevede ifade eden paylaşımları barındırırken kimi zaman ise hakaret, nefret, kişisel ya da toplumsal haklara saldırı, şiddet gibi çeşitli suçların işlenmesine ya da kullanıcıların yanlış veya aldatıcı içeriklere maruz kalmasına sebebiyet verebilmektedir. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine göre ifade özgürlüğü hakkı, bir kişiye karşı nefret söylemi ile şiddet, hakaret, açık seçik/müstehcen söylem boyutlarına varmadığı sürece, her türlü görüş, kanaat ve kurumların açıkça acımasız ve mantıksızca tartışılıp eleştirilmesinin mümkün olabileceğini ifade etmektedir. Bu noktada özellikle küçük yaşlardaki sosyal medya kullanıcılarının zararlı içeriklere ulaşımına engel olmak adına yasal sınırlandırmaların uygulanması gerekmektedir.

2.7.2. Klavye Aktivizmi

Sosyal medya, insan yaşamına etki etmeye başladığı andan itibaren içtimai reaksiyonların gösterilmeye başlandığı bir aracı olarak kabul görmüştür. Facebook, Twitter gibi sosyal medya platformları üzerinden siyasi, toplumsal ya da tinsel haber niteliği taşıyan herhangi bir iletinin tesir etme düzeyini sorgulayan araştırmacılar, bu ve benzeri konularda yapılan paylaşımlar neticesinde kullanıcıların gerçek yaşam alanlarındaki sosyal faaliyetlerde etkin rol almayan, sözde destek sağlayan ya da tepki gösteren bireyler olduğunu ve her geçen gün sayıların arttığını belirtmektedir (Şener, 2013, s. 267).

Literatürde Slactivizm (Klavye Aktivizmi) olarak bilinen bu yapılanma, uyuşuk bireylere has aktivizm olarak aktarılmakta ve fertlerin sosyal medya aracılığı ile oluşturdukları etkileşimlerle içtimai işlevlerini yerine getirerek olumlu ya da olumsuz verimli bir sonuca ulaştıklarını düşündürmektedir. Slaktivistler, klavye ve ekran başında fikir birliği kurdukları gruplara, topluluklara katılmakta ve yandaşlarının müdafaa ettiği konular üzerinden iletişim kurarak bu görüşleri beslemekte ve yaymaya çalışmaktadır. Aynı zamanda durum ve olaylarla müteallik yazı, haber, duyur, fotoğraf ya da video içeriklerini alıntılama, kopyalamakta ve sosyal medya aracılığı ile yaymaktadır. Savundukları düşünceye, sava sanal mecra vasıtasıyla katılmaktadırlar. Araştırmacı Evgeny Morozov'a göre miskinlere uygun aktivistlerin uyguladığı bu yöntem, politik ya da içtimai herhangi bir etkisinin olmamasına karşın kullanıcılarda iyi bir aktivizm

yapıldığı duygusu oluşturmaktadır. Sosyal medya karşıtlarına göre; iç dökme mecrası, şikâyet edip rahatlama yeri; bir tür hareketsiz politikleşme alanı olarak sosyal medyadan söz edilebilmektedir. Çünkü sosyal medya bizi hızlı ama zayıf bağlarla birbirimize bağlamaktadır (Şener, 2013, s. 268).

Sosyal medyanın birleştirici, eyleme yöneltici ve örgütleyici etkisinden söz edilse de klavye aktivizmi/ slacktivism kavramı her geçen gün daha da ehemmiyetli bir konu haline gelmektedir. Kullanıcıların sosyal medyayı aracılıyarak sundukları mesaj içerikleri, bireyleri gerçek bir faaliyet alanı oluşturmaktan daha çok edilgenleştirmektedir. Bu nedenle ki birey sosyal medya üzerinden paylaşmış olduğu iletilerle fikir belirttiği konu ya da durum ile müteallik içtimai görevlerini tamamladığını farz etmektedir.

Sosyal medya kullanıcılarının klavye üzerinden bulundukları ortamda istediği eleştiriyi sunması, bir beğeni, yorum ya da paylaşım ihtimali için tatminini gerçekleştiren tüketiciler olması içinde bulunulan vaziyetin ciddiyetini ortaya koymaktadır (Önkal & Gündüzlü, 2015, s. 50). Örneğin; bir çocuğun, kadının ya da hayvanın uğradığı şiddetin fotoğrafını, videosunu sosyal medyada iletmek bireyin içtimai görevini gerçekleştirmek için daha kolay ve pratik iken, etki uyandırabilecek kurum ve kuruluşlara gerçek adımlar atmak, sosyal yaşamdan zaman harcayıp harekete geçmek, bir sonuç elde etmek için ses çıkarmak zahmetli ve güç görülmektedir. Sosyal medyanın kullanıcılara ifade özgürlüğünü sağlayarak her an ileti paylaşma olanağı tanınması, iletişimsel bir gürültüyü ortaya çıkarmakta ve klavye aktivizminin boyutlarını artırmaktadır. Bu gürültüden elde edilen donelerin pek çoğunun herhangi bir denetimden geçmemesi, doğrulanmadan akışa girmesi, manipüle edici içerik, konu ve haberlerin sosyal medyada yer bularak birçok kullanıcıya ulaşmasına neden olmaktadır. Olgusal olarak değerlendirildiğinde sosyal medya münnekkitleri sosyal medyanın güvenilirliğini ve içeriklerin ne oranda doğru olduğunu sorgulamaktadır.

BÖLÜM 3: ŞİDDETİN SOSYAL MEDYA ÜZERİNDEN YAYILMASI: EMİNE BULUT CİNAYETİ

3.1. Metodoloji

3.1.1. Örnek Olay Özeti

18 Ağustos 2019'da Kırıkkale'de eski eşi Fedai Baran (43) tarafından takip edilerek bir kafeye sokulan Emine Bulut (38), on yaşındaki kızının gözü önünde boğazından bıçaklanarak öldürülmüştür. Olayın ardından gözaltına alınıp tutuklanan Fedai Baran hakkında, 'canavarca hisle tasarlayarak adam öldürmek' suçundan ağırlaştırılmış ömür boyu hapis cezası istemiyle dava açılmıştır. Baran'a, Kırıkkale 1'inci Ağır Ceza Mahkemesi'nde görülen davanın ikinci duruşmasında, 'kasten adam öldürmek' suçundan müebbet hapis cezası verilmiştir.

Olay anında yaşananların 19 yaşındaki bir genç (B.Y.) tarafından görüntüye alınması ve sosyal medyaya yüklenmesi sonucu video hızla yayılmış ve Türkiye gündemine oturmuştur. Videoda sevgili Emine Bulut'un "ben ölmek istemiyorum" ve kızının "anne lütfen ölme" sözleri en çok dikkat çeken ve konuşulan gündem konusu olurken, olayın sosyal medyada infial yaratmasına sebep olmuştur. Siyasetçiler, sanatçılar ve sivil toplum örgütleri başta olmak üzere toplumun tüm kesimleri olaya tepki göstermiştir.

Geçmişten günümüze pek çok şiddet haberi sosyal medyada yer bulmuş ve toplum tarafından konuşulmuştur. Bu şiddet içeriklerinin bazıları bir haber vasıtası ile, bazıları bir fotoğraf ile , bazıları ise duyumlar üzerinden topluma aktarılmıştır. Ancak ilk kez bir şiddet anına ait videonun varlığı bizleri dolaylı yoldan o olaya şahit olmaya itmiş ve birçok şiddet içeriğini farklı açıları ile gözler önüne sermiştir. Bu nedenle gerçekleştirilen "Şiddetin Sosyal Medya Üzerinden Yayılması: Emine BULUT Cinayeti" başlıklı çalışma, hakikat eşiği yüksek bir çalışmadır. Şiddetin farklı boyutlarını ve yeni medya kullanım dinamiğini alt kavramları ile ele almakta ve şiddetin sosyal medya aracılığı ile kolektif ya da bireyci etki düzeyini ortaya koymaktadır.

3.1.2. Araştırmanın Amacı

Geçmişte de varlığından haberdar olduğumuz ancak günümüz koşullarında kitle iletişim araçlarıyla ifşa olan, kamuoyuna yansıyan ve görünür hale gelen şiddet, toplumu menfi

yönde etkilemekte ve her geçen gün daha da artmaktadır. Bilgi iletişim teknolojilerinin olanaklarının artması, kullanım alanının genişlemesi ve yaygınlaşmasına bağlı olarak gelişen bilginin yayılma alanı ve sürati, şiddet edimlerine karşı somut, gerçekçi ve belirgin veriler ortaya çıkarmaktadır. Bu anlamda sosyal medya üzerinden şiddetin anlamlandırılması, biçim kazanması ve etki düzeyinin çalışmalarla ortaya koyulması, şiddetin bir noktada kırılmasına dair önlem alınmasında önemli bir etken haline gelmektedir.

Araştırmanın amacı; şiddet olgusu aracılığı ile sosyal medya kullanıcılarının şiddet içeriklerini alımlama biçimleri ve bu döngü içerisinde sosyal medya platformlarının fonksiyonunu, rolünü, olumlu ve olumsuz yönlerini belirlemektir. Çalışmanın üzerinde durduğu esas mesele, sosyal medyadaki kullanıcıların şiddeti tüketim hızı, kullanılan ifadelerin, paylaşılan içeriklerin toplum üzerindeki etkisi ve sosyal medyanın şiddet olgusunu şekillendirip şekillendirmediğidir. Sosyal medya platformlarında istihsal edilen ve akışa bırakılan paylaşımların toplum nezdinde nasıl değerlendirildiği, geliştirilen bakış açısı, şiddet içeriğinin bir yanda gösterilerek gündemde tutulması ve şiddet iletilerinin sosyal medyada yeniden üretilme sürecinde ortaya çıkan veriler ele alınacak, içinde şiddet barındıran teamüllerin artışında bir etkisinin olup olmadığı incelenecektir.

3.1.3. Araştırmanın Önemi

Bireyler, enformasyon sağlamak, sosyalleşmek, eğlenmek, bilgi edinmek ya da düşüncelerini iletmek maksadıyla sosyal medyayı bir aracı olarak kullanmaktadır. Bu araçlar üzerinden üretilen, dağıtılan ve yayılan içerikler, pek çok konu çerçevesinde ortak bir bilincin kurulmasına ve toplumsal reaksiyonların ortaya çıkmasına sebebiyet verebildiğinden önemli bir araştırma alanı oluşturmaktadır. İfade özgürlüğünün, hızlı ve kolay etkileşimin kısıtlanamaz olması, sosyal medya paylaşımlarındaki şiddet edimlerine yönelik bireysel ya da içtimai bakış açısını belirleme noktasında mühim bir husustur.

Kullanıcı eksenli oluşturulan ve herhangi bir süzgeçten geçmeden paylaşılan iletiler, kolektif ya da bireysel olarak şiddete karşı toplumun yaklaşım tarzını ortaya koymaktadır. Bu nedenledir ki sosyal medya üzerindeki şiddet içeren olay ve durumların paylaşımının, edinimlerimizi ortaya koyduğu yadsınamaz bir gerçektir. Bireyler arasında ve toplum alt yapısında şiddetin sosyal medya üzerindeki etkisi hangi safhadadır ve bu edinimler

teamülleri ne düzeyde etkilemektedir gibi temel sorunlar, bu araştırmanın değerini oluşturmaktadır. Bu çalışma kapsamında sosyal medya ve şiddet arasındaki ilişkinin boyutları ortaya koyularak bireyler üzerinde şiddet içerikli paylaşımlar konusunda bir duyarlılık oluşturmak, şiddetin varlığına karşın iletişimsel yeni politikalar geliştirilmesiyle topluma yarar sağlamak ve sosyal bilimlere katkıda bulunmak hedeflenmektedir.

3.1.4. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Şiddet içeriklerinin sosyal medyadaki üretimi ve yayılmasındaki etkenlerini incelemek maksadı ile yaşandığı dönemde büyük yankı uyandıran Emine Bulut cinayeti çalışmanın örnekleme olarak seçilmiştir. Evreni temsil etme niteliğine sahip örneklem seçimi, amaçlı örneklem alma tekniği kullanılarak belirlenmiştir. Çalışma evrenini, en çok tercih edilen sosyal medya platformlarından biri olan Twitter kullanıcılarının cinayet videosu, haberi ve bilgisi ile müteallik paylaşımları oluşturmaktadır. Araştırma, cinayetin gerçekleştiği 18 Ağustos 2019 tarihinden itibaren bir haftalık süre zarfında (18-25 Ağustos 2019) yapılan paylaşımlar ile sınırlandırılmıştır.

3.1.5. Araştırmanın Soruları

- Sosyal medyada sunulan şiddet içerikli paylaşımlar ile içtimai yaşam alanlarındaki artan şiddet eğilimi arasında anlamlı bir ilişki var mıdır?
- Bireyler arasında ve toplum alt yapısında şiddetin sosyal medya üzerindeki etkisi hangi safhadadır ve bu edinimler teamülleri ne düzeyde etkilemektedir?
- Sosyal medya aracılığıyla yayılan içeriklerde şiddeti meşrulaştırıcı ifadeler bulunuyor mu?
- Sosyal medyadaki şiddet edimleri ile gerçek yaşamda maruz kalınan şiddete karşı bireyler üzerinde duyarsızlaşma, kayıtsız kalma gibi olumsuz davranışlar arasında bağ var mıdır?
- İfade özgürlüğünün şiddet edimlerine yönelik bireysel ya da içtimai bakış açısını belirlemedeki etkisi nedir?

3.1.6. Araştırmanın Yöntemi

Sosyal medya iletişim araştırmalarında en çok analiz edilen platformdan birisi olan Twitter'da etkileşimi çözümlyerek anlamlandırmak için kullanılan popülerlik etkileşimi yöntemi, beğeni sayıları gibi duygu durum bildirimleri, paylaşıma yapılan yorum sayıları, paylaşımı yapanın takipçi sayıları, paylaşımın duvar yazısı uzunluğundan oluşan metriklerin ölçülmesi ile gerçekleştirilmektedir (Perreault & Mosconi, 2018, s. 3573).

Bu araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemlerinden amaçsal örneklem tekniğı ile seçilen Emine Bulut cinayeti üzerine en çok etkileşim yaratan 5 Twitter paylaşımı popülerlik etkileşimi açısından analiz edilmekte ve bu etkileşime neden olan söz konusu paylaşımların içerikleri ise söylem analizi yöntemi ile çözümlenmektedir. Araştırmada, popülerlik etkileşimi yöntemine ek olarak paylaşım sayısı metriğı de analize dahil edilmektedir. Ayrıca Roland Barthes'in anlamlandırma biçimi baz alınarak cinayet videosunun görünen anlamın dışında hangi anlamları barındırdığı ve iletteğı göstergebilim (semyoloji) açısından incelenmektedir.

3.2. Bulgular ve Yorum

Araştırmanın bulgular bölümü 3 ana başlık üzerine şekillendirilmektedir. İlk bölümde 18-25 Ağustos tarihleri arasında kullanımı en çok tercih edilen sosyal medya mecralarından Twitter kullanıcılarının çalışmanın örneklemini olan Emine Bulut cinayeti ile ilgili popülerlik etkileşimine bağılı olarak beğeni, yorum ve paylaşım sayısı metriğı sunulmakta ve yorumlanmaktadır. İkinci bölümde Emine Bulut cinayeti üzerine en çok etkileşim yaratan, konuşulan ve tartışılan 5 Twitter paylaşımının içerikleri söylem analizi yöntemi ile çözümlenmektedir. Üçüncü bölümde ise Roland Barthes'in göstergebilim açılımı doğırtusunda cinayet videosunun görünür anlamlarının dışında taşıdığı alt metinleri analiz etmek amacı ile değıerlendirmeye tabii tutulmaktadır. Araştırma genel kapsamda şiddet olayında kullanıcıların ürettikleri söylemler ve şiddet olayını yorumlama biçimlerini belirlemek maksadıyla yürütölmektedir.

3.2.1. İstatistiksel Veri Analizi

Sosyal medya platformlarının hangi şekilde ve hangi sebeple kullanıldığını çözümllemek amacıyla gerçek zamanlı kesitleri ele alarak incelemeler gerçekleştirilmektedir. Gerçek zamanlı içerik kesitleri, içinde bulunulan sosyal platformun sanal olanakları ile değıerlendirilmekte ve bir kompozisyon ortaya koyulmaktadır. Bu bilgiler ışığında

cinayetin gerçekleştiği tarihten itibaren bir haftalık süre zarfında (18-25 Ağustos) olayla ilgili Twitter üzerinden aktarılan içerikler, #EmineBulut, #eminebuluticinadalet, #ölmekistemiyorum hashtagleri baz alınarak platform kullanıcılarının aktif hareketleri doğrultusunda ele alınmış ve elde edilen veriler bir tablo aracılığı ile sunulmuştur. Buna göre retweet, alıntı tweet, beğeni ve yorum sayısına göre oluşturulan tablo aşağıdaki gibidir.

Tablo 1: 18 – 25 Ağustos 2019 Arası Etkileşim Metriği

Ölçütler	18 Ağustos	19 Ağustos	20 Ağustos	21 Ağustos	22 Ağustos	23 Ağustos	24 Ağustos	25 Ağustos
Tweet / Retweet	-	-	-	10	795	1.475.658	637.829	106.512
Beğeni	-	-	-	12	2325	32.620.310	12.310.155	627.265
Yorum	-	-	-	-	75	140.152	50.076	18.025

Bireyler yahut toplum arasında oluşturulan kamuoyu ya da gündemde sosyal medya kullanımlarının büyük ölçüde etkisi bulunmaktadır. Fertler meydana gelen hadiseleri, sosyal medya vasıtasıyla öğrendikten sonra kendi gündemlerine taşımakta ve onlar üzerine olumlu ya da olumsuz birtakım değerlendirmelerde bulunmaktadır. Bu noktada sosyal medyanın da kitlelere hitap edecek ilgi çekici olay, durum ya da içeriklere yer vermesi kaçınılmazdır. Emine Bulut cinayeti üzerinden elde edilen tablo verileri incelendiğinde; sosyal medyanın en temel gündem konularından birinin de şiddet olduğunu söylemek mümkündür.

18 Ağustos 2019 tarihinde gerçekleşen şiddet edimi, ilk üç gün içerisinde konvansiyonel medya ya da dijital medya üzerinde yer bulmamış ve bu süre zarfında herhangi bir içeriğe, duyuma ya da habere rastlanmamıştır. 21- 22 Ağustos tarihleri itibari ile belirli mecralarda fazla sükse yaratmadan yer bulan cinayet haberi, esas olarak cinayet videosunun sosyal medyaya yüklenmesi ile kısa sürede gündem merkezi haline gelmiştir. Bu noktada Twitter gibi sosyal medya platformları üzerinden siyasal, bireysel, toplumsal ya da tinsel haber niteliği taşıyan herhangi bir iletinin, sıradan bir bireyin haber üretim sürecine dahil olması sonucunda ortaya çıkması, yurttaş haberciliği ve kullanıcı kaynaklı haberciliğin bireyler üzerindeki tesir düzeyini göstermektedir. 19 yaşındaki bir genç tarafından çekilen şiddet videosu, kullanım ve doyum tatmininin gerçekleştirilmesine bağlı olarak kullanıcıların içerik üretme ve ihya olma özgürlüğü, kontrol egemenliğinin şahısta olması bağlamında sosyal medyada paylaşılmış ve kısa sürede ülke çapında en çok konuşulan konulardan biri olmuştur. Bu hususta sosyal medyanın, zamandan ve mekandan bağımsızlık, sansürsüzlük, yerleşik kural yokluğu gibi nitelikleri ile gündem oluşturma ve etkileşim kritiği arasındaki ilişkide, kullanıcıyı aktör olarak faal tuttuğu görülmektedir.

Videonun sosyal medyada yer alması ve süratle yayılması ile 23 Ağustos 2019'da cinayet haberi Trend Topic/ Popüler Gündem olmuş, kısa bir süre içerisinde kesif ve yüksek oranda söz edilen, popülerlik etkileşimleri ve konuşulma miktarı giderek artan içtimai bir gündem olarak yerini almıştır. 23 Ağustos, 1.475.658 paylaşım, 32.620.310 beğeni ve 140.152 yorum ile haftalık etkileşim metriğinin en aktif veri sonuçlarının elde edildiği gün olmuştur. Şiddet ediminden beş gün sonra haberin yayılım hızının ivme kazanması, sosyal medya kullanıcılarının hem üretim hem de tüketim faaliyetinde etkin bir şekilde yer almasının bir sonucudur. Bu tür içeriklerin oluşturduğu etkileşim ve popülasyon hem profesyonel içerik sağlayıcılar hem de kullanıcı türevli içerikler yoluyla kısa sürede geniş kitlelere ulaşmaktadır.

Geniş kitleler üzerinde etki yaratarak konuşulan Emine Bulut cinayeti, 24 ve 25 Ağustos'ta da tartışılmaya devam edilmiş, hukuki süreçlerin ve olay ile ilgili gidişatın takip edilebilmesi adına bazı kullanıcılarca gündem oluşturmaya devam etmiştir. Ancak paylaşım, beğeni, yorum istatistiğinde de görüldüğü üzere etkileşim oranında düşüş olmaya başlamıştır. Bu noktada şu yorumlamayı yapmak mümkündür. Sosyal medyanın

birleştirici, kamuoyu oluşturucu, eyleme y6neltici ve 6rg6tleyici etkisine rağmen, bazı kullanıcıların sosyal medyayı aracılıyarak sundukları mesaj içerikleri, bireyleri gerçek bir faaliyet alanı oluşturuktan daha çok edilgenleştirmektedir. Bu nedenledir ki birey sosyal medya 6zerinden paylaşmış olduğu iletilerle fikir belirttiği konu ya da durum ile m6teallik içtimai g6revlerini tamamladığını farz etmektedir. İlk duyum ile birlikte içtimai iletisini paylaşıp beğenisini sunan ya da yorum yapan kullanıcı toplumsal ya da bireysel g6rev tatminini sağlayarak kendisini durumdan soyutlamaktadır.

Sosyal medya kullanıcılarının klavye 6zerinden bulundukları ortamda istediği eleştiriye sunması, bir beğeni, yorum ya da paylaşım ihtimali için tatminini gerçekleştiren t6keticiler olması içinde bulunulan vaziyetin ciddiyetini ortaya koymaktadır (6nkal & G6nd6zli, 2015, s. 50). 6rneklemimizin etkileşim metriğinde analiz edilebileceği gibi beğeni niceliğinin yorum oranına kıyasla b6y6k bir fark yaratmasının nedenini şu şekilde açıklamak olasıdır. şiddetin fotoğrafını, videosunu, bahsi geçen ileti dizilerini beğenmek, bireyin içtimai g6revini gerçekleştirmek adına daha kolay ve pratik bir eylem iken, yorum yapmak için çaba harcamak, sosyal yaşamdan zaman harcayıp harekete geçmek, bir sonuç elde etmek için ses çıkarmak zahmetli ve g6 g6r6lmektedir. Ayrıca şiddet ediminin bir haftalık izlemi doğrultusunda sosyal medya kullanıcılarının olağan dışı hızlı haber, içerik t6ketimi de g6ze çarpmaktadır. Sosyal medya kullanıcıları için bir olgu hızla etkileşim alanı oluştururken aynı hızla değer yitimine maruz kalabilmektedir. Bu şiddet 6gelerinin gerçeğe dayanan orijinal halinden kurtularak farklı bir boyut kazandığını, alımlama seviyesinin değiştiğini ve peş peşe gelen pek çok içeriğin benzer nitelikte t6ketildiğini g6stermektedir. Sosyal medya kullanım bilinci oturmayan bireyler için, bu ve benzeri konularda yapılan paylaşımlar neticesinde kullanıcıların gerçek yaşam alanlarındaki sosyal faaliyetlerde etkin rol almayan, s6zde destek sağlayan ya da tepki g6steren bireyler olduğu ve her geçen g6n sayıların arttığı s6ylenebilmektedir.

3.2.2. Twitter Etkileşimlerine Dair S6ylem Analizi

Araştırmanın bu b6l6m6nde en çok etkileşim yaratan 5 Twitter paylaşımı pop6lerlik etkileşimi açısından analiz edilmekte ve bu etkileşime neden olan s6z konusu paylaşımların içerikleri s6ylem analizi y6ntemi ile 6z6mlenmektedir. Bu analiz yapılmadan 6nce araştırma kapsamına uygun s6ylem 6z6mleme şablonu oluşturulmuştur. Van Dijk'in s6ylem analizi y6ntemi Akg6l (2017) tarafından iletişim

alışmasına göre uyarlanmış ve Twitter ara yüzeyine uygulanmıştır. Akgl aracılığıyla düzenlenen çözümlene tablosu bu araştırmaya uyarlanarak düzenlenmiştir. Kullanılacak tablo aşağıdaki gibidir;

Tablo 2: Twitter zerine Söylem Analizi Tablosu

A. Makro Yapı	B. Mikro Yapı
1. Tematik Yapı	1. Sentaktik çözümlene
a. Kişi/hesap tanımı	a. Cümle yapılarının basit ya da karmaşık olması
b. Tweet, Takip edilen, Takipçiler	2. Bölgesel Uyum
2. şematik Yapı	a. Nedensel ilişki
a. Durumun tanımı	b. İşlevsel ilişki
1. Sonuçlar	c. Referansal ilişki
2. Ardalan Bilgisi (nceki olay da dahil olmak üzere)	3. Kelime Seçimleri (metafor, metonimi, yan anlam vb.)
3. Bağlam Bilgisi	4. Retorik
	a. Görsel/ Görseller
	b. İnanđırıcı bilgiler

Kaynak: (Akgl, 2017, s. 107-108)

Twitter platformunun maksimum 140 karakterli ileti paylaşılmasına olanak tanınmasına bağlı olarak bir mikro blog uygulaması olması, gönderilerin çoğunlukla tek bir cümle ile sunulmasına ya da kısa yapılar bulundurmasına neden olmaktadır. Bu nedenle van Dijk'ın çözümlemesinde yer alan makro yapı içerisindeki şematik çözümlene, mikro yapı analizine indirgenmiştir.

Emine Bulut cinayeti ilgili araştırmanın yürütüldüğü bir haftalık süre zarfında atılan tweetler arasında en çok etkileşim yaratan, konuşulan, tartışılan ve retweet edilen, beğeni, yorum ve paylaşım yüzdesi yüksek olan 5 tweet @HazalKaya110, @srkninci, @meral_aksener, @conjuring2019 ve @lordsinov kullanıcı isimli hesaplara aittir. Söylem çözümlemesi bu 5 hesabın aktarımları üzerine şekillenecek, makro yapı ve mikro yapı analizi yapılacaktır.

Örnek Analiz 1:

Tablo 3: @HazalKaya110 Hesabı ile İlgili Bilgiler

Rumuz	Hesap	Profil	Tweet sayısı	Takip Edilen	Takipçiler
#HazalKaya	@HazalKaya110	hazalkaya.com.tr	2.737 Tweet	441	950.800

Kaynak: <https://twitter.com/HazalKaya110> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2020).

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

23 Ağustos 2019 tarihinde olayın toplumsal olarak pik yaptığı sırada paylaşılan iletiler içerisinde şiddet edimine karşı sergilenen tutum, teamül ve aktarımlara eş olarak barındırdığı anlam bakımından en çok dikkat çeken, tartışılan ve konuşulan içeriklerden biri Türkiye'nin tanınmış oyuncularından biri olan Hazal Kaya'ya aittir. #EmineBulut hashtagi altında paylaşılan bu ileti 18.500 retweet, 180 alıntı tweet, 103.200 beğeni ve 1000'den fazla yorum alarak gündem belirleyici bir unsur olmuş, içerdiği nüanslar ile aile kavramına atıfta bulunması bazı kullanıcılar tarafından takdir edilirken bazı kullanıcılar tarafından eleştirilmiştir. Bu görüş farklılığı sebebiyle güncel yaşam alanlarında karşı karşıya gelinen ayrışmaların sosyal medyaya yansıma biçimine iyi bir örnek teşkil edebilecek bu gönderi, aynı zamanda sosyal medyada büyüyen çekişmenin tekrar içtimai yaşam alanlarına yansımaya sebep olan bir döngüyü ortaya çıkartabilecek mutena bir örnektir.



Şekil 6: İleti 1 ile İlgili Görsel

Kaynak: <https://twitter.com/HazalKaya110> (Erişim Tarihi: 19 Eylül 2020).

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Şiddet haberinin ve videosunun farklı şekillerde Twitter üzerinden yayıldığı göz önüne alındığında bu tweetin dolaylı yoldan sitemkar bir tavır ile belirli kanallara mesaj iletimi yaptığı görülmektedir. Suçlayıcı, emredici ve öfke içerikli bir anlatım mevcuttur.

Ardalan Bilgisi

Emine Bulut cinayeti ile müteallik ifadelerin aktarımı için çeşitli fikirlerini beyan etmek isteyen kullanıcıların bir araya gelmesi sonucu oluşturulan #EmineBulut hashtag bağlantısı iletinin ardalan bilgisini oluşturmaktadır. Gönderi sahibinin ülke tarafından tanınmış, popülaritesi yüksek biri olması aktardığı iletinin ulaşım kapsamını artırmıştır. Buna bağlı olarak iletisinde, toplum tarafından aile bütünlüğünün birey mutluluğundan önde tutulması, boşanmaların değersizleştirilmesi gibi görüşlere gönderme yaparak sert bir üslup kullanması sosyal medya kullanıcılarının dikkatini çekmiştir. İleti sahibinin tercih ettiği iletim biçimi aynı görüşe sahip bazı kullanıcılar tarafından destek alınırken bazı

kullanıcılar tarafından ise olumsuz karşılanmış ve tepki oluşturmuştur. Farklı düşünce yapısına sahip bireylerin atılan bu tweet üzerinde fikir beyanında bulunması, iletinin popülaritesini ve etkileşim alanını artırmıştır. Aynı zamanda etkileşim ağının yüksek olması nedeniyle konvansiyonel medya ve dijital medyada haber niteliği oluşturan bir gönderi olmuştur.

Bağlam Bilgisi

İletideki aile- insan, boşanma- kadın gibi kavramların yer aldığı karşılaştırmalı anlatım, toplum içerisinde farklı fikir beyanlarının olduğu konular üzerine bir gönderme yapmaktadır. Gönderici tarafından şiddet olgusunu desteklediğine inanılan kavramlar karşıt görüşe sahip bireylere aktarabilmek adına itham edici ve tartışmaya kapalı bir üslup kullanılmış ve doğru olduğu muhakeme edilen bir düşünce yapısı benimsetilmeye çalışılmıştır.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Paylaşım, net ifadeler kullanılarak noktalama işaretlerinin aktif kullanımı ile oluşturulmuştur. Cümle sonlarında kullanılan ünlem işareti kızgınlık belirtimi sunarak gönderinin etkileşim sağlanan kullanıcılar üzerinde çarpıcı bir etki oluşturması istenmiştir. 140 karakter ile tek bir metinde istenen mesajın toplu olarak sunulabilmesi adına cümle sonlarında aralık bırakılmadığı göze çarpmaktadır. Cümlelerin aktif çatıda oluşturulduğu ve kurallı bir sözcük dizisine sahip olduğu görülmektedir.

Bölgesel Uyum

İletide “Kutsal olan aile değil, insan yaşamıdır!” ifadesi ile aile birliği politikasının doğurduğu sonuçların şiddet edimine katkı sağladığı belirtilirken, “Erkek terörüne de erkek terörü denir, bunu tartışamayacak kadar çok kayıp verdik!” ifadesi ile ülkemizdeki kadına şiddet olaylarının yüksek oluşu ve çok sayıda şiddet içeriğine sahip oluşuna bağlı sabık şiddet olaylarına yönelik bir atıf yapma durumu söz konusudur. İleti sahibinin kurduğu cümlelerdeki nedensellik ilişkisine bakıldığında uygulanan politik yaklaşımlara ve içtimai cinsiyet rollerine karşı öfke duyduğu gözlemlenmektedir.

3. Kelime Seçimleri

Şiddet edimlerinden edinilen gözlem sonucu genel olarak fail tarafın erkek olmasına bağlı gönderide kullanılan “terör” kavramı bir cinse karşı yakıştırma yapıldığını ortaya koymaktadır. Terörizmin dili, dini ya da kimliği olmasa da gönderi sahibinin kapsam alanına giren “erkek terörü” iletimi ve “boğulun” ifade biçimi şiddet olgusundaki yerine asılı olarak nefret oluşumunu destekler niteliktedir.

Retorik

Göndericinin iletisinde, tepki gösterdiği konu, durum ve kavramlara karşı kesin bir tutum sergilemesi iletinin etkileşime girdiği kullanıcılar üzerinde etki alanı oluşturma potansiyelini yükseltmektedir. Kullanılan cümle dizileri ile birlikte ileti sahibinin göstermiş olduğu tepki net ve daha kolay anlaşılır hale gelmiştir. İleti sahibinin şiddet edimine verdiği reaksiyonu genel yargılarla sunması yalnızca şiddet failine değil, bu duruma sebebiyet verdiği düşünülen pek çok kanala karşı öfke ve kızgınlık duyduğunu göstermektedir.

Örnek Analiz 2.

Tablo 4: @srkninci Hesabı ile İlgili Bilgiler

Rumuz	Hesap	Profil	Tweet sayısı	Takip Edilen	Takipçiler
#Serkanİnci	@srkninci	Entrepreneur & Doctorant - http://Teachmas.com /http://KodLoca.com	58.000	1.123	216.100

Kaynak: <https://twitter.com/srkninci/status/1164707232325537792> (Erişim Tarihi:19.09.2020).

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

2009 yılının aralık ayında inci sözlüğü kuran Serkan İnci, bu sözlük ve incicaps oluşumu sayesinde Türkiye’de sosyal mecra anlamında atılımları olan biridir. Cinayet videosunun yayılımı ve sosyal medyada yankı uyandırması üzerine #EmineBulut hashtagi kapsamında peş peşe attığı tweetler ile şiddet gündeminin dışında en çok konuşulan isimlerden biri olmuştur. İleti sahibinin konu ile müteallik ilk paylaşımı ile 4,817 retweet, 362 alıntı tweet, 2,540 beğeni ve 3,200’den fazla yorum alarak gündem dışında bir etki ve tartışma düzeyi oluşturduğu görülmektedir.



Şekil 7: İleti 2 ile İlgili Görsel

Kaynak: <https://twitter.com/srkninci/status/1164707232325537792> (Erişim Tarihi:19.09.2020).

İletiminde çelişkili ifade yapıları bulunan İnci, kullanıcılar tarafından anlattığı düşünce yapısı ve üslup nedeni ile eleştirilmiştir. Aldığı eleştirilere karşılık birden fazla tweet atmış ve düşünce yapısını destekler nitelikte bir de video yayınlamıştır. Attığı iletilerden bazıları sırası ile aşağıda verilmiştir.

- “Emine Bulut cinayeti facia gerçekten. İnsanlık dışı. Allah aşkına ailelerin dengelerini bozmaktan vaz geçin. Boşanmalardan dolayı babalara her türlü zulmü hak gören mahkemelerin nasıl bir bela yarattığını, aile babalarını nasıl insanlıktan çıkardığını görmeye çalışın.

- *Bir insan her şeyini kaybettikten sonra, her şeyi yapmaya hazırdır. Can da alır, can da verir, katliam da yapar. Mevcut hukuksal altyapı, erkeklerin elini resmi olarak bağlıyor. Yıllarca ailesinin sorumluluğunu taşıyan, hayatını veren adamlar bir mahkeme kağıdı ile yok oluyor.*
- *Maaşına el konuluyor. Evine, barkına, birikimlerine el konuluyor. Çocuklarına el konuluyor. Uzaklaştırma ile yıllardır yaşadığı mahallesine girmesi dahi engelleniyor. Bu durumda her şeyini kaybeden adamın aklına her türlü radikal eylem geliyor. Katliamlar, facialar böyle işleniyor."*

Gönderi sahibi tarafından aktarımı yapılan iletiler incelendiğinde onur, haysiyet, namus, erklik, saygı görme gibi şiddeti yücelten, kuralları kendi belirleyen kavramların varlığı göze çarpmaktadır. Nitekim toplumumuzda “erkekliğe laf söyletmemek”, “şeref ve saygınlığı ayaklar altına almak” gibi yaygın söylemlerin temelinde kültürümüz tarafından bu olgulara yönelik yüceltilmiş anlamların var olması yatmaktadır (Kurşun, 2017, s. 21). Bahsi geçen değer yargılarını öncelikli görenler adına yapılmış bir yorumlama şeklinin var olması nedeniyle ileti sahibinin şiddeti meşrulaştırıcı bir anlatım sunduğunu söylemek mümkündür.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderim dili konu ile ilgili bir taraf oluşturulduğunu ve yandaşı olunan yapıya dair açıklama güdülerek kurulan cümle dizilerini göstermektedir. İlk ileti değerlendirildiğinde cümle yapıları arasında tezat bir içerik konstrüksiyonu olduğu görülmektedir. Bu unsurlar kapsamında yapılan şiddet edimini normalleştirici, yok sayıcı öğelerin varlığı ön plana çıkmaktadır.

Ardalan Bilgisi

23 Ağustos 2019’da şiddet olayının Trend Topic/Popüler Gündem listesinde 1. Sırada yer alması ile #EmineBulut, #ölmekistemiyorum ve #eminebuluticinadalet başlıkları kullanıcıların en çok yoğunlaştığı içerik kapsamı haline gelmiştir. Bu başlıklar altında konuşulan şiddet gündemi içerisinde Serkan İnci’nin atmış olduğu ilk tweet 3200’den fazla yorum alarak kullanıcılar tarafından tartışma yaratan önemli bir etkileşim alanı oluşturmuştur. İleti içerisinde aile dengesinin bozulmasında hukuk sisteminin payının

olduğu belirtilmesiyle boşanmalara bağlı yaşanan sorunsalların empati kurularak yumuşatılmaya çalışılması, pek çok kesim tarafından şiddeti meşru kılan ve kayıtsızlaştıran bir dil oluşturduğu gerekçesiyle tepki almıştır. Gelen eleştirilere cevap vermek adına art arda ileti paylaşan gönderici, “*Bir insan her şeyini kaybettikten sonra, her şeyi yapmaya hazırdır. Can da alır, can da verir, katliam da yapar.*” gibi birçok söylem ile fikir beyanını belirtmiş ve anlatı biçimini gerekçelendirme sunarak desteklemeye çalışmıştır. İleti sahibinin her paylaşımı kullanıcılar arasında daha çok gündem oluşturmaya sebep olmuş ve konvansiyonel medya da dahil olmak üzere birçok mecra da haber değeri taşımıştır. Ayrıca bazı sivil toplum kuruluşları tarafından iletilerinde şiddeti haklılaştırmaya çalıştığına dair ibarelerin yer aldığı belirtilerek hakkında suç duyurusunda bulunulmuş ve Twitter sayfasının engellenmesi ya da kapatılması istenmiştir.

Bağlam Bilgisi

Şiddeti bir aracı olarak kullanan ileti dizininde faile karşı empatik bir teamül gösterilmekte ve şiddetin bazı koşullar çerçevesinde kabul edilebilir bir yöntem olarak şekillendirilmesine olanak tanıdığı belirtilmektedir. Yapılan gerekçelendirmeler ile sağduyu oluşturulmaya çalışılsa da şiddet olgusuna potansiyel sağlayan ve toplumsal ayrışmayı alevlendiren bir aktarım görülmektedir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

İleti sahibi tarafından verilmek istenen mesajın tek bir tweete sığdırılmaması ve birden fazla ileti paylaşımı yapılması nihayetinde imla kurallarına uygun, açık ve net ifade biçiminin kullanıldığı görülmektedir. Yalnızca ilk iletideki yüklem hatalı yazıldığı gözlemlenmiştir. Noktalama işaretlerine dikkat edilerek, kurallı bir cümle yapısı oluşturulmuştur.

Bölgesel Uyum

İletiler bütününe bakıldığında cümleler arasında nedensel bir ilişki ortaya çıkmaktadır. İleti sahibinin kanaatine göre kurulan neden sonuç ilişkisi bağlamında aile balansının bozulmasına karşın hukuksal alt yapının getirileri, boşanma ile sonuçları arasındaki

çatışma gibi aktarımların şiddet olgusuna katkı sağlayan, olağan bir durum haline gelmesine yol açan bir yapı sunduğu ifade edilmektedir. Ancak ilk ileti üzerinden değerlendirme yapılacak olursa nedensellikten ziyade söylem çatışmasının varlığı gözlemlenmektedir. Şiddete karşı insanlık dışı, facia benzetimi yaparak onaylamama tavrına müteakip yapılan şiddet ediminin olumlanması ve anlamlandırma çağrısının yapılması çelişkili, tezat bir sunum ortaya koymaktadır.

3. Kelime Seçimleri

İletide yer alan kelime seçimleri doğrudan anlatılmak istenen içeriğe yöneliktir. Deyim kullanımı, aktif cümle yapısı ile gerekçelendirmeli bir anlatım sunan ileti , amacını aktarmaya yönelik kelimelerin seçimi ile oluşturulmuştur. Faile ve yaşadığı duruma karşı sağduyu oluşturmayı amaçlayan ileti dizisinde eylemi gerçekleştiren tarafa karşı nefret söyleminin önüne geçmek adına durum ile müteallik kelime grupları kullanılmıştır.

Retorik

Konu ile ilgili genel bir çıkarsamada bulunmak gerekirse sosyal medyanın denetim kontrolsüzlüğü açısından değerlendirildiğinde kullanılan ifadelerin bazı bireyler açısından kine, düşmanlığa yöneltici ve suça teşvik edici bir yapı oluşturabileceğini söylemek mümkündür. “*Her şeyini kaybeden adamın aklına her türlü radikal eylem gelir*”, “*Katliam yapar*”, “*Can alır*” gibi çıkarımlar şiddetin bir çözüm aracı olarak görülmesine yol açmakta ve toplum tarafından meşru birer davranış biçimi olarak kabul görmesine neden olmaktadır. Kültür ya da alt kültür içerisinde nesilden nesile aktarılan, gereklilik ve yaşam standardı olarak belirlenen bu tarz yaklaşımlar toplumlardaki şiddet içeriğini çoğaltarak olağan bir duruma dönüştürmektedir.

Örnek Analiz 3.

Tablo 5: @meral_aksener Hesabı ile İlgili Bilgiler

Rumuz	Hesap	Profil	Tweet sayısı	Takip Edilen	Takipçiler
#MeralAkşener	@meral_aksener	@iyiparti Genel Başkanı	11.900 Tweet	1.120	4.4 Mn.

Kaynak: https://twitter.com/meral_aksener (Erişim Tarihi:19.09.2020).

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

İyi Parti Genel Başkanı olan Meral Akşener, sosyal medya hesabını genel itibari ile kitlesine ulaşmak, savunduğu ideayı korumak ve siyasi içerikli paylaşımlar yapmak adına kullanmaktadır. Aşağıdaki gönderide de yaşanan şiddet edimine politik duruşu üzerinden cevap verdiği görülmektedir. 2018 cumhurbaşkanlığı adaylığı sebebi ile Liderler Fox'ta isimli program dahilinde şiddet ve kadın bedeni ile müteallik iktidar tarafından güdülen siyasi yaklaşımların eleştirisini yaptığı video içeriğini iletisine ek olarak paylaşması, yıllar geçse de düşünce yapısını desteklediğini ve diğer politik duruşa karşı itham edici bir tavır takındığını göstermektedir.

Şiddet edimine bağlı olarak gerçekleşen kullanıcı etkileşimi sonucunda 22,800 retweet, 1.017 alıntı tweet ve 1.700'den fazla yorum alan bu paylaşımın olay ile bağlantılı olarak gündem belirleyici bir yapısının olduğu gözlemlenmiştir. İletiyi desteklemek adına gönderi ile birlikte paylaşılan ve 1.400.000 görüntüleme alan video, kısa sürede yaşanan olay kapsamında kullanıcılar tarafından belirli konulara dikkat çekilebilmek için paylaşılmış ve cinayet bahsi ile ilgili akışa pek çok kez girmiştir. Bunun yanı sıra farklı görüşe mensup bireyler ise ileti sahibinin insani bir olayı politik bir araç olarak kullandığını belirterek eleştirel bir yaklaşım getirmiştir.



Şekil 8: İleti 3 ile İlgili Görsel

Kaynak: https://twitter.com/meral_aksener/status/1164847464421216256 (Erişim Tarihi:19.09.2020).

Bu gönderi, siyasi kimliğe sahip bir sosyal medya kullanıcısının diğer kullanıcılar ile etkileşimini, iletişim biçimini görebilmek adına iyi bir örnek sunmaktadır.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

İletinin dil yapısı oluşturulurken tepki gösterilen video içeriğinde kullanılan dil konstrüksiyonuna benzer bir tavır sergilenmiştir. Bunun nedeni gündemde olan şiddet

olgusuna karşı ciddi bir duruş sergileme istediği olarak belirtilebilir. İletinin video ve yazım dilindeki denklige bağılı geliştirilen sert üslup farklı görüşler arasında gerginlik oluşturabilecek boyuttur.

Ardalan Bilgisi

İletinin ardaan bilgisi video içeriğinde kendini göstermektedir. Cumhurbaşkanlığı seçimi öncesi adaylığı olan gönderi sahibi, katıldığı program vasıtası ile karşı görüşe sahip olduğu partiye ve partiye mensup aktif rol alan bireylerin tutum, teamül ve söylemlerine karşı görüşünü ve izlenimlerini beyan etmiştir. Bir yıl sonra şiddet edimlerinin ülke çapında genişlemesine bağılı olduğu düşünülerek videoyu kendisi paylaşmış ve iletisi ile güdülen siyasi yapının bir sonucu olarak bu durumlara gelindiğini belirtmiştir. 2000’den fazla yorum alan ileti zıt fikirlere sahip birçok Twitter kullanıcısını ileti altında toplamış ve bir tartışma alanı oluşturmuştur. Bu anlamda ileti içeriğinin kullanıcılar üzerinde bir ayırmaya yol açtığını ve yorumlar bazında asıl konu ekseninden uzaklaşıldığını söylemek mümkündür.

Bağlam Bilgisi

Gönderinin bağlam bilgisi incelendiğinde iktidar aracılığıyla yürütülen politik süreçler yargılanmakta ve farklı görüşler tarafından sarf edilen ifadeler vurgulanmaktadır. İletiyeye göre yönetsel anlamının yanında bu süreçteki olumsuz tüm unsurların sebebi yapılandırılan zihniyettir. Gönderi suçlayıcı ifadelerin örneklendirilmesi ile oluşturulmuştur.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

İleti son cümleinin kurallı bir yapı sunması dışında devrik bir iletim biçimi ortaya koymaktadır. Cümlelerin diğeri bir özelliği ise aktif yapıda olmalarıdır.

Bölgesel Uyum

İleti sahibinin yapmış olduğu paylaşımında video içeriğindeki tüm söylemlerini desteklediği göze çarpmaktadır. Video içerisinde tartışmacı bir anlatım güdülmesine bağılı olarak kişinin amacının; ulaşabildiği kitleye karşı bir yargıyı, bir düşünceyi ya da öneriyi

çürütme ya da değiştirmeye yönelik bir düşüncenin geliştirebilmesi ve daha etkili kılınması adına pek çok örneklendirme yapılması ileti bütününde bir nedensel ilişkinin kurulmasını sağlamaktadır.

Kelime Seçimleri

İletide yer alan kelimelerin yargılayıcı ve itham edici bir içerikte olması gönderinin kapsamını nefret edimine yaklaştırmaktadır. “Ahlaksızlık” ve “zihniyet çarpıtımı” gibi kavramların kullanımı karşı tarafı rahatsız edici bir kapsam oluşturabileceğinden iletinin tezat grupları karşı karşıya getirme potansiyeline sahip olduğunu belirtmek doğru olacaktır.

Retorik

İletide yer alan ifadelerin politik değer taşıması gönderinin alt metninin içini doldurmaktadır. “Kadın”, “şiddet” konularında iktidarın siyasi süreçlerine karşı suçlayıcı ve ayrıştırıcı bir yaklaşım geliştirilerek Emine Bulut cinayetine yaklaşılmaması siyasal iletişimin sosyal medyaya yansıma biçimini ortaya koymaktadır. İleti içerisinde “*Takipte olacağız*” mesajının verilmesi bu gündem ekseninde iktidar- muhalefet fikir çatışmasının sosyal medyadaki bir izdüşümü olarak yorumlanabilmektedir. Ayrıca bu ifade, aynı görüşe mensup sosyal medya kullanıcılarına karşı açıklayıcı bir anlatım sunması nedeni ile etkili bir etkileşim aracı oluşturabilmektedir. Düz anlamsal değerlendirme yapıldığında eleştirel bir yaklaşımın ve itham ediciliğin yüksek oranda hakim olması kimi görüş yapısına göre takdir edilesi bir anlatım sunabilmekte iken kimi görüş yapısına göre ise tahrik edici ve nefret odaklı bir iletişim yolu olabilmektedir.

Örnek Analiz 4.

Tablo 6: @conjuring2019 Hesabı ile İlgili Bilgiler

Rumuz	Hesap	Profil	Tweet sayısı	Takip Edilen	Takipçiler
#MissBee #MissErdoğan	@conjuring2019	-	-	-	-
Hesap askıya alındığı için güncel bilgiler mevcut değildir.					

Kaynak: <https://twitter.com/atavrattroll/status/1164693061416472578> (Erişim Tarihi: 19.09.2020).

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Şiddet edimi ile ilgili kışkırtıcı, eylemi meşrulaştırıcı içerikler paylaşan ve sosyal medya kullanıcıları tarafından iletileri sebebiyle tepki alan @conjuring hesabının, şiddet faili Fedai Varan'ın kuzeni olduğu ve Kırıkkale Üniversitesi'nde Öğretim Üyesi olarak görev yaptığı söylemleri mevcuttur. Ancak #MissBee, #MissErdoğan gibi rumuzlar kullanan gönderi sahibinin hüviyetini açık etmemesi nedeniyle gerçek kimliği doğrulanamamıştır.



Şekil 9: İleti 4 ile İlgili Görsel

Kaynak: <https://twitter.com/atavrattroll/status/1164693061416472578> (Erişim Tarihi: 19.09.2020).

Bu durum sosyal medya kullanıcılarını ikiye bölmüş bazıları hesap sahibini failin kuzeni olarak adletmeye devam etmiş, bazıları ise etkileşim almak adına dikkat çekici paylaşımlarda bulunan etiketi belirsiz bir kullanıcı olarak görmüştür. Her iki durumda da gönderi sahibi, ilettiği mesajlar doğrultusunda olumsuz yorum almış ve belirli mercilere şikayet edilmiştir.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

Gönderinin öncelikli olarak Emine Bulut'a sonrasında ise tepki gösteren bireylere karşı hakaret ve tehdit unsuru içerdiği görülmektedir. Açık bir şekilde şiddeti meşru görmesine ve suç teşkil etmesine bağlı olarak kışkırtıcı ifadelerde bulunulması iletiyi sorunlu bir konstrüksiyona büründürmektedir.

Ardalan Bilgisi

@conjuring2019 hesabı Twitter'da öncü sayfalardan ya da kişilerden biri olmamasına rağmen Emine Bulut cinayeti ile ilgili yapmış olduğu paylaşımlar neticesinde pek çok sosyal medya kullanıcısının dikkatini çekmiş ve kullanıcılar tarafından tartışma yaratan,

tepki alan önemli bir etkileşim alanı oluşturmuştur. İletilerin beğeni sayısının düşük olmasına karşın gönderi sahibinin, aldığı kesif negatif dönüşlere retweet atarak tahrik edici teamül sergilemesi ve bazı yorumlara “*HEPİNİZİN BOĞAZINI KESERİM*” ya da “*evet potansiyel katilim*” gibi tehdit edici ve kışkırtıcı yanıtlar vermesine bağlı olarak şiddete meyilli davranması, kullanıcılar arasında daha çok gündem oluşturmaya ve tepki düzeyi yüksek pek çok kullanıcının örgütlenmesine neden olmuştur. İfade biçimi ve beyan edilen fikir düzlemi nedeniyle “Bu Nasıl Zihniyet” / “Kan Donduran Yorumlar” şeklinde birçok mecrada haberlere konu olmuştur. Sosyal medya kullanıcıları tarafından iletilerinde şiddeti meşrulaştırmaya dair ve şiddet meyiline yönelik hakaret, tahrik ve tehdit içeren ibarelerin yer aldığı belirtilerek Twitter aracılığıyla Emniyet Genel Müdürlüğüne/ @EmniyetGM şikayet edilmiştir. Buna bağlı olarak @conjuring hesabı 24 Ağustos 2019 tarihinde askıya alınmıştır.

Bağlam Bilgisi

İleti sahibi, yaşanan şiddet ediminin sorumlusu olarak Emine Bulut’u görmekte ve suçlayıcı bir dil kullanmaktadır. Bu nedenle gönderi sahibi kurban ve şiddet edimini eleştiren kesime karşı öfke duymaktadır. Bu nefret söylemini ise küfür ve argo kelimelerle ortaya koymaktadır.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

Şekil 9.’da görüleceği üzere ilk iki ileti eksilteli ve devrik yapıdadır. Paylaşılan ileti dizisinin tamamına bakıldığında ise büyük harf kullanımının ve nokta işaretinin aktif olarak kullanıldığı ve bunun tepki gösteren diğer bireyleri tahrik etmek, baskılamak, bağırarak ve azarlamak adına tercih edildiği görülmektedir.

Bölgesel Uyum

İleti dizisinde dil bilgisi kurallarına uyulmadığı ve cümle yapısı düzgün kurulmadığı için anlam bütünlüğü bulunmamaktadır. Herhangi bir neden sonuç ilişkisine rastlanmamakla birlikte yalnızca hakaret ve kışkırtmak için mesajlar iletimi yapıldığı görülmektedir. İleti sahibinin insanların ciddi bir konu üzerinde tartıştıkları çevrimiçi grupları amacından saptırmak maksadıyla etkileşimde bulunduğu düşünülmektedir.

Kelime Seçimleri

Gönderide kullanılan kelimeler, şiddete maruz kalan kişiyi aşağılamaya ve şiddeti hak görmeye yöneliktir. Tepki gösteren bireylere karşı da gözdağı içeren ileti dizisi, küfürlü ifadelerin kullanılması ile şiddeti meşru kılan, tahrik edici ve nefret içerici unsurlar barındırmaktadır.

Retorik

Yeni medya ve kişilerin yarattığı sanal kimlikler ile gerçek kimlikler arasındaki farklılığın bir görüngesi olan bu örnek, hüviyet belirsizliği ile ifade özgürlüğünün arkasına sığınarak bir söylem ve sosyal temaslar alanı oluşturmuştur. İleti dizisinin öfke, tahrik ve hakaret düzeyinin yüksek olması, gönderi hedefinde bulunan kişi ya da grupların küfür ve argo ifadelere maruz kalması karşılıklı nefret söyleminin oluşmasına yol açmaktadır. Ayrıca ileti sahibinin aldığı olumsuz mesajlara “*HEPİNİZİN BOĞAZINI KESERİM*” ya da “*evet potansiyel katilim*” gibi gözdağı veren ve tahrik edici yanıtlar vermesi kısıtsızlaştırma teorisinin bir göstergesi olarak gösterilebilir. Kısıtsızlaştırma teorisi, şiddet barındıran medya içeriklerinin bireylerde bir diğer birey ya da gruba karşı agresif tutum sergileme potansiyeline dair “engel olma” dürtüsünü bastıramamakta ve bireyi şiddete karşı kayıtsızlaştırmaktadır. Şiddet ediminin medyadaki temsiliyle aktarılan saldırganlık davranışı sosyal yaşam alanlarında yerini bulmakta ve zamanı geldiğinde gün yüzüne çıkmaktadır. İleti dizisinde kullanılan dil ve ifade biçimi bu teoremi destekler niteliktedir.

Örnek Analiz 5.

Tablo 7: @lordsinov Hesabı ile İlgili Bilgiler

Rumuz	Hesap	Profil	Tweet sayısı	Takip Edilen	Takipçiler
#ConSinov	@lordsinov	Kendi kendine öğrenmeyi öğrenen, ortalama bir Türk, ciddi, değişik. iletişim onuncukoyluu@hotmail.com, Destek: http://patreon.com/consinov	59,200	584	534,200

Kaynak: <https://twitter.com/lordsinov> (Erişim Tarihi: 19.09.2020).

A. Makro Yapı

1. Tematik Yapı

Game Of Thrones dizisinin başrol karakterinin ismini nickname olarak kullanan ve isme esprili bir yaklaşım sergileyen hesap sahibinin, oluşturduğu sanal kimlik ile diğer kullanıcılarla etkileşim oranının yüksek olduğu ve Twitter’da popüler bir sayfa olduğu görülmektedir. Emine Bulut cinayeti ile müteallik ileti yapısını, sosyal medyada yayılan cinayet videosundan bir görüntünün sansürlenmiş hali ile desteklemiştir.



Şekil 10: İleti 5 ile İlgili Görsel

Kaynak: <https://twitter.com/lordsinov/status/1164772471246974976> (Erişim Tarihi:19.09.2020).

İleti konstrüksiyonunda kurduğu anlam bütünlüğü ile gönderinin 3.298 retweet, 167 alıntı tweet, 15.300 beğeni ve 3,000’den fazla yorum alması, şiddet edimi ile ilgili öne çıkan paylaşımlardan biri olmasını sağlamıştır.

2. Şematik Yapı

Gönderinin Anlatım Dili

İleti sahibi, tek bir ileti içeriğinde iki farklı mesaj düzeyini bulundurmaktadır. İlk düzlemde olay kapsamının detaylarını açıklarken ikinci düzlemde şiddete karşı genel bir yaklaşım sergileyerek edimi toplumsal ve bireysel açıdan değerlendirmiştir.

Ardalan Bilgisi

İletinin ardalan bilgisinde, mesaj iletimi ve video içeriğindeki durum bağlantısı yer almaktadır. İleti yapısında, cinayet videosu yerine olay anına ait sansürlü bir fotoğrafın kullanılması ve ileti dizisinde video içeriğinin tek tek açıklanması etkileşime girilecek bireylere karşı aktarılan şiddet ediminin dozunu hafifletebilmek adına yapıldığı söylenebilmektedir. Ayrıca şiddet olgusuna karşı genel olarak ülkedeki hukuk ve güvenlik yapısının, adalet anlayışının ve içtimai düzenin önleyici olmamasının ve o ana şahitlik eden bireylerin şiddet edimine kayıtsız kalmasının, şiddetin temelini oluşturduğu aktarılmakta ve suçlama genel bir kesime yöneltilmektedir.

Bağlam Bilgisi

İletinin ifade biçimine bakıldığında, gönderi sahibinin gerçekleşen şiddet edimini, şiddet sorunsalının temel yapısı üzerinden ele aldığı görülmektedir. Bu açıklama biçimi ile tepki gösterdiği şiddete karşı kapsamlı bir sorgu alanı oluşturmuş ve sessiz kalan ya da müdahil olmayan her yapının / bireyin bu edimde payı olduğunu belirtmiştir.

B. Mikro Yapı

Sentaktik Çözümleme

İleti dizisinin ilk bölümünde şiddet edimi ile ilgili bilgilendirme yapılması nedeniyle açıklayıcı anlatım sunduğu görülmektedir. İkinci bölümde ise olumsuz koşul belirtimi yapılarak sorgulayıcı ifade biçiminin aktif cümle yapıları ile kurulduğu seçilmektedir.

Bölgesel Uyum

İletide oluşturulan cümle yapıları ile şiddet sorunsalına nedensellik boyutu ile yaklaşmaktadır. İleti içerisinde içtimai, ideolojik ya da bireysel açıdan şiddet varlığının sorgulanması ve oluşan olumsuzluk ile bağlantılanması bunun bir göstergesidir.

Kelime Seçimleri

İletide açık, net ve tane tane anlatım sağlayabilmek adına düz anlam ifade eden kelimelerin seçilmesine dikkat edilmiştir. İletilmek istenen mesaj, her sosyal medya kullanıcısının anlayabileceği kelimelerin kullanılmasıyla oluşturulmuştur.

Retorik

Gönderi tamamen paylaşılan ve hızlı bir şekilde yayılan şiddet videosu üzerinden oluşturulmuştur. Gerçekleşen olaya bağlı olarak şiddet olgusuna karşı toplumun temel yapı taşları olan hukuk, adalet, emniyet ve kültür bağı aracılığıyla yaklaşım ve şiddet ile bu kavramlar arasında negatif sonuç oluşturan bir bağlantı düzeyi kurulmuştur. Bir olay ya da olgunun şiddet olarak kabul görmesi yahut meşru sayılmasının bu kavramların konumlandırılma şekline bağlı olması, bireyleri ülkemizde yaşanan şiddet kritiklerinin belirleyici unsurlarını sorgulamaya itmektedir. Bu nedenle ileti dizisinde, toplumsal ya da bireysel kayıtsız kalınan, duyarsızlaşan, görmezden gelinen her şiddet ediminde genel bir kesimin rolünün olduğu vurgulanmaktadır.

3.2.3. Cinayet Videosunun Göstergelim Açısından İncelenmesi

Araştırmanın bu bölümünde ise Roland Barthes'in göstergebilim açılımına bağlı kalınarak cinayet videosunun görünür anlamlarının dışında taşıdığı alt metinleri analiz etmek amaçlanmıştır. Çözümlemenin anlamlandırılabilmesi açısından Roland Barthes'in göstergebilim yaklaşımı "Ekler" bölümünde detaylı olarak açıklanmıştır. Aktarılan bilgiler ışığında gerçek bir şiddet edimini göstergebilim yaklaşımı ile çözümlemek, toplumsal, tinsel ya da ideolojik açıdan oluşturulan iletişim mekanizmalarımızın, şiddet kapsamımızın hangi anlamları barındırdığı ve ilettiği mazmunlaştırılacaktır.

18 Ağustos 2019 tarihinde gerçekleşen Emine Bulut cinayeti, 23 Ağustos 2019 tarihinde cinayet anına dair videonun paylaşılması ile bilinir hale gelmiştir. 0.08 saniyelik, birden fazla şiddet ögesinin bir arada bulunduğu video içeriğinin sosyal medyada paylaşımı ile birlikte geniş bir etkileşim alanı oluşmuş ve özellikle sosyal medya kullanıcıları üzerinde büyük etki yaratmıştır. Bu şiddet ediminin sosyal medyada aktarılan diğer şiddet öğelerine göre bir yönü ile farklılık gösterdiği gözlemlenmiştir. Şiddetin video ile kayda alınmasına bağlı olarak Türkiye'de bu şekilde bir şiddet anının ilk kez görüntülenmiş olması ve sosyal medya aracılığı ile hızlı bir aksiyon kazanıp yayılmış olması, bu şiddet edimine dolaylı olarak izleyici ve kullanıcılarında tanıklık etmesine sebebiyet vermiştir.

Bu perspektiften değerlendirildiğinde konunun hassasiyeti, etkileşim düzeyi araştırmanın geçerlik ve güvenirliği açısından büyük önem arz etmektedir. Bu nedenle videonun taşıdığı alt metinleri göstergebilim üzerinden analiz etmek; birey, toplum, şiddet ve sosyal medya bağının anlamlandırılması açısından mutena bir araçtır.

Gerçek şiddet ediminin anlatısal ve teknik düzleminden bahsederek analize başlamak, video içeriğinin daha net algılanabilmesi açısından önemlidir.

Tablo 8: Şiddet Edimine Ait Anlatısal ve Teknik Göstergeler

	Anlatısal Göstergeler			Teknik Göstergeler	
Gösterge	Kişi	Zaman	Mekan	Renk	Biçim
Gösteren	Boğazından bıçaklanmış bir kadının kızının yanında yaşam mücadelesi vermesi	18 Ağustos 2019	Kırıkkale’de bir kafe	Kırmızı, Beyaz	Ölmek istemediğini haykıran kadın ve annesini kurtarmaya çalışan kız çocuğu
Gösterilen	Şiddete uğramış bir kadın / Yardımcı olmayan bir topluluk	18 Ağustos 2019	Kırıkkale’de bir kafe	Şiddet, Kan, Vahşet, Çaresizlik ve Ölüm	Duyarsızlaşmış bir toplumun yardım etmek yerine şiddet edimine seyirci kalması

Kaynak: (Barkın & Özkartal, 2018, s. 171).

Düz Anlam Çözümlemesi: Dizisel inceleme yapıldığında videoda ilk gözlenen, Kırıkkale’de eski eşi tarafından bir kafede şiddete uğrayan ve boğazı kesilen ağır yaralı bir kadının, kızının yanında yaşam mücadelesi vermesidir. Emine Bulut’un boğazının tutarak “Ölmek istemiyorum!” deyişi ve kızının “Anne ne olur ölme!” şeklindeki haykırışı video içeriğinin en belirgin görüngelerini oluşturmaktadır. İlk izlemde şiddet

türünün zarar ve yıkımlarının görünürlüğünün yüksek olması ve yaşamsal döngüde sıkça karşılaşılmaması sebebiyle alıcı üzerinde net olarak fiziksel şiddet alımlamasının yapılmasına neden olmaktadır. Şiddete maruz kalan bireyin bedensel bütünlüğüne yönelik sert ve acı verici edimler barındıran video içeriğinde fiziksel şiddet eylemi uygulanarak, kurbanda yaralayıcı ve sonrasında ölümle sonuçlanan bir edim olduğu görülmektedir.

Yan Anlam Çözümlemesi: İçerikte ilk alımlanan fiziksel şiddet kodlarıdır. Ancak video içeriği birden fazla şiddet ögesini içerisinde barındırmaktadır. Şiddetin hedefi ve en büyük hasar alanı Emine Bulut olarak görünse de kızının bu şiddet örüntüsüne şahit olması, babası tarafından annesine uygulanan aleni saldırıya tanıklık etmesi ve olay anında bulunan kişilerden yardım görememesi psikolojik şiddetin varlığını ortaya koymaktadır. Bu şiddet türüne ait kodlar; videoda zihinsel, duygusal ve ruhsal açıdan zarar veren söz, tavır ve teamülleri içermektedir. Fiziksel şiddette olduğu gibi somut, ispatlanabilir etkilerinin olmaması, belirli bir farkındalık sonrası algılanabilecek olması sebebi ile psikolojik şiddet ‘olağan’ görülen bir içtimai yapı ile karşılaşmaktadır.

Ayrıca, şiddet edimi esnasında ortamda bulunan diğer bireylerin yardım etmek ya da müdahalede bulunmak yerine seyirci kalması ve genç bir bireyin olay anını görüntülenmesi; olumsuz, önleyici bir uyarana karşı bireylerin daha az güdülendiğini ve gerçek yaşam sahnesinde de şiddet ile ilişkili reaksiyon düzeyinin düşük olduğunu göstermektedir. Şiddet ediminin yüksek olduğu video içeriğinde bulunan durum, teamül ya da olayların nesnelleştirilmesi, travma oluşturacak nitelikteki görselleştirmelerin sunulması, şiddete karşı toplumun duyarsızlığının ve kayıtsız oluşunun temsilidir.

Mit Düzeyi: Somut ve soyut anlamda net algılama düzeyi oluşturan ilk düzlem, güçlü tarafın, güçsüz olanın vücut tamamıyetine zarar veren acılı, sert ve dışarıdan gelen fiili bir eylem uygulamasıdır. Sorunların şiddet kullanılarak çözümünü öngören değerlerin revaçta olduğu bölgelerde şiddet alt-kültürünün var olduğunu ileri sürmek ve şiddet pratiklerinin temelinde bir kültürel yapıyı görmek mümkündür. Bu kültür aynı zamanda kişiler arası sorunların çözümünde bireyleri şiddet kullanmaya yöneltmekte veya teşvik etmektedir. Türkiye genel kültür ve alt kültür yapılanmasına baktığımızda da onur, haysiyet, namus, erklik, töre, saygı görme gibi şiddeti yücelten, kuralları kendi belirleyen kavramların varlığı göze çarpmaktadır. Nitekim toplumumuzda “din ve namusu için

yaşamak”, “erkekliğe laf söyletmemek”, “şeref ve saygınlığı ayaklar altına almak” gibi yaygın söylemlerin temelinde kültürümüz tarafından bu olgulara yönelik yüceltilmiş anlamları bulunmaktadır (Kurşun, 2017, s. 21). Bahsi geçen değer yargılarını ayakta tutabilmek ve benliğini kanıtlamak için kişi şiddete başvurmakta ve şiddeti meşrulaştırmaktadır. İş bu örneklemimizde de şiddet edimi alt metninde bu yapısalılığı görmek olasıdır.

Bir diğer düzlem ise, olay anında kişilerin bilgisi dışında veya onayı olmadan videosunun çekilmesi ile başlayan ve sonrasında sosyal medyada özel içeriklerin paylaşılması ile devam eden sürecin gizlilik ihlaline girmesi ve siber şiddetin bir kolu olarak sosyal medyada yerini almasıdır. Hızlı bilgi paylaşımı ve ulaşılabilirliği, farklı platformlarda yer edinme özgürlüğü, kullanım/ doyum tatmini ve internet kullanım bilincinde oluşan düzey değişiklikleri, sosyal medyanın faydalarının yanında zararlı, tehlikeli yönlerini de ortaya çıkartmaktadır. Bu noktada video içeriğinin sosyal medya platformunda paylaşımı belirli bir kamuoyu oluşturmuş olsa da dağılımının ve yayılımının seri olmasına ve bazı kullanıcıların sosyal medyayı aracılıyarak gerçek bir faaliyet alanı oluşturmaktan ziyade gürültü oluşturmak maksadı ile kullanmasına bağlı olarak siber şiddet kavramının farklı bir boyutunun gözlendiğini söylemek mümkündür. Ayrıca sosyal medya vasıtası ile bilinçli ya da bilinçsiz olmak üzere bu şiddet edimine ulaşan tüm kullanıcıların simgesel şiddete maruz kaldığı ifade edilebilir. Sembolik şiddet, belli belirsiz, temassız, maruz kalanlarca fark edilmeyen, tekrar edilebilir, görülmeyen, şiddetin kibar hali olarak aktarılmaktadır. Dolaylı yoldan şiddet edimini alımlayan bireylerin tümü, şiddet edimi takip ettiği bireyler tarafından paylaşıldığında, zaman akışına her düştüğünde ya da kendi iradesi ile etkileşimde bulunduğu sembolik şiddet olgusunu deneyimlemektedir. Bu şiddet türünde görünmez şiddeti içermesi nedeniyle genellikle algılama, bilgilenme, iletişim ve duygu kanalları ile kullanıldığı görülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Şiddetin medeniyet seviyesi yükseldikçe yok olacağı inancı ve öngörülerinin aksine günümüz koşulları içerisinde gittikçe arttığı ve farklı boyutları ile kesif bir şekilde yaşandığı gözlemlenmektedir.

Şiddet birey yaşamında içtimai ve üniversal bir olgu olarak ortaya çıkmaktadır. Bireyin içgüdüsel eylemlerinden biri olan saldırganlığın izdüşümü olması nedeni ile evrensel, sosyal öğrenme düzeyi ile toplumun kültürel değerleri, ekonomik gelişmişlik düzeyi, eğitim seviyesi, inanç yapısı, aile oluşumu, kitle iletişim araçlarını benimseme şekli, çevre gibi birden fazla faktörün belirleyiciliğine bağlı olarak ise insan ilişkilerini etkilemesi yönüyle toplumsaldır.

Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi, kültürün evrilmesi ve yaşam standartlarının dönüşmesinin bir sonucu olarak şiddetin araçlarının değişmesi ve şiddet kapsamının genişlemesi, insan yaşamında gizil güç olarak var olan şiddeti yönlendiren, manipüle eden ve harekete geçiren faktörlerin sorgulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle çalışmamızın içeriğinde bu faktörlerden biri olan sosyal medyanın rolü üzerinde durulmuştur. Araştırmamızın odak noktası sosyal medya aracılığıyla sunulan şiddet verilerinin bireylerdeki potansiyel şiddet temayülünü ortaya çıkarıp çıkarmadığı, gerçek yaşam koşullarında görülen şiddet eylemlerini etkilemede bir unsur olup olmadığı ve şiddete yönelik algı ve duyarlılığımızı biçimlendirip biçimlendirmedığı yönünde olmuştur.

Araştırma sırasında elde edilen bulgular çalışma kapsamında sorulan soruları büyük oranda karşılamaktadır. Bulgular doğrultusunda şiddetin sosyal medya üzerinden yayılmasını aşağıdaki gibi değerlendirmek mümkündür.

Sosyal medyanın özgür iletişim alanı oluşturması, bireylere her hususta istedikleri fikir, ihtisas, kanaat, inanç ya da tutumu aktarabilme fırsatı sunmaktadır. Fakat sosyal medya kullanıcılarının hem içerik üretim sürecinde hem de tüketim faaliyetinde etkin bir şekilde yer alması bazı sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu sorunlar içeriklerin denetimsiz ve kesintisiz olarak iletebilmesi, açıklanabilmesi ya da yayılabilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Örneklemimiz bağlamında elde edilen sonuçlardan bazıları da bu durumun göstergesi olarak belirtilebilmektedir. İstatistiksel veri analizi tablosunda görüleceği

üzere şiddet ediminin sosyal medyaya aktarımı ve kısa süre içerisinde yayılım hızının ivme kazanması, sosyal medya kullanıcılarının içerik üretme ve ürettikleri içerikleri dolaşıma sokma ve tüketme noktasında aktif olmasının bir sonucudur. Her bir şiddet ediminin haber değeri olmakla birlikte durumun aktarılması ve konunun bireyler tarafından anlaşılabilmesi için şiddet olgusunun kullanılması mecburi bir eyleme dönüşebilmektedir. Ancak sosyal medya aracılığı ile iletilen şiddet edimine ait fotoğraf, video ve özel içeriklerin bahsi geçen olaya ya da habere dair gereğinden fazla, kesif ve vezinsiz bir şekilde sunulması kullanıcılar tarafından şiddet içeriğinin istismar edildiğini göstermektedir.

Sosyal medyanın kamuoyu oluşturucu, eyleme yöneltici ve örgütleyici etkisi üzerinde durulmasına rağmen, bazı kullanıcıların sosyal medyayı aracılıyarak sundukları mesaj içerikleri ile bireyleri gerçek bir faaliyet alanı oluşturmaktan daha çok edilgenleştirmektedir. Bu nedenle bireylerin sosyal medya üzerinden paylaşmış olduğu iletilerle fikir belirttiği konu ya da durum ile müteallik içtimai görevlerini tamamladığını farz ettiği görülmektedir. İlk duyum ile birlikte içtimai iletisini paylaşıp beğenisini sunan ya da yorum yapan kullanıcıların toplumsal ya da bireysel görev tatminini sağlayarak kendisini durumdan soyutladığı gözlemlenmiştir. Buna bağlı olarak sosyal medyada - şiddet edimi de olsa- hızlı içerik tüketiminin var olduğunu söylemek mümkündür. Sosyal medya kullanıcıları için bir olgu hızla etkileşim alanı oluştururken aynı hızla değer yitimine maruz kalabilmektedir. Ayrıca örneklemimiz bağlamında beğeni niceliğinin yorum oranına kıyasla büyük bir fark oluşturması; sosyal medyada kullanıcılar tarafından şiddetin fotoğrafını, videosunu ya da bahsi geçen ileti dizilerini beğenip geçmenin, bireyin içtimai görevini gerçekleştirmesi adına daha kolay ve pratik bir eylem iken, yorum yapmanın bir sonuç elde etmek için ses çıkarmak adına zahmetli ve güç görülmesi anlamı taşıdığını söylemek mümkündür.

Şiddetin bireysel ya da içtimai alanın içerisinde olması ve yaşama dair her detayın ise sosyal medyanın ilgi alanı içinde olması, sosyal medya ve şiddet arasında gizil bir güç olduğunu göstermektedir. Bu nedenle şiddet içeriğini sosyal medyadan, sosyal medyayı ise birey yaşamından uzaklaştırmak mümkün görünmemektedir. Bu bakımdan değerlendirildiğinde sosyal medyadaki şiddet içeriğinin, birey üzerinde etki düzeyi yüksek en önemli unsurlardan biri olduğu anlaşılmaktadır. Kullanımı en çok tercih edilen

sosyal medya platformlarından biri olan Twitter üzerinden paylaşılan iletilerin temel alındığı ve popülerlik etkileşimi bağlamında üretilen içeriklerin analiz edildiği veriler, içtimai gündemin sosyal medya vasıtasıyla yön bulduğunu göstermektedir. Analiz sonrası, şiddet edimine genel olarak tepki niteliğinde iletimlerin yapıldığı tespit edilmiştir. Olaya verilen reaksiyonların çoğu şiddet uygulayıcısını hedef alan nefret söylemlerini içerse de kimi kullanıcılar tarafından şiddet mağdurunu ötekileştirmeye yönelik olarak gerçekleşmektedir. Şiddeti takbih etmek adına üretilen iletilerin şiddet olgusunu besleyen ifadeler barındırdığı ve nefret içerikli sözcüklerin yoğun olarak kullanıldığı sonucuna varılmıştır. Diğer bir ifadeyle sosyal medya kullanıcılarının şiddet edimine yönelik yaptıkları paylaşımlarda aynı zamanda şiddeti teşvik etmeye yönelik ifadeler kullandıklarını söyleyebiliriz. Nefret, suçlama ve ötekileştirmeye bağlı olarak şiddet olgusuna cinsiyet ayrımı üzerinden yaklaşıldığı “erkeklik”, “aile”, “namus”, “kadın” gibi kavramlar ile bağdaştırıldığı gözlemlenmiştir. Örneklemimiz dahilinde iletilerin kullanıcılar üzerinde kutuplaştırıcı bir etkisi olduğu ve kullanılan ifade biçimlerinde savunulan idea kapsamında sert, suçlayıcı, tahrik edici bir üslup sergilendiği görülmektedir. Özellikle şiddet ediminin troll ya da anonim hesaplar üzerinden eleştirilmesi ya da meşru görülmesi ortaya çıkan etkileşim ağında nefret, hakaret ve küfür gibi söylemlerin açık olarak sunulmasını kolaylaştırmakta ve şiddeti farklı bir yere evrilterek toplum içindeki ayrışmalara olumsuz bir şekilde yansımaktadır.

Toplumsal ya da ideolojik açıdan değerlendirildiğinde ise iletilerin genel olarak siyasal bir tarafının bulunduğu ve şiddet ediminin politik süreçler ile bağlantısının sorgulandığı göze çarpmıştır. Şiddet olaylarının engellenememesi, hukuki yaptırımların pozitif ya da negatif olarak caydırıcı olmaması, kişi emniyetinin yetersiz kalması ya da bireysel olarak şiddete kayıtsız kalınmasının, şiddet olgusunun temelini oluşturduğu ifade edilmektedir. Bu bağlamda şiddet içerikli sosyal medya paylaşımlarının, ferdi ya da içtimai şiddetin tek kaynağı olmamakla birlikte şiddetin yayılmasında mühim unsurlardan biri olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaktadır.

Olumsuz, önleyici bir uyarana karşı adolesan çağıdaki genç bir bireyin az güdülenmesi sonucu şiddet anının görüntülenmesi, gizlilik ihlalinin gerçekleşmesi ile birlikte gerçek yaşam sahnesinde şiddete karşı reaksiyon düzeyinin düşük olduğunu ve kayıtsızlaşmanın varlığını göstermektedir. Bu durumun, şiddeti olağan, sıradan ve hayatın bir parçası

olarak sunan haber, dizi ya da sosyal medya içerikleri ile ardalın bağlantısının ve art arda sunulan pek çok benzer içeriğin tüketim hızının bir sonucu olarak görmek mümkündür. Birden fazla şiddet biçiminin yer aldığı ve şiddet ediminin yüksek olduğu video içeriğinde bulunan durum, teamül ya da olayların sosyal medya kullanıcıları tarafından nesnelleştirildiği, travma oluşturacak nitelikteki görselleştirmelerin sunulduğu ve yayıldığı seçilmektedir. Bu gibi etkenlerin neticesinde şiddete karşı toplum duyarsızlaşmakta ve bireyler şiddet olgusuna karşı kısıtsızlaşmaktadır. Ölçsüz, yüksek dozda sunulan şiddet edimi belli bir süre sonra şiddetin kanıksanmasına ve bireylerin şiddete karşı tepkisizleşmesine yol açmaktadır. Bunun bir sonucu olarak ise sosyal öğrenmenin etkisi ile gerekli koşulların olduğu durumlarda bireyler kolaylıkla şiddete başvurur hale gelebilmektedir.

Sonuç olarak; şiddetin sosyal medya üzerinden yayılması üzerine yapılan araştırma kapsamında toplumun şiddet ve saldırganlık düzeyinin artmasında sosyal medya araçlarının önemli bir sorumluluğunun olduğu ancak tek başına etki alanı oluşturmadığı anlaşılmaktadır. Sosyal iletişim ağlarının gelişmesi ve genişlemesiyle şiddetin farklı boyutlarının ortaya çıkacağı ve olumsuz etkisinin artarak devam edeceği öngörülebilir bir olgu olarak karşımıza çıkmaktadır. Kamuoyu oluşturma açısından önemli bir güce sahip olan sosyal medya, şiddet olgusunda örnek olay üzerinden yapılan araştırmaya bağlı olarak ötekileştirme, nefret, hakaret ve şiddet söylemlerinin farklı biçimleriyle yeniden üretildiği bir ortama dönüşmüştür. Bu bağlamda, sosyal medya kullanıcılarının şiddet edimine karşı yine bireyi şiddete yönlendirecek, pekiştirici ve teşvik edici iletimlerde bulunması şiddetin sosyal medyada kısır bir döngü içerisinde olduğunu ortaya çıkarmıştır. Sosyal medyanın şiddet olgusunu üreten ve yayılımını kolaylaştıran bir bulanak olması, bireyler arasındaki iletişimin ve etkileşimin problemli hale gelmesine neden olmaktadır. Çalışma sonucunda elde edilen veriler, bu durumun bir göstergesi olarak belirtilebilmektedir.

Ülkemizde genellikle şiddet, ataerkil bir toplum yapısının getirisi olarak karşımıza çıkmaktadır. Şiddetin temelindeki sorun, örnek olayımızda da görüleceği gibi kadın ve erkek arasındaki eşitsiz güç ilişkilerinde yatmaktadır. Bu eşitsiz güç ilişkilerini anlayabilmek için çocukluktan yetişkinliğe kadar giden sosyalizasyon sürecinde toplumun zihniyetinde oluşturulan cinsiyet algısının temellerine bakılmalıdır. Kadın

erkek eşitliğine inanan erkeklerin yetişmesi, sağlıklı ve huzurlu bir toplum için en önemli kriterlerdendir. Bu açıdan, şiddetle mücadelede sosyal medyanın konuyu ele alışı ve sunumu bilişsel algılarımızın değişiminde önemli rol oynamaktadır. Bu noktada sosyal medyanın şiddeti yaygınlaştırması üzerindeki olumsuz etkilerinin en aza indirgenmesi için öncelikli olarak sosyal medya kullanıcılarının bilinçli hale getirilmesi, sonrasında ise eğitimcilerin şiddet ve sosyal medya enformasyonuna dair geniş ölçekli çalışmalar ortaya koyması gerekmektedir. İktimai ve ideolojik açıdan ise sosyal medyanın toplum içindeki konumunu daha sağlıklı hale getirebilmek adına şiddete karşı uygulanacak net yaptırımları olan politikalar üzerinde durulmalıdır.



KAYNAKÇA

Kitaplar

- Adanır, O. (2016). *Baudrillard - Fikir Mimarları*. İstanbul: Say Yayınları.
- Akar, E. (2010). *Sosyal Medya Pazarlaması "Sosyal Web'te Pazarlama Stratejileri"* (3. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Altan, H. Z. (2015). Sosyal Medyanın "Kullanımlar ve Doyumlar" Haritası: Youtube, Facebook ve Twitter. A. Büyükaslan ve Ali Murat Kınık (Ed.), *Sosyal Medya "Sosyalleşen Olgular"* içinde. (s. 77-117). Konya, Meram: Çizgi Kitabevi.
- Ardıç Çobaner, A., & Vuran Doğan, Ö. (2012). *Toplum Sağlığı ve Şiddeti: Medya Üzerine Bir Analiz*. M. Tunçel (Ed.). (s.1-118). Ankara: Semih Ofset Matbaacılık
- Aslan, Ş., Akarçay, D., Güzel , Ş. ve İnan, S. (2015). Kadına Yönelik Cinsel Şiddet: Kybele'nin Günahı mı ? M. Korkmaz, E. Demiray, Ü. Sevil, Ş. Hablemitoğlu ve Y. Taşkıran (Ed.), *Dünya'da Türkiye'de Kadın Ve Şiddet* içinde. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Balaban, E. (2012). McLuhan ve Baudrillard'ın Penceresinden Sosyal Medyanın Etkisi:İfadenin Esareti, Gözetlenen Toplum ve Kayıp Kimlik Sendromu. T. Kara ve E. Özgen (Ed.), *Sosyal Medya Akademi* içinde. (s. 57-79). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Balcıoğlu, İ. (2000a). Şiddetin Bireysel Yönü. İ. Balcıoğlu (Ed.), *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açından Şiddet* içinde. İstanbul: Yüce Reklam Yayım Dağıtım A.Ş.
- Balcıoğlu, İ. (2000b). Şiddetin Doğal ve Toplumsal Kaynakları. İ. Balcıoğlu (Ed.), *Biyolojik, sosyolojik, psikolojik açıdan şiddet* içinde. İstanbul: Yüce Reklam Yayım Dağıtım A.Ş.
- Balcıoğlu, İ. (2001). *Şiddet ve toplum*. İstanbul: Bilge Yayıncılık Eğitim Hizmetleri.
- Bandura, A. (1977). *Social Learning Theory*. NJ: Prentice-Hall.

- Barthes, R. (2016). *Göstergebilimsel Serüven*. M. Rıfat ve S. Rıfat (Çev.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Baudrillard, J. (2001). *Impossible Exchange*. London: Verso Book.
- Baudrillard, J. (2014). *Simülakrlar ve Simülasyon*. O. Adanır (Çev.). Ankara: Doğu-Batı Yayınları.
- Bilgin, N. (1988). *Sosyal Psikolojiye Giriş*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.
- Bourdieu, P. (2015). *Pratik Nedenler / Eylem Kuramı Üzerine*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Büyükaslan, A. (2015). Sosyalleşmenin Boyutu. A. Büyükaslan ve A. Kınık, *Sosyalleşen Olgular Sosyal Medya Araştırmaları 2* içinde. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Dağıtmaç, M. (2015). *Sosyal Medya Bizi Neden Kullanır*. İstanbul: Okur Akademi.
- Erdal, C. (2012). *Medyanın efendisi şiddet*. İstanbul: Doruk Yayınları.
- Erdoğan, İ. ve Alemdar, K. (2010). *Öteki Kuram: Kitle İletişimi Kuram ve Araştırmalarının Tarihsel ve Eleştirel Bir Değerlendirmesi*. Ankara: Erk Yayınları.
- Fiske, J. (2003). *İletişim Çalışmalarına Giriş*. S. İrvan (Çev.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Guiraud, P. (2016). *Göstergebilim*. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları
- Güvenç, B. (2000). *Türk Kimliği - Kültür Tarihinin Kaynakları*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Hepkon, Z. (2011). *İletişim ve Teknoloji Olanaklar, Uygulamalar, Sınırlar*. İstanbul: Kırmızı Kedi.
- Irak, D. ve Yazıcıoğlu, O. (2012). *Türkiye ve Sosyal Medya*. İstanbul: Okuyan Us Yayınevi.

- Kara, T. ve Özgen, E. (2012). *Sosyal Medya Akademi*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Karaboğa, T. (2010). *Medya ve Toplum İlişkileri : Televizyon Haberlerindeki Şiddetin İncelenmesine Yönelik Bir Araştırma*. Ankara: Karınca Yayınları.
- Keane, J. (1998). *Şiddetin Uzun Yüzyılı*. Ankara: Dost Kitabevi.
- Kınık, A. M. (2017). Gelişen Web Teknolojileri ve Sosyal Medya Bağımlılığı. A. Büyükaslan ve A. Kınık (Ed.), *Sosyal Medya Araştırmaları "Sosyalleşen Birey"* içinde. (s. 69-101). Konya: Çizgi Kitabevi.
- Korkmaz, A. (2015). "Yeni Toplumsal Hareketler ve Twitter". S. E. Karakulakoğlu ve Ö. Uğurlu (Ed.), *İletişim Çalışmalarında Dijital Yaklaşımlar "Twitter"* içinde. (s. 93-116). Ankara: Heretik Yayınları.
- Köknel, Ö. (1998). *Bağımlılık "Alkol ve Madde Bağımlılığı"*. İstanbul: Altın Kitaplar.
- Köknel, Ö. (2013). *Şiddet Dili*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kuşay, Y. (2013). *Sosyal Medya Ortamında Çekicilik ve Bağımlılık Facebook Üzerine Bir Araştırma*. İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Liebert, E. (2011). *Facebook Masalları İnsanın Ruhuna İlham Veren Modern Zaman Mucizeleri*. İstanbul: Derin Kitap.
- Mutlu, E. (1999). *Televizyon ve Toplum* (1. Baskı). Ankara: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu.
- Mcquail, D. ve Windahl, S. (1997). *İletişim Modelleri -Kitle İletişim Çalışmalarında-*. K. Yumlu (Çev.). Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Önkal, G. ve Gündüzlü, E. (2015). Teknoloji Düşün (e) mez: Sosyal Medyada İhtiyaçlar-Değerler Çatışmasının Felsefi Analizi. Ö. Oğuzhan (Ed.), *İletişimde Sosyal Medya - Sosyal Medyada Etkileşim* içinde. İstanbul: Kalkedon Yayınları.
- Özer, Ö. (2007). *Medyada Şiddet Toplum*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Basımevi.

- Özer, Ö. ve Gerasimova, S. (2010). Yetiştirme Kuramı: Televizyonun Yetiştirme Rolüne İlişkin Türkiye ve Rusya'da Yapılan Araştırma. Ö. Özer (Ed.), *Medya'da Şiddet Kültürü* içinde. (s. 330). İstanbul: Sebat Ofset Matbaacılık.
- Riches, D. (1989). *Antropolojik açıdan şiddet*. İstanbul: Ayrıntı Yayınevi.
- Rigel, N. (1993). *Kağıt Kaplanlar*. İstanbul: Der Yayınları.
- Rogers, R. (2016). Twitter'ı Sıradanlıktan Kurtarmak. K. Weller, A. Bruns, J. Burgess, M. Mahrt ve C. Puschmann (Ed.), *Twitter ve Toplum* içinde. E. Erbatur (Çev.). (s. 9-32). İstanbul: Kafka-Epsilon Yayıncılık.
- Rotter, J. B. (1982). *The development and applications of social learning theory*. Newyork: Praeger Publishers.
- Sagolla, D. (2009). *140 Characters: A Style Guide for the Short Form*. New Jersey: John Wiley & Sons, Inc.
- Severin, W. J. ve Tankard, J. (1994). *İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve Kitle İletişim Araçlarında Kullanımları*. A. A. Bir, & N. Sever (Çev.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Şener, G. (2013). Toplumsal Mücadele Alanı olarak Sosyal Medya. C. Bilgili ve G. Şener (Ed.), *Kültür, Kimlik, Siyaset* içinde. İstanbul: Grafik Tasarım Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2000). Şiddet Davranışının Psikolojik- Kültürel Boyutu. İ. Balcıoğlu (Ed.), *Biyolojik, Sosyolojik, Psikolojik Açıdan Şiddet* içinde. İstanbul: Yüce Reklam Yayımlar Dağıtım Evi.
- Tutal Cheviron, N. (2013). *Televizyon ve İçimizdeki Şiddet*. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Türkdoğan, O. (2012). *Günümüzde toplumsal şiddet ve Türkiye gerçeği*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.

Süreli Yayınlar

- Akkaş, İ. ve Uyanık, Z. (2016). Kadına Yönelik Şiddet. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 6 (1), 32- 42.
- Babacan, M. E. (2016). Sosyal Medya Kullanım Alanları ve Bağımlılık İlişkisi. *Addicta: The Turkish Journal on Addictions*, 3 (1), 7-28. doi:10.15805/addicta.2016.3.0017
- Balcı, Ş. ve Ayhan, B. (2007). Üniversite Öğrencilerinin İnternet Kullanım ve Doyumları Üzerine Bir Saha Araştırması. *Selçuk İletişim*, 5 (1), 174-197.
- Bayrakçı, M. (2007). Sosyal Öğrenme Kuramı ve Eğitimde Kullanılması. *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0 (14), 198- 210.
- Bayram, F. (2008). Gazete Okurlarının Okuma Motivasyonları ve Doyumları Üzerine Bir Kullanımlar ve Doyumlar Araştırması. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 8 (1), 321-336.
- Cabral, J. (2011). Is Generation Y Addicted to Social Media? *The Elon Journal of Undergraduate Research in Communications*, 2 (1), 5-14.
- Collins, R. (2012). Entering and Leaving The Tunnel Of Violence: Micro-sociological Dynamics Of Emotional Entrainment In Violent Interactions. *Current Sociology*, 132-151. doi: <https://doi.org/10.1177/0011392112456500>.
- Çelik Varol, M. ve Varol, E. (2019). Kavram ve Kuramlarıyla Marshall McLuhan’a Bakış: Günümüzün Egemen Medya Araçları Ekseninde Bir Değerlendirme. *International Journal of Cultural and Social Studies* , 5 (1), 137-158.
- Ejder, Ç. (2018, Aralık 20). İnternet Ortamındaki Şiddet Sunumları ve Yol Açtığı Sosyal Travmalar. *Çağdaş Yönetim Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 280.
- Ferguson, C. J. ve Beresin, E. (2017). Social Science's Curious War With Pop Culture and How It Was Lost: The Media Violence Debate and The Risks It Holds For Social Science. *Preventive Medicine*, 99, 69-76. doi:doi: 10.1016/j.ypmed.2017.02.009.

- Goldstein, H. (1982). Social Learning and Change: A Cognitive Approach to Human Services. *University of South Carolina Press*, 18 (3), 118- 119. doi:<https://doi.org/10.1080/00220612.1982.10671627>.
- Griffiths, M. (2005). A ‘Components’ Model Of Addiction Within A Biopsychosocial Framework. *Journal of Substance Use*, 10 (4), 191-197. doi:<https://doi.org/10.1080/14659890500114359>.
- Güler, Ş. ve Çelik, R. (2017). Twitter Hashtaglarının Oluşturulma Sürecinin Nitel BirÇalışma İle İncelenmesi: 2017 Anayasa Referandumu Örneği. *Journal Of International Social Research*, 10 (51), 985-993. doi:DOI:10.17719/jisr.2017.1831.
- Gürkan, Ö. C. ve Coşar, F. (2009). Ekonomik Şiddetin Kadın Yaşamındaki Etkileri. *Maltepe Üniversitesi Hemşirelik Bilim ve Sanatı Dergisi*, 2 (3), 125.
- Hazar, M. (2011). Sosyal Medya Bağımlılığı - Bir alan çalışması. *İletişim Kuram ve Araştırma Dergisi*, 32, 151- 175.
- Karaman, E. (2017). Roland Barthes ve Charles Sanders Pierce'nin Göstergebilimsel Yaklaşımlarının Karşılaştırılması. *İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi*, 34, 25-36. doi: <https://doi.org/10.17932/IAU.IAUD.13091352.2017.9/34.25-36>
- Kızmaz, Z. (2006). Şiddetin Sosyo-Kültürel Kaynakları Üzerine Sosyolojik Bir Yaklaşım. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(2), 247-267.
- Kösebalaban Doğan, N. (2006). Televizyon Programlarındaki Şiddet Öğelerinin Çocuklar Üzerindeki Etkisi ve Ebeveynlerin Tutumlarının Belirlenmesine Yönelik Bir Araştırma. *İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi*, 26, 1-16.
- Mitra, A. (2004). Voices of the Marginalized on the Internet: Examples From a Website for Women of South Asia. *Journal of Communication*, 54(3), 492-510. doi: 10.1111 / j.1460-2466.2004.tb02641.x.
- Oğuz, P. (2016). Şiddet. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 22(1), 15-34.

- Özdemir, Z. (2015). Sosyal Medyada Kimlik İnşasında Yeni Akım: Özçekim Kullanımı. *Maltepe Üniversitesi İletişim Fakültesi Dergisi* , 2(1), 112-131.
- Özerkmen, N. ve Gölbaşı, H. (2010). Toplumsal bir olgu olarak şiddet. *Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 8(15), 23-37.
- Palabıyıkoglu, R. (1997). Medya ve Şiddet. *Kriz Dergisi*, 5(2), 123-126.
- Perreault, M. C., & Mosconi, E. (2018). Social Media Engagement: Content Strategy and Metrics Research Opportunities. *Hawaii International Conference on System Sciences*, 3568-3577. doi:DOI:10.24251/HICSS.2018.451.
- Pişkin, G. (2008). Kabadayı Gerçekten Türkiyeli mi? *Fırat Üniversitesi Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmalar*, 6(3), 13-20.
- Sütlüoğlu, T. (2015). Sosyal Paylaşım Ağlarında Gençlerin Sosyalleşme ve Kimlik İnşası Süreçleri: Facebook Örneği. *Folklor Edebiyat*, 21(83), s. 125-147.
- Toruk, İ. ve Sine, R. (2015). Sosyal Medyanın Toplumsal Etkileri Bağlamında "Black Mirror" Dizisinin Alınlanması. *Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 37, 457-481.
- Walby, S. (2013). Violence and Society: Introduction To An Emerging Field Of Sociology. *Current Sociology*, 61(2), 95-111. doi:10.1177/0011392112456478.
- Wilcox, K. ve Stephen , A. (2013). Are Close Friends the Enemy? Online Social Networks, Self-Esteem, and Self-Control. *Journal of Consumer Research*, 40(1), 90-103. doi:https://doi.org/10.1086/668794.
- Yardımcıoğlu, D. M., ve Kaplan, M. (2018). Alan, Habitus ve Sermaye Kavramları ile Pierre Bourdieu. *Social Sciences Studies Journal*, 14, 614-623. doi: 10.26449/sssj.389.
- Young, K. S. (1998). Internet Addiction: The Emergence of a New Clinical Disorder. *Cyber Psychology and Behavior*, 1(3), 237-244.

Yumrukuz, Ö. (2017). Şiddete Karşı Duyarsızlaşma ve Sosyal Medya İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Marmara İletişim Dergisi*, 28, 86-106. doi: 10.17829/midr.20172833779

Zara Page, A., & İnce, M. (2008). Aile İçi Şiddet Konusunda Bir Derleme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(22), 81-94.

Diğer Yayınlar

Akgül, H. G. (2017). *Sosyal Medya ve Toplumsal İlişkiler: Sosyal Medyanın Toplum üzerindeki Kutuplaştırıcı Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Bahar, N. (2006). *Görsel Medya ve Şiddet Kültürünün Orta Öğretim Öğrencileri Üzerine Etkisi*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Konya.

Göka, E., ve Türkçapar, H. (2009). Gençlik ve Şiddet. *Ankara Numune Hastanesi ve Ankara SSK Hastanesi Psikiyatri Bölümü*. www.Saglik.Tr.Net/Ruhsagligisiddet (Erişim Tarihi: 17.03.2020).

Güler, Ş. (2020). *Benlik Saygısı ve E-Katılım İlişkisi Üzerine Twitter Ekseninde Bir Araştırma*. (Doktora Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak .

Internet Governance Forum. (2015). *Internet Governance Forum (IGF) 2015: Best Practice Forum (BPF) on Online Abuse and Gender-Based Violence Against Women*. Internet Governance Forum: <http://www.intgovforum.org/cms/documents/best-practice-forums/623-bpf-online-abuse-and-gbv-against-women/file> (Erişim Tarihi : 03.03.2020).

Işiker, F. (2011). *Televizyon Yayınlarında Şiddet*. (Uzmanlık Tezi). Ankara: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu.

Karagöz, E. (2019). *Haber ve Şiddet: Hayvana Yönelik Şiddet Haberlerinin Gazetede Sunumu*. (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.

- Kırhan, A. (2007). *Üniversite Öğrencilerinin Tematik Televizyon Kanal Tercihleri: Kullanımlar ve Doyumlar Kuramı – Sosyal Öğrenme Kuramı Çerçevesinde*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kurşun, H. (2017). *Medyadaki Şiddet Olgusunun Toplumsal Hayata Yansıması Hakkında Niceliksel Araştırma:Gaziantep İl Örneği, 2016*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Özer, A. (2019). *Reklamlarda Erkeklerle Yönelik Simgesel Şiddet: Banka Reklamları Üzerine Bir Analiz*. (Yüksek Lisans Tezi). Yaşar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir .
- Özkök, Ö. (2019). *Sosyal Medyada Sanal Kimlikler; Sosyal Medya Fenomenlerinin Benlik Sunumları Üzerine Bir Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, İstanbul.
- Sieber, T. (2012, Haziran 19). *How Twitter Was Born [Geek History Lessons]*. Make Use Of: <https://www.makeuseof.com/tag/how-twitter-was-born-geek-history-lessons/> (Erişim Tarihi: 20.11.2020).
- Sönmez, B. (2013). *Sosyal Medya ve Ortaöğretim Öğretmenlerinin Facebook Kullanım Alışkanlıkları*. (Yüksek Lisans Tezi). Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Antalya.
- Şener, G., Dirini, İ., Temur, N., Ahi , Ş. ve Uyanık, Ş. (2019, Aralık). *Cinsiyetçi dijital şiddetle mücadele rehberi*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi: <http://panel.stgm.org.tr/> (Erişim Tarihi: 22.02.2020).
- We Are Social (2020). *Digital in 2020*. <https://wearesocial.com/digital-2020> (Erişim Tarihi: 15.03.2020).
- <https://www.makeuseof.com/tag/how-twitter-was-born-geek-history-lessons/> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).
- <https://twitter.com/jack/status/5383980> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).

<https://twitter.com/jamesbuck/status/786571964> (Erişim Tarihi: 20.8.2020).

<https://twitter.com/HazalKaya110> (Erişim Tarihi: 19 Eylöl 2020).

<https://twitter.com/srkninci/status/1164707232325537792> (Erişim Tarihi:19.09.2020).

https://twitter.com/meral_aksener/status/1164847464421216256 (Erişim
Tarihi:19.09.2020).

<https://twitter.com/atavrattroll/status/1164693061416472578> (Erişim Tarihi:
19.09.2020).

<https://twitter.com/lordsinov/status/1164772471246974976> (Erişim Tarihi:19.09.2020).

EKLER

Ek 1: Roland Barthes'in Göstergebilim Yaklaşımı

Barthes, göstergebilim konusunun anlam kapsamı olduğunu kesinleyerek tüm gösterge dizgelerinin, bir resmin, bir videonun, insan devinimlerinin, dahil oldukları seremoni ya da nümayişlerin, iletilerinin, yazın eserlerinin, tiyatronun, sinemanın vb. unsurların birer anlamlama dizgesi oluşturduğunu belirtmektedir. Bu unsurların bağlantı düzeyini ifade ederken ise göstergebilimi düz anlam, yan anlam ve mit düzeyi olarak kavramsallaştırmaktadır. Birinci düzlem düz anlam (dizisellik) boyutudur. Bu boyutta nesneler seçilmektedir. İkinci düzlem olan yan anlamda (dizimsellik) ise belirlenen unsurların mazmunlaştırılmasıyla bir bütünlük oluşturulmaktadır.

Roland Barthes analiz esnasında dört ana prensibe bağlı kalmaktadır. Biçimselleştirme, yayıncılık, çoğulluk ve işlemsellik prensipleri sırasıyla örnekleme anlamlandırmak için kullanılmaktadır (Karaman, 2017, s. 31). İlk aşamada örneklemin formunu incelemek, ikinci aşamada iletinin mazmununu ve çağrışımını temel almak, peşi sıra çağrıştırabileceği bütün muhtemel manaları değerlendirmek ve son aşama ile örneğin üç evrede analiz edilmesini öngörerek yorumlanması yapılmaktadır. Böylece alınan örneklemin tüm anlamları ile kavranması olası hale gelmektedir. Göstergebilim bu yöntemsel görüngelerin bir anlamlılık içerisinde var olmasını ve okunmasını sağlamaktadır (Barthes, 2016, s. 211).

Gösterge, gösteren ve gösterilen olmak üzere iki esastan oluşmaktadır. Gösteren, anlatım düzlemini, gösterilen ise içerik düzlemini açıklamaktadır. İktimai alanın kurulduğu her noktada tüm kullanımlar belirli göstergelere evrilmektedir. Toplumlar kalıplaşmış standart bir ölçü ve kaideye bağlı olarak nesneler üretmekte ve bu nesneler, mazmun aktarıcı dilin sözlerini oluşturmaktadır. Gösterge alıcısının gösterilenden anladığı “şey”i temsil etmektedir. Gösteren sadece aracı olarak her bireyde farklı algılama düzeyi yaratmaktadır (Barthes, 2016, s. 48). İktimai, ahlaksal ve ideolojik açıdan değerlendirmelerin yapılabilmesi için bu okumalar oldukça önemlidir ve kavramsal olarak yorumlanması, bir düşünsel yapı tarafından üstlenilmesi gerekmektedir. Bu nokta da göstergebilim bu işleve hizmet etmektedir.

ÖZGEÇMİŞ

Seda YEMEN, Sakarya Üniversitesi, İletişim Fakültesi, Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Bölümü'nde lisans eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitiminin ardı sıra 2018 yılında Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Halkla İlişkiler ve Reklamcılık Anabilim Dalı'nda yüksek lisans eğitime başlamıştır. Araştırmacı, sosyal medya, dijitalleşme, medya ve şiddet gibi konularda akademik çalışmalarını sürdürmektedir.

